Foto: Anders Minge, Stavanger Aftenblad

TRANS: SYNLIG OG USYNLIG

RAPPORT OM TRANSPERSONER OG «TRYGGE ROM» I DEN NORSKE KIRKE

Olavstipend 2024/25

Vibeke Bergsjø Aas
va687@kirken.no

Ski, 15. september 2025

TAKK!
Å skrive denne rapporten har vært en dypt meningsfull oppgave for meg.
Jeg takker Bispemøtet i Den norske kirke for tildelingen av Olavstipendet.
Å få gjøre dette arbeidet oppleves som et kall på flere plan.

❤️

Tusen takk til Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo, som ga meg kontorplass og tilhørighet til et forskningsmiljø og alle nødvendige tilganger. En særlig takk til fakultetsdirektør Tone Vold-Sarnes for praktisk tilrettelegging, og til senioringeniør Rune Selnes, som med tålmodighet av en annen verden hjalp meg med alt som hadde med IT-løsninger å gjøre.
Takk også til Marita Furehaug og de andre stipendiatene jeg delte kontor med,
for sosialt fellesskap, hyggelige lunsjer, og felles «Shut Up and Write».

❤️

Til mine dyktige veiledere, som har gitt meg både kritikken og bekreftelsene jeg trengte:

Marianne Bjelland Kartzow, som har trodd på prosjektet og heiet på meg hele veien.
Tusen takk for all støtte og oppmuntring, gode samtaler, konkrete tilbakemeldinger og forslag,
og et alltid klokt forskerblikk. Takk for at du sa ja – og for at du var der hele veien.

Eir Andrea Ihlang Berg, som har vært streng og tydelig! Du hjalp meg til å holde meg på sporet og holde meg til fortellingene når jeg falt for fristelsen til å ta omveier og snarveier.

❤️

Jeg vil også takke veilederne ved Menighetsfakultetet som hjalp meg med å skrive søknader til Olavstipendet: Fredrik Saxegaard og Carl Petter Opsahl. Jeg lærte masse av dere begge to!

❤️

Tusen takk til alle dere som har heiet på meg underveis!

Takk til min kjære svigerinne Aino, som tok meg med på skriveopphold i Drangedal
og som gråt da hun leste førsteutkastet.

Takk til min tålmodige ektefelle Espen, som har gitt avkall på meg i ferier, helger og kvelder og bygget hønsehus nesten alene mens jeg har sittet ved pc'en og vært mest opptatt av trans.

Takk til min kjære eksmann Sophus, som er en fantastisk pappa for barna våre,
og som leste rapporten og ble berørt av det han leste.

❤️

Til mine elskede barn: Eris og Theodor.

Takk, Theodor – du har et unikt blikk for både detaljer og helhet. Takk for korrekturlesning,
for dine forsiktige og alltid relevante tilbakemeldinger, og for all støtte.

Og kjæreste Eris: Dette prosjektet ble til takket være deg. Takk for du er deg!
Takk for at du har tatt meg med på reisen din, takk for alt du har hjulpet meg med
i disse månedene, for alle gode og kloke samtaler, og for din åpenhet og kjærlighet.

❤️

Og til slutt, til deltakerne i denne studien:
Kjell, Jan, Kamilla, Cecilie, Charlotte, Tobias og Jonas.

Dere vet hvem dere er. Tusen takk for den tilliten dere viste meg. Jeg er blitt så glad i dere.
Fortellingene deres gjør en forskjell – *dere* gjør en forskjell. Tusen, tusen takk!

❤️

INNHOLD

INNLEDNING 7

Bakgrunn 7
Ordforklaringer 8
Forskning og litteratur 11
Litt statistikk og fakta 12
Den norske kirke og bokstaven «T» 13
Materiale 14
Refleksjoner om anonymitet 15
Prosjektets plassering og metode 15
Min posisjon 17

OPPDAGELSER 19

Det må ingen få lov til å vite 19
Hemmelig jente 20
Stålsette seg 20
Det kom alltid tilbake 22
Ned fra tribunen 23
Stiftelsens Stensveen 23
Presten 24
Oppsummerende refleksjon 25

VOLVO, VOFF OG VILLA 26

Få livet på plass 26
Det er noe dypt du skjuler 27
If you love somebody, set them free 27
Bremse meg selv 28
En høy pris 29
Er jeg mann eller dame? 29
En relativt stor kvinnemodul 30
Var det ikke verre? 30
Skammen 31
Oppsummerende refleksjon 32

UNG OG TRANS 34

Kanskje du bare er lesbisk 34
Mange forklaringer 34
Feilkjønning og deadnaming 35
Kateketen var kjempefin 36
Jeg visste hvem jeg var 36

MEST NÆRLIGGENDE Å LEVE SOM MANN 37
AVMAKTSPOSISJON 37
«EN VANSKELIG DEBATT» 38
MASSE UTRYGGE VOKSNE 39
VI KUNNE HA VÆRT EN RESSURS 40
OPPSUMMERENDE REFLEKSJON 41

LIVET I SKAPET 42

DET ER JO FOLK SOM IKKE BØR VITE NOE 42
I HIMMELEN SKAL JEG FÅ GÅ MED KJOLE 42
ALLE KJENNER EN TRANSPERSON 43
LEVE I HÅPET 44
OPPSUMMERENDE REFLEKSJON 45

KOMME UT 46

DEN SOM SØNNEN FÅR FRIGJORT 46
DU FÅR BARE AKSEPTERE AT DU ER TRANSPERSON 46
DET KAN HENDE HUN HADDE EN MAGEFØLELSE 47
HAN BLE FAKTISK VELDIG RØRT 48
JEG HAR LEVD ET SKUESPILL OG SKJULT HVEM JEG ER 49
JEG FIKK KOMME OG FORTELLE HISTORIEN MIN 49
NASJONAL BEHANDLINGSTJENESTE FOR KJØNNSINKONGRUENS (NBTK) 50
Å STÅ FORAN SPEILET FOR Å BLI KJØNNET RIKTIG 51
Å FÅ VÆRE EN DEL AV SAMFUNNET 51
OPPSUMMERENDE REFLEKSJON 52

IDENTITET VS. IDEOLOGI 53

HADDE JEG VISST 53
FELLESKRISTEN ERKLÆRING 53
MITT LIV ER IKKE EN IDEOLOGI 55
DU KAN LÆRE OM SVARTEDAUDEN UTEN AT DU FÅR DET SELV 55
SOSIAL SMITTE 56
DET ER VEL DERFOR FORELDRENE ER REDDE 57
DE FÅR HOLDE PÅ MED GOLFEN SIN 58
JEG FORSTÅR IKKE PRIORITERINGSLISTA 58
JEG VET HVA SOM KAN VÆRE FARLIG 59
OPPSUMMERENDE REFLEKSJON 60

KIRKE PÅ GODT OG VONDT 61

JEG STOLER PÅ DEN NORSKE KIRKE NÅ 61
DEN NORSKE KIRKE I DAG 61
EN GOD MANN FOR KIRKEN 62

KIRKEN ER LOKAL 62
MINE FORDOMMER VAR MYE STØRRE 63
KIRKEN ER ET FRISTED 63
JEG ER IKKE KLAR FOR Å GI SLIPP PÅ KIRKA 64
HVIS DU IKKE ER TRYGG, ER DU UTRYGG 64
DA VET JEG AT DU GODTAR MEG 65
Å SIGNALISERE TRYGGHET 65
BRUK DEN SAMME VERKTØYKASSA 66
REGNBUEGUDSTJENESTE 67
DEN SOM TRENGER AT NOEN ER PÅ SITT LAG 67
NÅR DET SKULLE FEIRES OG NÅR JEG SKULLE TRØSTES 68
JEG ER UNDER HANS VINGER 68
VI ØNSKER IKKE AT DU KOMMER 69
DET VAR JO MER KJÆRLIGHET HER ENN I KIRKEN 70
HVIS BLIKK KUNNE DREPT 70
KRISTNE FOLK OG FULLE FOLK 71
KIRKENS B-LAG 72
NÅR KIRKEN BLIR FYLT AV DEN KJÆRLIGHETEN 72
ER DU KLIN GÆREN, ELLER? 73
OPPSUMMERENDE REFLEKSJON 73

TRANSREISER OG TROSREISER 75

UT AV SKAPET SOM KRISTEN 75
KJEMPEFIN SEREMONI 76
JEG FØLTE MEG UVERDIG 76
JEG HADDE ALDRI VÆRT PÅ EN KIRKEKAFFE FØR 77
JEG ER IKKE SIKKER PÅ OM DET ER HELT TRYGT 77
CHARLOTTES REISE 78
FEIL I FORHOLD TIL GUDS ORD 79
JEG VAR IKKE BARMHJERTIG 79
GUD HAR BLITT DEN BARMHJERTIGE SAMARITANEN FOR MEG 80
DEN ALLER VIKTIGSTE REISEN 81
DET TRYGGESTE ROMMET 81
OPPSUMMERENDE REFLEKSJON 82

KONKLUSJONER 84

1. KIRKEN ER I UTGANGSPUNKTET ET UTRYGT ROM. 84
2. TYDELIGHET ER EN FORUTSETNING FOR TRYGGHET. 84
HVA ER ET UTRYGT ROM? 84
HVA ER ET TRYGT ROM? 85
TRANSIDENTITET OG TROSIDENTITET 87
HVORDAN SKAPE TRYGGE ROM? 89
MER HIMMEL PÅ JORD 90
OPPFORDRINGER 91
OPPFORDRING NR. 1: TIL LEDELSEN I DEN NORSKE KIRKE 91

OPPFORDRING NR. 2: TIL ANSATTE **92**
OPPFORDRING NR. 3: TIL MENIGHETENE **92**
OPPFORDRING NR. 4: TIL DEG **92**

ETTERORD **94**

TILLEGG **96**

REFLEKSJONSSPØRSMÅL – TIL BRUK I FOR GRUPPER ELLER SELVSTUDIUM 96

LITTERATUR **98**

KILDER **101**

INNLEDNING

BAKGRUNN

Våren 2023 var jeg blant kursholderne i Borg bispedømme for kurset «Kirken skaper trygge rom - Kurs for økt kompetanse i møte med LHBT+-personer i kirken». I løpet av kursperioden ble det tydelig for meg hvor lite vi egentlig vet om hva det vil si å være trans, og at T-en i «LHBT» representerer en usynlig minoritet både i samfunnet og i kirken. I forlengelsen av kurset ønsket jeg å bidra til mer kompetanse og kunnskap om transpersoner og deres plass i Den norske kirke. Jeg har også en personlig motivasjon inn i dette, ved at jeg er mor til en transperson.

Gjennom Olavstipendet, som tildeles av Bispemøtet i Den norske kirke, fikk jeg muligheten til å jobbe med dette prosjektet i ni måneder gjennom 2024/2025. Rapporten du nå leser, er resultatet av arbeidet jeg har gjort. Tittelen for prosjektet – 'Synlig og Usynlig' – ble valgt ut fra flere formål:

- Transpersoner har gjennom historien blitt møtt med usynliggjøring og taushet.
- En forholdsvis stor andel av transpersoner velger å skjule sin kjønnsidentitet, altså la kjønnsidentiteten være usynlig for omverdenen[1].
- Dersom en transperson velger å leve i samsvar med sin kjønnsidentitet blir det ofte veldig synlig for omgivelsene.
- Samtidig er det veldig mye ved det å være trans som er usynlig for omverdenen.
- Tittelen knytter også an til den nikenske trosbekjennelsen som begynner slik: «Vi tror på én Gud, den allmektige Far, som har skapt himmel og jord, alt synlig og usynlig.» Ved å velge tittelen 'Synlig og Usynlig' inntar jeg en posisjon som også minner oss om at Gud har skapt alt, og at vi tror på Guds nærvær i verden og Guds kjærlighet til sitt skaperverk: det vi kan se, og også det som er usynlig.

Spørsmålene som danner utgangspunkt for denne rapporten er:

1. Hva innebærer og betyr 'trygge rom' for transpersoner i kirken?
2. Hvordan kan kirken og menighetene skape trygge rom for transpersoner?

I dette prosjektet har jeg intervjuet syv personer med transidentitet. Når jeg nå skal presentere resultatene av prosjektet, er det viktig for meg at jeg ikke blir stående i veien for det de forteller. De skal få fortelle fritt, med sine egne ord og sine egne stemmer. Jeg ønsker å gi alle som leser dette muligheten til å lytte til disse personene, og jeg håper at de vil kunne lære deg noe du ikke visste fra før. At de så åpent forteller om sine liv er en tillitserklæring til meg, til kirken, og til dere som leser dette. Jeg tar på alvor det ansvaret jeg har fått for å presentere materialet så riktig og respektfullt som mulig. Alle utvalg, sorteringer og fremstillingen i sin helhet er basert på mine valg og prioriteringer, som jeg håper gjenspeiler både helheten i deltakernes fortellinger og prosjektets formål.

Dette er en kvalitativ undersøkelse som ikke gir noen objektive funn. Den gir perspektiver på hvordan disse personene opplever seg selv, andre og kirken. Den gir også et grunnlag for videre refleksjon og økt kunnskap, ikke bare om transpersoner, men om kirken og hvem vi er, og ikke minst: hvem vi *ønsker* å være som et kristent fellesskap og som samfunn.

[1] Bufdir sin statistikk: https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/LHBT/hvor-mange/

ORDFORKLARINGER

Når du leser denne rapporten, kan det være greit å kjenne til en del begreper og hvordan jeg bruker dem. Jeg har skrevet denne oversikten hovedsakelig med mine egne ord. Jeg har også brukt Store norske leksikon, og andre kilder som jeg refererer til. Ordlisten dekker også begreper som ikke omtales i teksten, men som er nyttige å kjenne til:

Trans: Latinsk ord som betyr 'på motsatt side av'. At du er transkjønnet betyr strengt tatt at du lever i et annet kjønn enn det du fikk registrert ved fødsel. I praksis brukes ordet i mye videre forstand, og er blitt en samlebetegnelse på et mangfold av kjønnsidentiteter som bryter med samfunnets binære normer for kjønn[2]. I denne artikkelen velger jeg å bruke ordet 'trans' uten *, selv om det i mange sammenhenger er vanlig å skrive trans*[3]. Jeg bruker begrepet i vid forstand, slik at det omfatter alle som bryter som med binære normer for kjønn.

Cis: Latinsk ord som betyr 'på samme side som'. At du er ciskjønnet betyr at du føler deg hjemme i det kjønnet du fikk registrert ved fødsel. En cismann er en mann som ble registrert som 'gutt' ved fødsel, og som har det bra som gutt/mann. En ciskvinne er en kvinne som ble registrert som 'jente' ved fødsel, og som føler seg komfortabel med å være jente/kvinne. Den store majoriteten av befolkningen er ciskjønnet. Dette gjelder både heterofile, homofile, lesbiske og bifile. Cis/trans handler om kjønnsidentitet, ikke om seksuell orientering.

Transmann[4]: En mann som er trans, det vil si at han ble registrert som jente da han ble født.

Transkvinne[5]: En kvinne som er trans, det vil si at hun ble registrert som gutt da hun ble født.

Binær: Betyr at noe inneholder eller er bygget på to deler. En binær oppfatning av kjønn er at det bare finnes to kjønn: mannlig og kvinnelig.

Ikke-binær: En kjønnsidentitet som ikke passer inn i den binære tokjønnsmodellen, slik at du verken identifiserer deg som mann eller som kvinne, eller som begge deler, eller at kjønnsidentiteten din oppleves som mer flytende og i endring gjennom livet.

Androgyn: Et kjønnsuttrykk som er både mannlig og kvinnelig.

Hen/de/they: Ikke-binære pronomen, altså pronomen som brukes i stedet for 'hun' eller 'han'. Kan også brukes som et åpent pronomen, i stedet for å skrive 'hun/han'.

Kjønnsidentitet: Din opplevelse av ditt eget kjønn. Du kan oppleve deg selv om kvinne, mann, begge, ingen av delene eller noe annet. Kjønnsidentitet handler ikke primært om kjønnskarakteristika, men om en dypere identitet.

Interkjønn (intersex): Kommer av latin og betyr «mellom kjønn». Kalles også «variasjon i kroppslig kjønnsutvikling». Interkjønn er når du blir født med et kjønn som ikke samsvarer med

---

[2] Bufdir (2025).
[3] Stjernen viser til at det å være trans ikke betyr én ting, men kan ha mange ulike betydninger. Vil du lese mer om dette anbefaler jeg Katy Steinmetz sin artikkel om bruken av «trans*»: Steinmetz (2018, 3. april).
[4] Det kan hende at det i fremtiden vil være mer riktig å dele opp ordet, og at det vil hete trans mann og trans kvinne. Jeg antar dette fordi trans er et adjektiv, og beskriver noe ved personen. Transmann og transkvinne er ikke egne former for kjønn; en transmann er en mann – en mann som er trans – en trans mann. Vi sier f.eks. ikke 'hvitkvinne', vi sier 'hvit kvinne'. Men pr. i dag, 2025, er det fremdeles vanlig å bruke 'transmann' og 'transkvinne' som sammensatte ord, og jeg bruker det slik fordi det ellers vil virke forstyrrende og se ut som særskrivningsfeil.
[5] Se forrige fotnote.

mannlig eller kvinnelig kjønn. Interkjønnede personer kan ha kjønnsorganer, kromosomer og kjønnshormoner som er annerledes enn det vi vanligvis oppfatter som mannlig og kvinnelig. Interkjønn er ikke det samme som trans, men kan overlappe[6]. I Norge fødes det mellom 10 og 20 barn i året som blir henvist til den flerregionale behandlingstjenesten for videre utredning av kroppslig kjønn[7]. I realiteten gjelder det flere enn de som henvises som nyfødte[8], fordi mange ikke oppdager at de er interkjønnede før pubertet eller i voksen alder, og noen oppdager det aldri.

LHBT+: Forkortelse for Lesbiske, homofile, bifile og transpersoner. Plusstegnet står for de andre som ikke passer inn i samfunnets (binære) normer for seksualitet og kjønn, som interkjønnede, aseksuelle osv.

Skeiv: betyr omtrent det samme som LHBT+. Norsk oversettelse av det engelske ordet «queer». «Queer» var opprinnelig et skjellsord, som homofile og lesbiske tok og gjorde til sitt eget[9]. Vi bør være forsiktige med å bruke ordet «skeiv» om enkeltpersoner, for det er ikke alle som liker å bruke det om seg selv, men det er greit å bruke det om grupper og kategorier[10]. Det er heller ikke alle som kommer inn under definisjonen «trans» som liker å bli kalt trans eller transperson.

«Komme ut» eller å «komme ut av skapet»: Prosessen med å fortelle andre om sin LHBT+-identitet. Hvis du er en heterofil cisperson lever du ikke «i skapet», og det er derfor ikke aktuelt for deg å komme ut. Hvis du ikke er vant til uttrykket kan det virke litt merkelig, men det er et vanlig uttrykk i dagligtalen nå, så jeg bruker det uten anførselstegn.

Transisjonere: Betyr «gå over». Beskriver prosessen fra å prøve å leve som det kjønnet som ble registrert ved fødsel til å leve som det kjønnet som oppleves riktig[11].

Feilkjønning: Å bruke feil kjønn om et annet menneske, for eksempel om noen kaller datteren min for «han». Feilkjønning er sårende for transpersoner, og anses som respektløst. Om du feilkjønner en transperson ved et uhell: si unnskyld uten å lage et stort nummer av det. Rett på deg selv, og prøv å gjøre det bedre neste gang. Hvis du hører andre feilkjønne noen, er det også bra å si fra. På den måten tar fellesskapet ansvar, og det er ikke bare transpersoner som er ansvarlig for at folk bruker riktig kjønn.

Deadnaming: Å bruke det gamle navnet (det «døde» navnet) om en person som har transisjonert/byttet navn. Deadnaming er sårende og anses som respektløst. Det er også upassende å spørre «hva het du før».

Passere: Å passere som transperson betyr at du oppfattes som cis etter at du har transisjonert. I praksis betyr det at om du er en transkvinne og andre behandler deg som kvinne, så passerer

---

[6] Langeland (2021) s. 21.
[7] I følge Bufdir sin statistikk: https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/LHBT/interkjonn/#section-3500 (lest 2025, juni)
[8] For å forstå mer om hva interkjønn/intersex betyr, anbefaler jeg på det aller varmeste å besøke dette nederlandske nettstedet: https://www.stichtingopenmind.nl/intersex-portraits/ https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/LHBT/interkjonn/#section-3500 (lest 06.2025)
[9] Jones (2023).
[10] For eksempel Skeiv Ungdom, Skeivt kristent nettverk, Skeive dager, skeiv teologi, skeiv teori.
[11] Chris Dowd: «From my research I learned that transitioning isn't primarily a medical procedure but a psychological and spiritual one. All of the hard work leading up to gender transition surgery is about the trans person learning to become themselves after many years of self-repression and hiding.» Beardsley (2016) s. 102.

du som transkvinne. Begrepet ble opprinnelig brukt av amerikanere med både svarte og hvite aner, og handlet da om å passere som «hvit».

Kjønnsdysfori: Sterkt ubehag knyttet til at kjønnsidentiteten din ikke stemmer med det kjønnet det forventes at du er. Mange transpersoner opplever mye dysfori, som blant annet kan føre til depresjon. Dysfori er det motsatte av eufori. Det er opplevelsen av kjønnsdysfori som ligger til grunn for diagnosen kjønnsinkongruens.

Kjønnsinkongruens: Verdens helseorganisasjons diagnose av mennesker med markert og vedvarende inkongruens mellom et individs opplevde kjønn og tildelte kjønn. I Norge følger man denne internasjonale diagnosemanualen under ICD10. I Norge er det pr. 2025 Nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens (NBTK) ved Rikshospitalet som stiller denne diagnosen, som gir transpersoner medisinske rettigheter i Norge.

Alliert (engelsk: ally): Betyr forbundsfelle. I denne sammenhengen vil en alliert være en som støtter og forsvarer transpersoner og deres rettigheter.

«Transvestitt»: Ordet ble tidligere brukt om menn som kler seg i kvinneklær. Dette ordet anses i dag som utdatert og kan oppfattes som nedsettende, ved at det er et ord som har vært brukt for å karakterisere menn som «kler seg ut» som kvinner, og ofte om menn som får seksuell tenning av å kle seg i dameklær, noe som er misvisende. «Transvestisme» var tidligere en diagnose. En av deltakerne i undersøkelsen, en eldre person, bruker ordet «transvestitt» om seg selv, og for mange – særlig eldre – er det et helt naturlig ord å bruke om seg selv. Vi kan selvfølgelig få bruke hvilke ord vi vil om oss selv, men vi skal være varsomme med hvilke ord vi bruker om andre. Ordet som brukes i dag er paraplybetegnelsen «transperson». Ordet «transe» er – på samme måte som «homse» eller «n-ordet» - fullstendig fy-fy, og absolutt ikke noe du kan si om andre[12].

«Transseksuell»: også et ord som ikke lenger er i bruk. Dette var tidligere en diagnose for transpersoner. Ordet «transseksuell» anses i dag som upassende og er i tillegg misvisende: det å være trans handler ikke om seksualitet, men om kjønnsidentitet. I dag sier vi «transperson» eller «trans».

Transsynlighetsdagen: 31. mars. Internasjonal dag for feiring av mangfold og synlighet.

Transminnedagen: 20. november. Internasjonal minnedag for transpersoner som er blitt myrdet, og en dag for å sette søkelys på vold og drap på transpersoner.

Transflagget: Brukes selvstendig eller i sammensetning med regnbueflagget eller andre flagg. Flagget ble designet i 1999 av den amerikanske transkvinnen og krigsveteranen Monica Helms. Transflagget har fem striper: De ytterste er lyseblå, de innenfor er rosa, og den i midten er hvit.

(Ja, jeg vet at dette kan være krevende. Det er også krevende å gjøre endringer i språket sitt når en du kjenner transisjonerer. Det er mye her i livet som ikke er lett, og jeg kan ikke si hvor vanskelig det å endre språk oppleves for deg. Da datteren min transisjonerte, var det *null stress* for sønnen min å begynne å si «hun» og «søsteren min». For meg var det en overgang hvor jeg måtte være veldig påpasselig med språket mitt. For den eldre generasjonen i familien er det fortsatt vanskelig for mange å bruke riktig pronomen. Jeg kan bare si at øvelse gjør mester, og at det uansett er mye vanskeligere å være den som kommer ut som trans enn å være den som blir bedt om å endre på språket sitt. Hvis du bryr deg om en transperson: jeg heier på deg og ønsker

[12] Et godt tips hvis du vil lese mer om dehumaniserende språk om transpersoner, er å besøke denne nettsiden: https://www.transmannenlevi.com/2019/02/hvorfor-transe-er-et-skjellsord.html

deg lykke til med å etablere et språk som gjør at hen føler seg sett og akseptert – og kanskje til og med elsket.)

FORSKNING OG LITTERATUR

Det er gjort noe forskning i Norge og mye forskning internasjonalt når det gjelder trans. Av det som har skjedd i Norge vil jeg spesielt nevne prosjektet «LHBTIS-levekår 2020» som er et stort prosjekt finansiert av Bufdir. Prosjektet resulterte i tre rapporter:

- Skeive livsløp. En kvalitativ studie av levekår og sammensatte identiteter blant lhbtispersoner i Norge (2019).
- Interkjønn og variasjon i kroppslig kjønnsutvikling. Refleksjoner om identitet, politikk og helsetilbud (2021).
- Seksuell orientering, kjønnsmangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020 (2021).

Sistnevnte er den første rapporten i Norge av så stort omfang som inkluderer transpersoner[13]. 232 transpersoner deltok i denne undersøkelsen. Resultatene viser at transpersoner har en høyere forekomst av levekårsutfordringer enn befolkningen ellers, spesielt på områdene psykisk helse og diskriminering. Omkring halvparten var blitt utsatt for vold eller trakassering på jobb eller studiested det siste året, og en signifikant[14] høyere andel enn den øvrige befolkningen har vært utsatt for direkte trusler om vold, og har blitt tvunget til seksuelle handlinger. Det er en signifikant høyere andel av transpersoner (32%) enn av cispersoner (12%) som rapporterer at de har prøvd å avslutte livet sitt. Rapporten gir også positive funn, i form av deltakelse i fritidsaktiviteter og organisasjonsliv, og høy grad av stolthet. 70% hadde opplevd å bli personlig støttet eller forsvart på jobb eller studiested.

Av kvalitativ forskning i Norge vil jeg også nevne Reidar Schei Jessens doktorgradsavhandling i psykologi fra 2021 med tittelen «Inside out and outside in: Towards a clinical and dialectical model of gender dysphoria amongst transgender and gender non-conforming youth.» Jessen intervjuet 15 unge med kjønnsdysfori, og beskriver hvordan skam og fremmedgjøring av egen kropp kan springe ut fra at blikket du ser deg selv med innenfra ikke korresponderer med blikket du/andre ser deg med utenfra. Dette er nyttig kunnskap om kjønnsdysfori, fordi en menighet er et identitetsformende fellesskap som kan bidra til å påvirke blikket personen ser seg selv med både fra utsiden og fra innsiden.

En annen norsk forsker som har gitt et vesentlig bidrag til kunnskapen om trans er Ketil Slagstad. Hans doktoravhandling i medisin fra 2022: «On the boundaries of care: the ephemerality of transgender medicine in the welfare state, Scandinavia 1951-2001» presenterer og analyserer transmedisinens historie i Skandinavia.

Internasjonalt finnes det mye litteratur, blant annet innen skeiv teologi (queer theology). Skeiv teologi er en teologisk retning som utfordrer og utvider forståelse av kjønn og seksualitet, og jobber med tekster og tradisjoner og teologi ut fra et LHBT+-perspektiv. Her vil jeg nevne Chris

[13] Det er også tidligere forsket på transpersoners levekår. Rapporten «Alskens folk» fra 2013 konkluderte med stor uvitenhet om trans i samfunnet, og mangel på offentlige helsetilbud til hele bredden av transpersoner.

[14] Statistisk signifikans betyr at funnet faktisk er en reell sammenheng, forskjell eller endring, og ikke kan bortforklares som en tilfeldighet. Store norske leksikon.

Greenough som en kapasitet. Jeg har brukt hans bok «Queer Theologies – the basics» som underlagsforståelse for det teologiske perspektivet. Det samme gjelder Linn Marie Tonstad som også er en kapasitet på feltet, og hennes bok «Queer theology» er etter min mening sentral i å forstå hva skeiv teologi handler om. Tonstad er opptatt av tenkningen til Marcella Althaus-Reid (1952-2009), som var en argentinsk professor i kontekstuell teologi. Althaus-Reid skrev blant annet bøkene «Indecent Theology» og «The Queer God», og var en pioner innen sitt fagfelt.

Jeg skulle gjerne ha lest og skrevet mer om skeiv teologi generelt, og trans-teologi spesielt, men på grunn av omfanget av dette prosjektet har jeg måttet kutte kraftig i hvilke temaer jeg skulle konsentrere meg om. Selv om jeg har lest en del av det de ovennevnte teologene har skrevet, har jeg hatt blikket mest rettet mot praktisk teologi og utforskningen av hva kirke og menighet er og kan være i møte med transpersoner.

Jeg har ikke klart å finne forskning i Norge innenfor temaet trans i tilknytning til kirke eller tro, med unntak av FAFO-rapporten «Å være en sak» som jeg skriver om under overskriften «Den norske kirke og bokstaven T». Det er imidlertid gjort mye forskning på dette feltet internasjonalt, og det er skrevet mye litteratur. Jeg kan ikke gå inn på alt her, men jeg vil nevne noen bøker som jeg har hatt stor glede av i dette arbeidet:

- *Trans-gender: Theology, Ministries and Communities of Faith* av Justin Sabia-Tanis. Denne boka ble utgitt første gang allerede i 2003, og er like aktuell i dag. Den går rett inn i tematikken for denne rapporten.
- *This is my body. Hearing the theology of transgender Christians* fra 2016, av (red.) Christina Beardsley og Michelle O'Brien. Denne boka tar utgangspunkt i arbeidet til «The Sibyls», som er en støttegruppe for transpersoner, og presenterer kristne transpersoners erfaringer med deres egne ord, i tillegg til en del fagstoff.
- *Transfaith. A Transgender Pastoral Resource* fra 2018, av Chris Dowd, Christina Beardsley & Justin Tanis. Dette er en ressursbok for menigheter. Den inneholder blant annet resultater fra en intervjuundersøkelse, og forslag til liturgier ved overganger. Boka tar blant annet utgangspunkt i et prosjekt som kalles «The Transfaith project», som inneholder intervjuer med transpersoner som kan ligne på intervjuene i mitt prosjekt.
- *Trans Biblical. New Approaches to Interpretation & Embodiment in Scripture* av (red.) Joseph M. Marchal m. fl. Denne boka er helt fersk, den ble utgitt i 2025, og er en teologisk fagbok med 12 selvstendige artikler som alle har utgangspunkt i et trans-perspektiv. Den er ikke like tett på rapportens tema som de tre andre bøkene, men til fordypning i trans-teologi er den et viktig bidrag.

Dette er bare et lite utvalg av litteratur, med noen bøker som har blitt viktige for meg. Med andre ord: Det finnes veldig mye forskning og litteratur om trans, og om trans og kirke/tro – men foreløpig lite i Norge.

LITT STATISTIKK OG FAKTA

I 2024 ble 558 personer over 18 år henvist til Nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens, og 121 (hvorav 88 nyhenviste) personer under 18 år. Av barn og unge under

18 år var det 16 personer som begynte med pubertetsutsettende behandling (hormonblokkere), 16 begynte med testosteronbehandling, og 20 begynte med østrogenbehandling[15].

I perioden fra 01.07.2016 til 31.12.2024 var det 2766 personer som endret juridisk kjønn i Norge[16].

I spørreundersøkelsen «Seksuell orientering, kjønnsmangfold og levekår» fra 2020, hvor 232 transpersoner deltok, oppga over 50% av transpersonene at de er troende[17].

Det er umulig å vite hvor stor andel av befolkningen som er trans[18]. Mange lever skjult, og det er mulig at en del også fornekter sin egen kjønnsidentitet.

Fram til 2016 var kirurgisk fjerning av reproduktive organer et krav til transpersoner som ville endre juridisk kjønn i Norge.

DEN NORSKE KIRKE OG BOKSTAVEN «T»

Hovedmålsettingen med dette prosjektet har vært å bidra til større forståelse, kunnskap og kompetanse om transpersoner og deres forhold til kirken og menigheten, slik at menighetene kan bli bedre i stand til å skape trygge rom for alle, også transpersoner. Den norske kirke har, i likhet med det norske samfunnet ellers, endret holdning til homofile og lesbiske gjennom det siste århundret, og dette er relevant bakgrunnsstoff for temaet trans. I 2022 kom Bispemøtet med en uttalelse i forbindelse med 50-årsjubileet for opphevelsen av straffelovens §213, med en erkjennelse av den skade og smerte kirken har påført mange mennesker gjennom sine holdninger og uttalelser om homofili og homofile. Denne uttalelsen gir et kortfattet sammendrag av hvordan kirkens holdninger har endret seg[19]. I 2025 arbeider Bispemøtet med hvordan de kan be om unnskyldning for hvordan kirken har behandlet homofile og lesbiske.

Bakteppet for uttalelsen i 2022 var at Bispemøtet i 2016 satt ned en arbeidsgruppe for LHBT. Ved at begrepet «LHBT» ble brukt var transpersoner og bifile også tatt inn under samme paraply som homofile og lesbiske. Transpersoner fikk sin egen bokstav (T), men uten at transidentitet ble tematisert. Da FAFO-rapporten «Å være en sak: LHBT+: holdninger og arbeidsmiljø i kirken» kom i 2020, ble trans for første gang et tema.

---

[15] Ifølge årsrapporten for Nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens: https://nasjonaletjenester.no/rapport/rapport-visning/620

[16] https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/LHBT/hvor-mange/

[17] «Når det gjelder kjønnsidentitet, rapporterte 61% av binære transpersoner at de var troende eller litt troende, 53% blant ikkebinære transpersoner og 54% blant cispersoner. Forskjellen mellom cispersoner og binære transpersoner var signifikant etter kontroll for bakgrunnsfaktorene.» Andersen (2021).

[18] Store norske leksikon skriver at det er «utfordrende å gi et godt anslag på hvor stor andel av befolkningen som identifiserer seg som transperson, fordi begrepet er deskriptivt og brukes ulikt. Dette innebærer at noen transpersoner ikke nødvendigvis oppgir dette når de svarer på undersøkelser. Metaanalyser som oppsummerer flere ulike studier indikerer at mellom 0,5 og 1,3 prosent av befolkningen identifiserer seg som transperson. Andelen som oppgir å være transperson kan imidlertid variere mellom generasjoner. Nylig gjennomførte spørreundersøkelser fra USA viser for eksempel at det er flere blant ungdommer og unge voksne som oppgir at de er transperson sammenlignet med eldre generasjoner. I 2020 svarte 1,3 prosent av respondentene i Ungdata, en undersøkelse som går ut til alle ungdomsskoleelever i Norge, at de identifiserte seg som transperson eller ikke-binær.

[19] Bispemøtet (2022)

«Å være en sak» er resultatet av en arbeidslivsundersøkelse som handler om skeives kår som ansatte i Den norske kirke. Av 1801 respondenter var det 120 som svarte at de definerte seg innenfor LHBT, og av disse var det bare fire som svarte at de hadde identitet som transperson. Disse fire ønsket ikke å være et samtaletema, og noen av dem fortalte om negative reaksjoner på sitt kjønnsuttrykk. Rapporten «Å være en sak» konkluderer med at det er en massiv taushet knyttet til transpersoner i kirken, og den oppfordrer til å bryte denne tausheten[20]. Vi vet fra andre undersøkelser at usynliggjøring bidrar til marginalisering, og rapporten løftet frem *usynliggjøring* som den største utfordringen for transpersoner[21].

I Den norske kirkes strategidokument for perioden 2022-2029 står det at kirken vil motvirke utenforskap, og utforske nye måter å være kirke på.

Vi vet lite om hvordan transpersoner opplever møtet med kirke og menighet i Norge. Det du nå leser er et bidrag til mer kunnskap om transpersoners egne opplevelser i møte med kirke og menighet. Jeg håper også at det kan være en veiviser, fra det stedet der transpersoner bare er en bokstav, til et sted der vi faktisk lytter til det de har å si, og sammen med dem det gjelder skaper rom som er trygge for oss alle.

MATERIALE

For å finne ut hva «trygge rom» betyr for transpersoner i kirken, har jeg intervjuet syv personer som har eller har hatt tilknytning til Den norske kirke. Alle deltakerne kaller seg kristne (dette var ikke et krav), og alle oppgir at de har en form for transidentitet. Deltakerne kommer fra nord, sør, øst og vest i Norge. Flertallet av deltakerne har høyere utdanning. Noen er aktive kirkegjengere, noen benytter seg av enkelte kirkelige tilbud uten å gå fast på gudstjenester, og noen er ikke aktive, men var det tidligere.

TABELL 1: DELTAKERNE I STUDIEN. DELTAKERNE ER ANONYMISERT MED FIKTIVE NAVN. KJØNN REGISTRERT VED FØDSEL ER IKKE OPPGITT I TABELLEN. ALDER ER OMTRENTLIG AV HENSYN TIL ANONYMISERING.

Navn	Transidentitet	Alder	Kirkelig tilknytning
Jonas	Transmann	30-40 år	Tidligere aktiv, litt i dag
Tobias	Transmann	30-40 år	Tidligere aktiv, ikke i dag
Cecilie	Transkvinne	40-60 år	Aktiv kirkegjenger
Kamilla	Transkvinne	40-60 år	Aktiv kirkegjenger
Charlotte	Transfeminin/ikke-binær	40-60 år	Aktiv kirkegjenger
Jan	Transperson[22]	67-80 år	Aktiv kirkegjenger, prest
Kjell	Transperson	67-80 år	Går sjelden i kirken

De fem deltakerne som er under 60 år lever åpent med sin kjønnsidentitet. De to eldre mennene, Jan og Kjell, lever skjult. Den ene dem, Jan, er pensjonert prest.

[20] Elgvin (2020) s. 79.
[21] Elgvin (2020) s. 69.
[22] Jan bruker ordet «transvestitt» om seg selv. Både Jan og Kjell ble registrert som gutt ved fødsel, begge kaller seg mann og lever som mann, og lever den kvinnelige delen av seg bare i enkelte, trygge sammenhenger.

I tillegg til disse syv deltakerne, har jeg hatt telefonsamtale med to andre personer. Den ene er Marion Arntzen som er rådgiver i Stiftelsen Stensveen, tidligere Stensveen Ressurssenter, som er et ressurssenter for transpersoner. Dette presenteres senere i rapporten. I 1998 innledet de et samarbeid med den lokale soknepresten i Hoff, Lasse Gran. Han er i dag pensjonist, og er den andre personen jeg har snakket med på telefon. Både Stiftelsen Stensveen, Marion Arntzen og Lasse Gran presenteres senere i rapporten.

REFLEKSJONER OM ANONYMITET

Dette er et sensitivt felt av flere grunner. Transpersoner utgjør en minoritet i samfunnet, og det er få transpersoner i norske menigheter. Muligheten for at deltakerne kan gjenkjennes er derfor til stede. Jeg har vært i kontakt med deltakerne underveis, og gitt dem muligheten til å lese gjennom intervjuene etter at de var renskrevet og anonymisert. Alle unntatt én tok imot dette tilbudet, og med tre av deltakerne drøftet jeg enkelte deler av innholdet slik at de skulle føle seg komfortable med materialet som blir presentert.

To av deltakerne uttrykte innledningsvis at de ikke hadde noe behov for å være anonyme. Jeg har stor forståelse for behovet for å bli hørt, og at det kan være meningsfullt å stå fram med sin historie. Jeg har allikevel vurdert det som mest riktig å anonymisere alle deltakerne. De to deltakerne som lever skjult har et spesielt behov for beskyttelse, fordi trans er et sensitivt tema som er enda mer sensitivt for transpersoner som ikke lever åpent.

En annen grunn til at anonymisering er nødvendig og viktig, er at transpersoner er en utsatt gruppe i samfunnet når det gjelder hatkriminalitet og hatefulle ytringer. Tiden vi lever i er usikker, og hvordan disse strømningene vil utvikle seg vet vi ikke. Dette er en annen grunn til at anonymisering er viktig.

Jeg har gitt deltakerne fiktive navn, utelatt informasjon som kan identifisere dem, og gjort enkelte endringer av hensyn til anonymisering.

Dersom du tror at du kjenner igjen en av deltakerne, er det ikke sikkert at det stemmer. En av dem som har lest korrektur for meg, trodde at hen gjenkjente en av personene, noe som viste seg å være feil. Dette stemmer også bra med en observasjon jeg har gjort gjennom dette arbeidet: det finnes mange flere transpersoner i norske menigheter enn jeg trodde før jeg begynte med dette arbeidet.

PROSJEKTETS PLASSERING OG METODE

Dette er en kvalitativ undersøkelse med semistrukturerte intervjuer, hvor deltakerne ble bedt om å fortelle om «sin reise». Jeg hadde en intervjuguide med noen temaer jeg gjerne ville innom i løpet av intervjuene, men i de fleste intervjuene ble disse temaene dekket uten at det ble nødvendig å spørre. Intervjuene tok vanligvis 1 – 1 ½ time. Det var viktig for meg å la deltakerne selv få komme til orde og snakke fritt i et trygt rom som ikke er et debattrom.

Tidlig i prosessen knyttet jeg meg til Det teologiske fakultet (TF) i Oslo, med professor Marianne Bjelland Kartzow som veileder. I tillegg har jeg hatt Eir Andrea Ihlang Berg som biveileder. Hun har doktorgrad i skeiv teologi og jobber nå som bymisjonsprest i Oslo, og er antakelig den fremste kapasiteten vi har i Norge innenfor skeiv teologi. Ved TF fikk jeg kontorplass og tilknytning til et fagmiljø. Jeg har vært med i forskergruppa «Levd religion. Praksis, kjønn og

materialitet», og jeg deltok på en ukes internasjonal forskerskole for doktorgradsstipendiater, med tema «embodiment and positionality». Dette var svært nyttig for meg i startfasen av prosjektet. Jeg fikk også bruke systemene til Universitetet i Oslo, som blant annet inneholder gode verktøy og systemer for slike undersøkelser som den jeg har gjennomført.

Prosjektet ble meldt inn til Sikt – kunnskapssektorens tjenesteleverandør. Dette er en omfattende prosess med kontroll av detaljer som sikrer at personvernet til deltakerne ivaretas og at det foreligger gode planer for prosjektet. Når dette var i orden, startet arbeidet med å finne deltakere til prosjektet. Kravet til deltakerne var:

- Du må være over 18 år
- Du må ha en nåværende eller tidligere relasjon til Den norske kirke
- Du må ha en form for transidentitet

Deltakerne ble rekruttert via «snøball-metoden». Jeg sendte e-post med forespørsel til Pasientorganisasjonen for Kjønnsinkongruens (PKI), Harry Benjamin Ressurssenter (HBRS), Skeivt Kristent Nettverk (SKN) og Foreningen FRI. Deltakerne ble i tillegg rekruttert via personlig kontakt og via tredjepersoner. Én av deltakerne kontaktet meg direkte etter å ha lest om prosjektet.

Da kontakten med deltakerne var etablert, fikk de grundig informasjon om hva prosjektet innebar og hva intervjuene skulle brukes til. De måtte signere samtykkeerklæring i Tjenester for Sensitive Data (TSD), og de fikk informasjon om at de når som helst kunne trekke samtykket sitt uten begrunnelse.

Intervjuene ble gjennomført fysisk, på steder som deltakerne selv valgte, i tråd med målsettingen for hovedprosjektet, som er å undersøke hva «trygge rom» betyr for transpersoner i Den norske kirke. Tre av intervjuene fant sted hjemme hos deltakerne, tre fant sted i en kirke, og ett intervju ble gjennomført i skjermede omgivelser på en kafé. Det ble gjort lydopptak i appen Diktafon, og opptaket ble lagret i Nettskjema/TSD, hvor de også ble transkribert og anonymisert.

Som jeg allerede har nevnt, har jeg vært i kontakt med deltakerne underveis i skriveprosessen. De fleste ønsket å lese gjennom intervjuene etter at de var renskrevet. Én ønsket ikke å få materialet til gjennomlesning. I renskrivningen av tekstmaterialet valgte jeg, etter enkelte av deltakernes ønsker, å fjerne en del fyllord som «liksom» og «på en måte»[23]. Dette gjør teksten lettere å lese. Jeg har som nevnt også endret enkelte opplysninger for å ivareta anonymiseringen. Ingen av disse endringene forandrer meningsinnholdet, og i hovedsak er setningene bevart slik de ble uttalt i intervjuet. Dette er i tråd med hvordan semi-strukturerte intervjuer vanligvis foregår innenfor forskning.

Av metodelitteratur har jeg for det første brukt Kvale og Brinkmann sin klassiker *Det kvalitative forskningsintervju*. For det andre har jeg brukt artikler fra Stephen Engler og Michael Stausberg (red.): *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion.* Metode er et stort fagfelt som forskere bruker mye tid på å sette seg inn i. Gitt min tidsramme på ni måneder kunne jeg ikke bruke så mye tid på dette som jeg ønsket, men disse bøkene har hjulpet meg til å orientere meg og gjøre valg som er i tråd med det som er vanlig innen kvalitativ forskning.

Dette er en rapport fra et forskningsprosjekt, ikke en ferdig analyse. Er fullt gjennomført forskningsarbeid med et så omfattende materiale ville krevd mer enn de 9 månedene jeg fikk

[23] Det er vanlig å gi intervjusitater en skriftlig form på denne måten for å unngå at det blir vanskelig å lese. Kvale (2021) s. 308.

gjennom Olavsstipendet. Med denne rapporten ønsker jeg å bidra inn i et felt hvor det trengs mer kunnskap, og gi et grunnlag for videre dialog.

MIN POSISJON

I narrativ forskning utfordres forestillingen om at «absolutt sannhet» finnes og at «objektiv forskning» er uten bias[24]. Jeg har gjennom dette prosjektet tatt utgangspunkt i narrativ metode, som undersøker sosiale prosesser og hvordan mennesker konstruerer mening gjennom det de forteller. Metoden anerkjenner at forskerens posisjon alltid vil være en del av forskningsprosessen, og at ikke-posisjon ikke er mulig[25]. På bakgrunn av dette er det viktig for meg å utdype min egen posisjon i møte med temaet trans:

Dette er et forskningsprosjekt, og min posisjon i dette er å være forsker. Jeg er også prest, og jeg er mor til en transperson. Begge disse to sistnevnte posisjonene har nødvendigvis påvirket intervjuene. Særlig det at jeg har en datter som er trans, og at jeg derfor også er en tydelig alliert, var med på å skape de trygge rommene for intervjuene. Dette har gitt tilgang til verdifull informasjon, fordi jeg kom i en posisjon hvor jeg ble vist tillit. I arbeidet med et så betent tema som trans er i vår tid, mener jeg at det ikke ville vært mulig å etablere intervjuet som et trygt rom dersom deltakeren var usikker på mitt ståsted. Min tydelighet om egen posisjon har vært med på å frembringe nettopp disse intervjuene slik som de ble. Min posisjon som *alliert* har vært til stede ikke bare i intervjuene, men i alle deler av prosessen, og dette mener jeg også er nødvendig for å forvalte den tilliten jeg har blitt vist på en forsvarlig måte. Jeg er en alliert.

I hvilken grad det at jeg er prest har påvirket intervjuene, er vanskelig å si. Deltakerne har hatt ulike erfaringer med prester, og har ulike bilder av hva en prest er. Mitt hovedinntrykk er imidlertid at det skapte en trygghet, eller at det i det minste ikke skapte utrygghet. Jeg har gjort mine egne refleksjoner om hvordan et slikt intervju har fellestrekk med samtalen jeg har med pårørende før gravferd, hvor mye handler om det narrative – å fortelle et liv. I en slik samtale stiller jeg ofte åpne spørsmål og lar de pårørende fortelle, samtidig som jeg har noen ting jeg vet at jeg ønsker å få vite noe om i løpet av samtalen. Slik sett kan disse to formene for samtale/intervju ligne hverandre[26], ikke minst når det gjelder hvilke krav som stilles til meg som lytter. Det aller viktigste vil i begge tilfeller være at jeg er åpen for det de forteller, og at jeg møter den andre – og fortellingen – med åpenhet og respekt[27].

Min posisjon som prest og som mor til en transperson innebærer – sammen og hver for seg – en tilnærming til temaet hvor utgangspunktet mitt er et ønske om at kirken skal være en arena for likeverd, mangfold og gode fellesskap. Jeg har gått inn i dette prosjektet med et oppriktig ønske

---

[24] Bias betyr feil og skjevheter i forskning som kan oppstå for eksempel når forskeren velger kildemateriale og tilpasser forskningen til bestemte verdier, interesser og grupper. Store norske leksikon.
[25] Nadar (2014) s. 25f.
[26] Det er sikkert mange forskjellige måter prester gjennomfører slike samtaler på, men slik *jeg* pleier å gjøre det, er det åpenbare likheter.
[27] Respekt er et nøkkelord i forskningsintervjuet. «The good interviewer should exude genuine respect for the person being interviewed, no matter what that person says. Interview participants pick up the interviewer's bias so quickly it is as if that bias is a pungent odor they can smell. If you want people to speak honestly, you must convey not only in your manner but in your emotional stance and inward awareness an authentic, respectful interest in who they are." Luhrmann s. 346.

om å bidra til tryggere fellesskap i kirken, mer kunnskap og forståelse. Eller som Den norske kirke selv formulerer det i sin visjon: Mer himmel på jord[28].

[28] https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/plandokumenter/strategi/

OPPDAGELSER

Dette kapittelet handler om prosessen som foregår inni deg når du forstår at du er trans. Disse fortellingene går ikke i dypet av denne tematikken, men kan gi forståelse av hvordan det kan oppleves. Det er viktig å huske at det ikke finnes én felles fortelling om å være trans. Alle historier er forskjellige, og selv om det finnes likhetstrekk mellom noen av fortellingene, betyr ikke det at disse fortellingene representerer majoriteten av transpersoner. Deltakerne representerer ingen andre enn seg selv, og de deler sine egne unike opplevelser, fortellinger og tanker.

Når jeg introduserer en ny person, fremheves dette ved at navnet skrives med fet skrift. Dette er for at det skal bli litt enklere å følge de forskjellige personene og fortellingene.

Før du begynner: det at de forteller er en tillitserklæring. Når du skal lese dette, håper jeg at du ikke bare vil lese med øynene, og at det du leser ikke bare vil prosesseres i hjernen din, men at du gir deg selv den gaven det er å lese med hjertet.

DET MÅ INGEN FÅ LOV TIL Å VITE

Da **Kamilla** var 4-5 år gammel begynte hun å skjønne at noe var litt rart med henne. Hun ville bare leke med jentene i barnehagen, helst kle seg som dem og være sånn som dem, og hun forstod at dette gjorde henne annerledes enn de andre guttene. Da hun begynte på skolen, ble det et tøft og brutalt møte.

Da hun var 7-8 år gammel var hun med moren sin til frisøren og fikk se et ukeblad med en reportasje om «Per» som var blitt til «Pia»:

> Jeg leste det veldig i smug og la det fort sammen når folk liksom... så jeg skjønte jo at dette var sånn jeg var.
>
> Men jeg skjønte jo at det var noe før den tid også. Men at det var noe som het transperson og at det går an å... altså, bytte kjønn, det... men det var ikke tvil i sjelen min at dette var altså meg. Men det er klart at det var skam, og jeg tenkte at det må ingen få lov til å vite.

Hun mener at hun var et lett mobbeoffer fordi hun skilte seg ut, og forteller at hun ble kalt homofil. På ungdomsskolen fant hun sin egen særegne stil. Etter hvert fant hun ut at hun ville være som alle de andre, altså guttene, og hun begynte å date jenter. Det var viktig å gjøre det samme som de andre. Da hun gikk på videregående fikk de internett hjemme, og verden ble større:

> Det var et forbund som het Forbundet for Transpersoner, og vi satt og chattet på nettet da, og med én gang det kom noen i familien så var det å legge ned PC-en og slette alle spor og... ja. Det gjorde de også i andre enden. Jeg husker det var ei som satt og jobbet på et sånt marinefartøy, og det var skummelt, så hun måtte jo virkelig, levde jo som mann da, så måtte jo slette alle spor spesielt der da.

Kamilla tok mot til seg og møtte en person som var aktiv i transbevegelsen i Norge. De møttes på kafé, og han rådet Kamilla til å barbere av seg skjegget og komme ut som seg selv.

> Men det ble for skummelt. Det ble for skummelt. Så jeg bare tenkte: nei, jeg skal bite det i meg, jeg skal leve som en vanlig mann. Men dette gnagde jo veldig inni meg, da, og jeg kledde meg jo litt, altså, det blir jo feil å si kle seg ut, men jeg gikk jo omkledd, jeg husker jeg gikk omkledd i sentrum på dagtid en dag, og det var jo kjempespennende, og... men likevel skummelt, redd for å treffe familie og... kom inn i bilen og måtte fjerne alt av neglelakk, for jeg skulle hjem og tenk om moren min så noe...
>
> Nei, og så gikk jo årene, og jeg levde i grunnen... ja, som mann da. Men denne vonde hemmeligheten utviklet jo selvfølgelig angst og depresjon og alt dette som hører med.

HEMMELIG JENTE

Cecilie forstod også tidlig at hun var annerledes. Hun var rundt åtte år da hun kjente at «det var ei jente der».

> I første klasse så lekte jeg nesten hver dag med ei jente i klassen min. Det var ikke sånn at jeg sa jeg var jente, men det var liksom det at jeg var en hemmelig jente sammen med henne. (...) Men så - og da begynte jeg å skjønne det, da jeg møtte veggen - det var den sommeren da vi skulle begynne i 2. klasse. Da flyttet de, og så var jeg plutselig bare skjøvet ut i en sånn gutteklubb, hvor jeg i hvert fall visste jeg ikke hørte til. (...) Da skjønte jeg jo at det var gæli, på en måte. Og det er i andre klasse. Så så lenge har det vart.

Hun beskriver seg selv som barn som «hun lille jenta i Mummi-trollet. Det usynlige barnet.» Hun ønsket bare å gå under radaren så hun kunne overleve til neste fredag.

> Men, ikke sant, husk på at når jeg ikke kommer ut, og er ung – og jeg vet jo godt om de her tingene når jeg er åtte år gammel – så er det jo fordi at jeg kalkulerer oddsen for å overleve som ekstremt mye større ved å la være, ikke sant. Jeg skjønner jo at unge folk kommer ut i dag, for de kan se det på TV, og de kan se det på nettet, at andre, kanskje ikke har hatt det lett, men at det faktisk er mulig. Og at de eksisterer.

Både Kamilla og Cecilie ble voksne og stiftet familie før de kom ut som transkvinner. De fortellingene hører til i et senere kapittel. Nå skal du få lese fortellingene til de to eldre mennene, Kjell og Jan, som begge fortsatt lever skjult og bare uttrykker seg som kvinne i enkelte, trygge sammenhenger.

STÅLSETTE SEG

Kjell var fem år da han hadde så veldig lyst på en sånn rød sløyfe i håret som jentene på nabogården hadde.

> Jeg vet ikke om jeg nevnte det for mora mi eller noe sånt. Men jeg skjønte med en gang at, *det der,* det var nei nei, og NEI, ikke snakk om. Så det ble med det, men jeg var litt misunnelig på dem. Det er liksom det første glimtet jeg kan huske.
>
> Jeg ønsket meg jo av og til at jeg skulle kunne kle meg som de jentene som jeg hadde litt kontakt med. Men det var jo *totalt*, det var jo totalt verboten, for å si det sånn. Det, det

> skjønte jeg av meg selv, jeg trengte ikke å spørre om det engang. Det var jo helt, det var helt utenkelig.

Kjell beskriver en veldig langsom oppvåkningsprosess.

> Jeg lurte jo veldig. Jeg kan si da jeg var sånn 14-15 år. Sånn… så… ja. Nesten litt vanskelig å snakke om det, men… jeg fikk vel en slags sånn identitetskrise. Jeg skjønte ikke riktig helt hvem jeg var, eller hva jeg var for noe. Men jeg var veldig klar over at homofil var jeg ikke. For jeg ble bare forelsket i jenter, og kunne overhodet ikke tenke meg noen gutter i det hele tatt. (…) Jeg la jo stort sett lokk på alt.
>
> Jeg lurte på… kanskje jeg egentlig skulle ha vært jente. Det gikk akkurat til det punktet der omtrent. Men de fysiske realitetene sa jo det motsatte, egentlig.

Identitetskrisen var nær ved å havne i en statistikk som ingen ville forbundet med transtematikk[29]:

> Det var spesielt ille på våren da jeg gikk på framhaldsskolen, det siste halvåret. Og da… jeg vet ikke om jeg skal fortelle om det, men jeg var nær ved å ta livet av meg. *(berørt)* Måten jeg hadde tenkt å gjøre det på, det var å bruke strøm. Så jeg hadde festet ledninger, ordentlig avisolerte ledninger rundt håndleddene her *(viser),* satt på et støpsel og satt der, hadde skjøteledningsstikkontakten der, som var klar til å sette pluggen i. Men så kom jeg til å tenke på at foreldrene mine, de ville jo ikke komme til å oppdage det før det var gått en stund. Og da var det stor sannsynlighet for at det ville kunne komme så langt at jeg ville ta fyr. Jeg ville være forkullet. Slik at jeg kunne ta fyr. Da ville huset brenne ned. Så tenkte jeg at, nei. Det går ikke. Så da… det stoppet der. Det stoppet der. Så tenkte jeg at, nei. Det er bare en ting å gjøre, det er å stålsette seg. Og gå videre.

Kjell klarte seg bra på skolen. Siste året på gymnasiet begynte han å finne ut litt mer. Han hadde en tysklærer som anbefalte elevene å lese tysk samtidsstoff, og Kjell og en kamerat spleiset på tyske ukeblader.

> Det var et ukeblad som hette Neue Revue. Og de hadde jo reportasjer om veldig mye forskjellig. Og der hadde de… jeg tror et par ganger i løpet av det året da vi drev og kjøpte det der, så hadde de reportasjer om menn som… kledde seg som damer. Og jeg husker iallfall… det var beskrivelsen av at den ene, han var gift. Og noen ganger så gikk han og hun som han var gift med, så gikk de ut på byen, som to damer, som venninner. Og jeg syntes det der hørtes veldig besnærende ut. Første gang jeg leste det så: Oi, det hadde jeg ikke tenkt på! Så det var på en måte en lettelse å liksom få en beskrivelse av at det var andre som hadde samme… hadde det på samme vis.
>
> I de artiklene så var det jo også litt sånn kort beskrivelse av forhistorien. Så jeg oppdaget at, ja, men dette, dette har jo jeg også opplevd. Dette er sånn.

Kjell sier her at det ble lettere å leve med hemmeligheten sin da han ble klar over at han ikke var alene om å oppleve seg selv på denne måten.

---

[29] Mange av transpersonene i boka *This is my body* tar opp selvmordstanker som tema. Helen skriver: «I think it's true to say that we all have a choice in how to deal with certain things. I don't have a choice about being trans, but I did have a choice about what to do with it. But that choice wasn't between transition and the status quo as most people understood it to be. Instead it was between transition and suicide.» Beardsley (2016) s. 147.

Han hadde mange venninner på skolen og i studietiden, men ingen kjæreste.

> Fordi at… jeg tenkte jo på det at hvis nå jeg skulle komme ut med… det jeg egentlig hadde lyst til. Så ville den jenta, hun ville snu og springe på veggen. Tenkte jeg. Kanskje ikke bare springe på veggen, men tvers igjennom veggen. Så, det ble liksom ikke mer enn at man var venner. Hele studietiden.

Så møtte han henne som han giftet seg med, og den fortellingen kommer senere.

DET KOM ALLTID TILBAKE

Nå skal du få lese om **Jan**. Hans fortelling begynner ikke i barndommen, men i voksen alder:

> Det var vel først for noen og tyve år siden, at jeg begynte å ane at det var et eller annet. Altså, jeg fikk jo lyst til liksom å ha langt hår og gå med ørepynt og…
>
> Du kan si at det som har vært det verste, er jo egentlig skammen hele veien. For det første liksom at *jeg*, som i utgangspunktet er en konservativ prest, skulle få disse følelsene. (…)
>
> Når de snakker om ideologi, så opplever jeg at det jo… det kan sikkert være ideologi for en del, det vet ikke jeg noe om. Men altså dette er jo tydeligvis et eller annet biologisk. Det kommer innenifra uten at jeg i det hele tatt hadde lyst til å tenke på det. Jeg visste jo ikke hva det var for noe.

Han forteller at han merket noe tidligere også:

> Jeg fikk noen spesielle skjorter, og det var så fantastisk. Et par år etter at vi giftet oss, så fikk jeg skjerf. Da merket jeg hvordan hele kroppen nesten dirret, da jeg fikk skjerf.
>
> Så om jeg er født med det eller jeg har kommet til det, har jeg ikke peiling på. Vi tenkte jo ikke sånn i de baner.

I 40-50-årsalderen ble det sterkere, og han begynte å låne litt av konas klær i smug. Så måtte de snakke om det, og hun vært veldig forståelsesfull og støttende. Hun kjøpte nattkjole til ham, som han ble glad for, men så kom skammen, og da kastet han den, og sånn holdt de på. Han beskriver det som en «bølge».

> Både fornektelse, ikke sant, og det dype ønsket om å få det vekk. Men det gikk jo aldri vekk. Det kom alltid tilbake. (…) Jeg har prøvd å få dette bort på alle mulige tenkelige måter. Problemet har vært at når jeg har tatt det vekk, så kommer det enda sterkere tilbake. Rent fysisk. Da blir blodtrykket høyt. Så da måtte jeg sette meg på et rom inne i mørket, med kjole, for å prøve å roe det ned…
>
> Så den der… veldig fantastisk å gå med kvinnetøyet, og den enorme skammen etterpå, den har liksom vært en sånn bølge. Veldig, veldig, veldig, veldig lenge. Det er vel først de siste årene jeg har falt litt til ro.

Han sier at kroppen ville gå i kvinneklær, men hodet ville ikke:

> Jeg måtte bruke veldig lang tid før hodet ble vant til å se meg i kvinneklær. For min bakgrunn, min kultur, er dette et fremmed element. Men etter hvert så har jo den prosessen gått sånn inn i meg, så nå opplever jeg meg selv fin.

NED FRA TRIBUNEN

Jan reflekterer over prosessen sin på denne måten:

> Men det som er enormt spennende – og det er interessant med min bakgrunn som prest – det er egentlig å, fra å sitte på tribunen og mene og tenke, til å bli satt ned i manesjen og være en av disse her. Nå plutselig var jeg en del av dem de snakker om, jeg var en del... satt sammen med homofile, med... altså alle oss som har et eller annet, som ikke har vært stuerent. Så jeg blir ganske stille. Presten i meg blir veldig stille.
>
> Og så er jeg opptatt av at jeg selv egentlig var en del av systemet hvor jeg også var tilskuer til alle de andre, så plutselig ble jeg vinket ned: «Du er med i manesjen. Du er en av dem.» That's it. Så det å akseptere at jeg er den jeg er, det har jeg brukt lang, lang tid på.

Flere ganger gjennom intervjuet gjentar Jan dette: det kommer ikke utenfra, det kommer innenfra. Han mener at det må være noe biologisk. Jan forteller ikke om selvmordsforsøk, men han sier flere ganger at han har tenkt at det hadde vært bedre om han døde. Redningen ble at han og kona kom i kontakt med Marion ved Stensveen Ressurssenter. Marion ble veldig viktig for ham i den prosessen han er i:

> Ja, ja. For oss er hun livsviktig. Ja, hun er livsviktig. Uten henne så vet jeg ikke hvor jeg hadde vært. Hvis jeg i det hele tatt hadde vært.

STIFTELSENS STENSVEEN

Stensveen Ressurssenter er et lavterskeltilbud for transpersoner. Marion Arntzen har bakgrunn fra arbeid med tilpasning av brystproteser for kreftopererte. Gjennom dette kom hun i kontakt med Forbundet for transpersoner i Norge, og begynte å hjelpe transkvinner med brystproteser. I 1996 ble Stensveen Ressurssenter startet, etter hvert ble det et AS, og i 2018 ble det omgjort til en stiftelse: Stiftelsen Stensveen. De mottar støtte fra Bufdir, og tilbyr blant annet konsultasjoner, forelesninger og kurs, og de har en kontakttelefon hvor de har mellom 1000 og 1200 telefonsamtaler pr. år. De arrangerer også høsttreff, vårtreff og andre samlinger for transpersoner.

I 1998 ble Marion spurt av en transperson som var prest om hun trodde det var mulig at han kunne komme i kirken i sitt kvinneuttrykk. Marion ringte den lokale presten, Lasse Gran, og spurte om det var mulig å få til en gudstjeneste for transpersoner. Det måtte være en lukket gudstjeneste, på grunn av angsten mange har for å bli avslørt og avvist. Hun sier at veldig mange har følt at de ikke har vært velkommen i kirken fordi de var som de var, selv om de ikke hadde noen erfaringer med hvordan de ville bli møtt i kirken.

Presten lurte bare på to ting: Skal dere ha nattverd? Og skal dere ha kirkekaffe? Han spurte ikke om noe annet, sier hun.

I dag jobber Marion mest med eldre transpersoner. Hun sier at de fleste av dem kommer én og én. De arrangerer seniortreff, og også samlinger på tvers av generasjoner, som gir rom for mange gode samtaler.

Marion forteller om en eldre person som var med i mange år, som bare var åpen som transkvinne når hun var på Stensveen, og levde skjult fra familien og alle andre utenom treffene på Stensveen. Denne transkvinnen fikk Alzheimers sykdom og kom på sykehjem. Hun[30] ringte til Marion fra sykehjemmet, og hun ville bare til Stensveen, men personalet på sykehjemmet mente det var tøys og tok fra henne telefonen. Da datteren ryddet huset til pappaen sin, fant hun klær og parykk og make-up, og hun forstod sammenhengen og kontaktet Marion. Datteren tok med kvinneklærne til sykehjemmet, men sykehjemmet nektet å la farens hennes bruke dem, siden han/hun ikke hadde skrevet ned noe ønske om dette før hun utviklet demens. Det var naturligvis tungt for datteren. Da hun sa kvinnenavnet til faren sin, reagerte han/hun med å smile fra øre til øre.

Marion forteller at hun fortsatt synes denne tematikken blir latterliggjort når hun snakker med sykehjem.

PRESTEN

Lasse Gran var sokneprest i Hoff, og var den som fikk forespørselen om gudstjeneste for transpersoner i 1998. Han syntes det var en hyggelig forespørsel, og forteller at da spørsmålet om nattverd kom opp, ble det noen samtaler hvor transpersonene lurte på grensene for hvordan de kunne kle seg. Til det sa han at «når vi kommer til nattverd, så kommer vi som vi er». Lasse forteller at de kom til gudstjenesten i sine egne kjønnsuttrykk, mange kom til nattverd, og at det var en veldig sterk opplevelse også for ham som prest. Han sier: «Hoff kirke ble den gangen og har siden vært et trygt rom». Etter gudstjenesten inviterte han til kirkekaffe i prestegården. Gudstjenesten i Hoff kirke og kirkekaffen i prestegården er blitt en årlig tradisjon, som også prestene som overtok etter Lasse har videreført.

Gudstjenesten var lukket for at det skulle være trygt for dem som deltok, men pressen hadde fanget opp hva som skulle skje. VG laget et oppslag med overskriften «Transetreff i Guds hus»[31]. Biskop Rosemarie Køhn fikk vite om gudstjenesten via dette oppslaget og reaksjonene som kom, og Lasse sier at han «fikk litt skjenn» av Rose fordi han ikke hadde orientert henne på forhånd. Et par år etterpå var biskop Rose medvirkende i denne gudstjenesten.

Lasse reflekterer over hva mangfoldsgudstjenesten og kirkekaffen gjør med dem som deltar, og med deres forhold til Gud og deres tro. I årene som prest i Hoff hadde han flere skjellsettende møter med transpersoner, og sjelesorgsamtaler. Han sier at mange av dem han møtte var gift, noen hadde trøbbel med ektefelle/familie, og noen levde skjult med transidentiteten også for familien. Noen var på kanten av å ikke ville leve mer. Lasses opplevelse er at møtene med kirken fikk stor betydning for flere av dem.

Lasse fikk aldri noen form for kritikk fra kirken for sitt samarbeid med Stensveen Ressurssenter. Det var mye vanskeligere med engasjementet hans for homofile. Han sier at han synes det gikk fort for transpersoner å bli akseptert i kirken. Det tok mye mer tid for homofile og for kvinnelige prester, sier Lasse Gran[32].

---

[30] Jeg blander litt pronomen her, og foretrekker å bruke pronomenet «hun» av respekt for hennes integritet, selv om hun gjennom livet hadde presentert seg som mann i det offentlige rom. Som det fremkommer av historien, fulgte den kvinnelige identiteten henne inn i tilstanden av demens.
[31] VG (2003,25. februar).
[32] Telefonsamtale 2. juni 2025.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

I dette kapittelet har vi sett hvordan Kamilla, Cecilie og Kjell forstod sin egen kjønnsidentitet i barneårene. Alle tre forstod at dette måtte være en hemmelighet, og de skjulte det gjennom oppveksten. For Jan kom oppdagelsen først i voksen alder.

Presten Lasse Gran sier at utviklingen i kirken har gått ganske fort når det gjelder transpersoner, og at det tok mye mer tid med homofile og kvinnelige prester. Det at han nevner kvinnelige prester i denne sammenhengen utvider perspektivet. Jeg mener at samtalene om både kvinnelige prester, homofile, lesbiske, bifile og transpersoner – de handler i bunn og grunn om kjønn, hva kjønn er og hva vi vil at det skal være. Det handler om hvordan kjønn og kjønnsroller skal få lov til å utspille seg, og hvilke sosiale kontrollmekanismer som tas i bruk for å sikre at vi gjør det «riktig». Judith Butler har skrevet om dette, og viser hvordan kjønn er sosialt temporært. Det å gjøre kjønn «riktig» er ifølge Butler først og fremst en sosial kontroll, hvor vi blant annet repeterer ytre kjønnsmarkører og oppførsel for å manifestere hva som er «rett» og «galt» for mennesker å gjøre[33].

Disse kontrollmekanismene er ofte skjulte eller usynlige, og vanskelige å avdekke. Til VG den gangen i 1998 sa Lasse Gran: «For mange mennesker fremstår transvestitter som noe komisk»[34]. Jeg vil argumentere for at det fremdeles er slik. Blant annet gjennom lørdagsunderholdningen, som var sterkt sosialiserende inntil for få år siden, fikk vi gjentatte ganger demonstrert dette; alle vet hvor komisk det er med en mann som kler seg ut som dame[35].

Latterliggjøringen av transpersoner er en av kontrollmekanismene som bidrar til skam og gjør det vanskelig for veldig mange transpersoner å komme ut. I stedet velger mange å prøve å leve uten at transidentiteten kommer til syne. Erfaringer med dette får du lese om i det kapittelet som kommer nå.

---

[33] Butler (2007).
[34] VG (2003,25. februar).
[35] «From Monty Python to the local drag bar, gender variance is considered to be funny entertainment. Some members of the congregation may feel that gender variance in church is therefore mocking the community or mocking God, rather than an authentic expression of a person's selfhood.» Sabia-Tanis (2018) s. 116.

VOLVO, VOFF OG VILLA

I boka *Transfaith*, som baserer seg på intervjuer med transpersoner i «The Transfaith project», reflekteres det rundt hva som skjer i perioden mellom barndommen, der du oppdager at du er trans, og til du kommer ut som trans - kanskje ikke før i voksen alder. Selv om alle fortellinger er forskjellige, ser forfatterne at dette er det vanskeligste og ofte tristeste for mange transpersoner. Flere snakker om denne perioden av livet som preget av forvirring og smerte, som kan føre til emosjonell tilbaketrekking og psykiske problemer, som igjen fører til skadede relasjoner. Flere av dem som fortalte om dette, holdt problemene skjult bak en vellykket fasade. Forfatterne fremhever at det kan være personer i menigheten som lider i stillhet. De påpeker også at en menighet, i likhet med familie og venner, kan reagere med å føle seg sveket, og at kunnskap og åpenhet generelt kan være med på å motvirke dette, når nettverket forstår mer om vanskelighetene forbundet med å komme ut som trans[36].

I dette kapittelet handler det fremdeles om å oppdage seg selv som trans, og i tillegg handler det om det å prøve å passe inn, å prøve å forstå seg selv, det handler om familie, og om å fortelle ektefellen din at du er trans.

FÅ LIVET PÅ PLASS

Nå skal du få møte **Charlotte**. Hun forteller at hun tidlig forstod at hun var «ikke helt streit», men holdt det skjult. Hun var aktiv i kristne karismatiske miljøer hvor hun oppsøkte forbønn for å «bli hel og frisk. Be det bort på en eller annen måte». Men verken forbønn eller samtaler hjalp.

> Og så var det siste, på en måte krampetrekning, kan man kanskje kalle det. Jeg tenkte hvis jeg får meg kone og barn og familie, så vil sikkert alt bli bedre. Er ikke det klassisk? (...) Så jeg var nok ganske desperat, etter å få livet på plass. Og få livet inn i noen faste rammer da.

Hun fikk kjæreste og de giftet seg etter relativt kort tid[37]. Før de giftet seg, fortalte Charlotte om at hun «hadde likt å kle seg i dameklær». I ekteskapet undertrykket hun denne delen av seg i mange år, til barna begynte å bli større.

> Og så kjente jeg at det kom masse følelser tilbake igjen fra ting jeg hadde presset ned. De kom opp igjen. Og så hadde jeg lagret, i noen bagger i kjelleren, en del klær, som jeg bare hadde pakket bort. Så det ble min nye garderobe da. Og mitt omkledningssted, det ble en fuktig kjellerbod. (...) Og så ble jeg oppdaget en dag, da. Altså hun oppdaget meg.
>
> Og så, etter hvert så ble liksom forholdet vårt vanskeligere og vanskeligere. Og så begynte vi å gå til mekling og sånt.
>
> *Var det på grunn av... eller, det hadde en sammenheng?*

---

[36] Dowd (2018) s. 136-137.

[37] Å inngå ekteskap i et forsøk på å slippe unna kjønnsdysfori beskrives i flere av fortellingene i boka *This is my body*. Michelle forteller: «...I felt that if I married, it (the deep stress and the accompanying depressions) would all go away, and I did love my wife. Many others in the transsexual community have felt the same and made the same mistake. If I had known then what I know now I would never have got married, it was so unfair to my wife.» Beardsley (2016) s. 139.

> Ja. Det hadde en sammenheng. Hun ville ikke gå videre med… jeg trodde vel at hun ville… at vi kunne snakke sammen. Men det var liksom helt låst og lukket i forhold til å snakke sammen og gå videre i forhold til å prate rundt dette her da. Hun var redd for at barna skulle oppdage meg i kjelleren. Og se meg i… i dameklær.

Ekteskapet tok slutt, og Charlotte og ekskona har fortsatt et vanskelig forhold.

DET ER NOE DYPT DU SKJULER

Kamilla, som leste om en transperson i et ukeblad da hun var 7-8 år og var med moren sin til frisøren, prøvde også å leve som mann. Hun giftet seg og fikk barn, og ble skilt før hun kom ut som trans:

> Jeg slet jo mye med angst i det ekteskapet – for dette lå jo som en sånn trykkoker – og gikk i kognitiv terapi for å bli kvitt angsten. Så husker jeg psykologen sa til meg da: «Det er noe dypt du skjuler om identiteten din», og jeg ble jo livredd når hun psykologen sa det. Jeg ville jo ikke ha nye timer da, for da hadde jo hun sett noe, da. Og tenk hvis dette skulle kommet ut, og kona kom til å få vite det, og skilsmisse og alt sånt, og så… men… neida, så jeg sa ingenting.
>
> Men så da, etter flere år med familieterapi, så besluttet vi dessverre å gå hver for oss.

Selv om Kamillas transidentitet ikke nødvendigvis var direkte årsak til bruddet, snakker hun om det som en av faktorene som ledet fram til skilsmissen. Da hun senere kom ut som trans ble forholdet til ekskona vanskelig:

> Min ekskone fikk et slags… hun fikk problemer med dette, da. Hun ble sint. Opplevde seg sviktet og krenket, og det kan jeg forstå. Ført bak lyset. Hvorfor kunne ikke du sagt dette, sa hun, når vi hadde vært gift i flere år og vi hadde problemer og vi gikk i familieterapi. Så hun har sagt til meg at hun føler at hun liksom… hva skal jeg si… at de beste årene brukte hun på noe som ikke var ekte og sant. Men jeg var oppriktig glad i henne… og det har vi snakket om, da. Og nå flere år etterpå er vi fremdeles der at kommunikasjonen mellom oss er vanskelig, dessverre.

IF YOU LOVE SOMEBODY, SET THEM FREE

I likhet med Kamilla og Charlotte prøvde også **Cecilie** – som var hemmelig jente i første klasse – å leve som mann. Hun giftet seg med en kvinne, og de fikk ikke barn sammen. Jeg spør Cecilie om hvorfor det var så vanskelig å komme ut.

> Ja, hvorfor det? Det *er* veldig vanskelig. Det er liksom, for du ville… jeg ville liksom ha… jeg ville ha alt sånn normalt, ikke sant. Jeg ville være gift med en kvinne. Jeg ville liksom ha Volvo og voff og villa og alt det der. Jeg ville ha alt det. Det koster veldig mye å gi opp en sånn ytre greie som mann.

Cecilie kom ut som trans etter flere års ekteskap.

> Altså hun *(kona)* kunne akseptere fint å bo med en som var ikke-binær, og som ikke gjorde noen ting i forhold til helsehjelp og sånne ting. Men hun må bo sammen med en mann. Altså hvis hun skal bo sammen med noen. Og det klarer ikke jeg å være.

Cecilie har fortsatt et godt forhold til sin ekskone, og kaller henne «kvinnen i mitt liv». På direkte spørsmål om sammenhengen mellom skilsmissen og det at hun kom ut som trans, svarer hun:

> Det at jeg er skilt, det har med at jeg er kvinne nå å gjøre, ja. Det har det.
>
> Ja, det har jo kostet. Det har jo det. Jeg tror på en måte at hvis hun hadde vært villig til å kjempe for at vi skulle fortsatt, så hadde jeg vært villig til det også. Men jeg vet også at hvis vi ikke hadde blitt separert, så hadde jeg kommet så mye kortere i hele prosessen min nå (...) da hadde jeg kanskje kommet en tredjedel av så langt jeg har kommet nå. Det tror jeg, det vet jeg med meg selv. At jeg hadde nølt. Og ventet. Og trådt så forsiktig. Mens jeg nå har kunnet gi fullstendig blaffen og bare skaffe meg det jeg trenger. Og gjøre det jeg vil, da.
>
> *Så det har vært en frihet i det.*
>
> Ja. Det har vært en frihet i det. Det er som Sting synger: "If you love somebody, set them free." Og jeg tror hun egentlig... det er egentlig det hun har gjort mot meg, da.

Bremse meg selv

At både Charlotte og Kamilla i dag har et vanskelig forhold til sine respektive ekskoner, knytter begge til bekymring for barna.

Charlotte har valgt en langsom overgang. Hun er opptatt av å være en trygg omsorgsperson for barna sine.

> Og det har betydd at jeg kanskje kompromisser litt på en del områder. Og jeg har sett at når andre transvenner har liksom tatt fart og bare hoppet ut i det, så har jeg bremset meg selv en god del, at jeg kanskje ikke har tatt den helt ut i forhold til hvordan jeg har presentert meg selv. Så har jeg falt til ro med at jeg kan godt være litt mer sånn androgyn i uttrykket, uten at det kompromisser den prosessen som jeg er i, på en måte.
>
> *Synes barna at det er vanskelig? Eller gir de noe uttrykk for at de synes det er vanskelig?*
>
> De har hatt noen runder med dette her. Og jeg er egentlig ganske trygg på at de... de har sagt at vi er glad i deg og vi aksepterer og sånn. Men jeg har nok kanskje sett at de... de har gitt uttrykk for at de har trengt å ha en sånn vanlig pappa. Hvis du kan si det på den måten da. Sånn som de forbinder med en pappa, liksom. Og derfor har jeg på en måte også bremset litt.

Charlotte har byttet juridisk kjønn fra mann til kvinne, hun bruker «hun/henne» som pronomen, men holder samtidig tilbake. Hun opplever seg som kvinne, men kaller seg transfeminin/ikke-binær, og har et androgynt uttrykk. Dette gjør hun ikke av hensyn til sin egen prosess, men av hensyn til barna.

EN HØY PRIS

Kamilla har valgt å gå helt over til å leve som kvinne, og det har kostet både henne og barna dyrt.

> Det min ekskone gjerne ville, var at det var greit at jeg var Kamilla på jobb, da, og når jeg var med barna så måtte jeg være... og det var jeg i en lang periode, men det gikk ut over min psykiske helse, at sånn skal du plutselig være én person på jobb og så kommer du hjem og så er du en annen en og så skal du... det ble litt vanskelig for meg. Så jeg sa til henne at nå kommer Kamilla til å være der full tid, denne veien må vi gå sammen, jeg er åpen for å gå den sammen med deg.

Kamillas ekskone tok med seg barna og flyttet til en annen by. Kamilla reiser aldri dit for å hente barna, for at ingen skal se at de blir hentet av en transperson. Barna besøker henne, men hun besøker ikke dem. Hun ble også bedt om ikke å komme i kirken da to av barna ble konfirmert. Barna har fått en stefar, og overfor klassekamerater later de som det er han som er pappaen deres. Kamilla synes dette er vanskelig, men hun aksepterer det og holder seg unna.

> Jeg går ikke tilbake på noe annet enn å skulle være meg selv. Jeg har jo betalt en høy pris når det kommer til barna, da. Og de har betalt en høy pris.

Kamilla opplever at hun på dette området fortsatt lever i skjul, siden hun må leve i skjul fra barnas nærmiljø og hverdagsliv. Hun forteller at det at hun lever åpent som kvinne, har kostet mye, men at selv om både hun og barna betaler en høy pris, som hun sier, kan hun ikke gå tilbake på det å være seg selv.

ER JEG MANN ELLER DAME?

De to eldre mennene i undersøkelsen har levd i livslange ekteskap. **Jan** fant ut av sin transidentitet først da han var nærmere 50 år. Han går i kjole hjemme til daglig når bare han og kona er hjemme. Han har kommet ut til noen veldig få av de aller nærmeste, ellers lever han skjult. Det har vært en vanskelig prosess. Kona har vært en veldig viktig støttespiller.

> Så det har vært en veldig tøff reise for meg, og for kona mi også selvfølgelig. Men på en forunderlig måte så er vi, vi tror i hvert fall vi har kommet gjennom det. Og vi sier til hverandre nå at, nå er det vår oppgave å si til oss selv hele tiden, å jobbe med at jeg er normal. Vi har et normalt ekteskap. For alt annet fungerer ålreit, for å si det sånn, da. Vi har et kjempeforhold. Forelskelsen er fremdeles der. Men det er nok kanskje litt vanskelig for henne, liksom, er jeg mann eller dame. Altså, det å finne ut av det, så jeg er vel kommet til det at, jo, jeg er mann. Men jeg er transvestitt. Og det er naturlig for meg å gå med kvinneuttrykket. (...) For jeg er en mann, men så har jeg også en kvinne i meg, som nå har vært litt arg på meg, fordi at hun har blitt holdt i skjul så lenge. Ja, hun har virket irritert for at hun ikke kan komme frem. Så nå får hun lov til å komme frem.

Kona til Jan har vært veldig bekymret for ham i periodene med mye dysfori, og spesielt da det ga seg utslag i problemer med blodtrykket og hjertet. De to har et nært forhold, og hun har vært en viktig støtte for ham i prosessen med å finne ut av seg selv.

> De som skifter kjønn, da er det jo synlig for alle. Vi er sånn mellomklasse, litt mer ekkelt, litt mer sånn, jeg vet ikke hva jeg skal si for noe... men det måtte vi finne ut av. Kona mi lurte på om, ja, var hun gift med en dame nå, eller? Nei, hun var gift med en mann. Men

> denne mannen opplever kanskje å ha en kvinne i seg som vil ut. Det er dette med å gå i kvinneuttrykket. Det er det som egentlig er... *[pause]*
>
> *Nødvendig?*
>
> Ja, faktisk nødvendig. (...) For det er så sterkt kroppslig. Det er derfor, det skulle gjerne *[Øivind]* Benestad[38] ha hørt om. Fordi at det er så sterkt kroppslig, at du har liksom ikke noe valg. Hvis jeg skulle være from og ikke gjøre det, så tror jeg at jeg hadde blitt sterkt deprimert. Og høyt blodtrykk og irritabel og alt dette her.

Når Jan sier: «Vi er sånn mellomklasse, litt mer ekkelt», snakker han om samfunnets syn på den typen transperson han selv er, som han selv kaller «transvestitt». Han er «mellomklasse» fordi han verken er cismann eller transkvinne, men en som skjuler sitt behov for å uttrykke seg som kvinne. Denne kategorien transpersoner har av samfunnet blitt sett på som seksuelle avvikere - et syn som etter min mening fortsatt eksisterer og kommer til syne i motstanden mot at transkvinner nektes adgang til kvinnetoalett, som vi nå bl.a. ser i Storbritannia og USA.

Et viktig spørsmål Jan og kona måtte avklare, var spørsmålet om kjønn. Kona lurte på om hun var gift med en mann eller en dame. Om Jan hadde funnet ut at han var kvinne, ville det ført til andre problemstillinger og potensielt satt ekteskapet i fare. Men han har kommet frem til at han er mann – en mann som også har en kvinnelig del som han trenger å få uttrykke.

EN RELATIVT STOR KVINNEMODUL

Når **Kjell** skal forklare sin kjønnsidentitet, bruker han bildet av en datamaskin:

> Du kan si at jeg er en mann med en hjerne som også er bestykket med en kvinnemodul. Nå tenker jeg i sånn datamaskin-sammenheng. Inni der så har du plugget mange forskjellige moduler. Sånn som i gamle PC-er. Jeg har en mannemodul. De fleste menn, de har bare en sånn forbikoblingsmodul har jeg inntrykk av, i naboplassen. Men jeg har en relativt stor kvinnemodul. Mens kvinner, de har en full kvinnemodul, og så har de en forbikoblingsenhet der hvor mannemodulen skulle ha vært.
>
> Så jeg har følelsen av at jeg har liksom begge deler. Og noen ganger så er det en del ting som jeg, altså mye av det som jeg tenker å gjøre som mann, det er også innom den kvinnemodulen på en måte, og blir behandlet der også. Og motsatt. Så det er litt sånn, noen ganger så kan det... har jeg følelsen av at det kanskje... det kan være en liten sånn konflikt mellom de to. Så det er litt sånn kappløp mellom de to modulene, om å være først, og få inn interruptet til hovedprosessoren.

VAR DET IKKE VERRE?

Kjell hadde også en støttende ektefelle, til kona døde og han ble enkemann. Kjell visste fra han var barn at han ikke var som de andre guttene, og tenkte at han nok heller burde vært jente. Det

[38] Øivind Benestad, daglig leder i Stiftelsen MorFarBarn og initiativtaker til Felleskristen erklæring som jeg skriver om senere i rapporten.

var helt uaktuelt å fortelle dette til noen. Han holdt det for seg selv, og det var også utenkelig å fortelle det til kona før de giftet seg.

> Hun visste ikke noe om det, og da… Jeg følte meg jo veldig lykkelig. Vi var, vi var egentlig lykkelige også. Så da tok jeg på en måte en bestemmelse, at dette tar jeg med meg i graven. Og det gikk bra lenge. Helt til at, ja. Så (…) begynte, kan vi si… det trykket som småbarnsforeldre, det begynte jo å avta. Og da begynte jeg å kjenne at dette… dette klarer jeg ikke til jeg er 90 år. Så da… da kom jeg ut til henne.

Kona var den første han noen gang fortalte det til.

> Det gikk veldig bra. Hun sa: åja… åja… var det ikke verre? Hun hadde merket at det var noe som plaget meg. Så hun hadde begynt å lure på, «har han truffet en annen dame, eller noe?» …hadde hun begynt å lure på. Hun ble lettet for at det bare var det. (…) Ja. Det var en lettelse.

På spørsmål om dette gjorde det vanskelig mellom dem, svarer Kjell:

> Nei, nei det ble ikke vanskelig i det hele tatt. Det gjorde ikke det. Nei da. Men nå kan jeg jo si at (…) jeg tok det veldig smått og pent. Og jeg var ikke omkledd sånn i tide og utide.

Kjell forteller også om en sterk lojalitet til kona og hvordan hun forholdt seg til det han er trans, og eventuelt det å skulle komme ut:

> Hun var veldig open-minded, som det heter på nynorsk, men hun var litt redd for hva folk ville si. Men vi snakket jo om det, at jeg skulle sakte, men sikkert komme ut til noen flere. Og det var hun enig i. Men at jeg måtte se an de folkene.

Mens kona levde, fortalte de det til barna, som var blitt voksne. Nå som kona er død savner han henne veldig, også fordi hun var den han delte dette med. De kunne handle klær sammen, og han levde den kvinnelige delen sin mye gjennom henne.

SKAMMEN

Jan spør meg:

> Hva tror du hadde skjedd hvis jeg hadde kommet sånn på gudstjeneste på søndag? *(i kjole)*
>
> *Det hadde blitt en snakkis*[39].
>
> Veldig snakkis. Det er jeg overbevist om. Og en del av vennene mine ville ha synes synd på kona mi. Som er, stakkars, er gift med en sånn en. Så du kan si at det er nok veldig mye behov for å jobbe med holdningene. Du har jo noe av det samme som… fra gammelt så lærte vi at… når en datter kom i uløkka, så ble hun tvunget til å ta abort. For det var bedre å ta abort enn skammen, når hun var kommet i uløkka. Så det var masse sånne dobbeltheter i systemet.
>
> *Og da tenker du i kristne miljøer?*

[39] Ordet «snakkis» er det Jan selv som har introdusert, i et avsnitt du kommer til under overskriften «I himmelen skal jeg få gå med kjole».

> Ja. Det er jo sånne eksempler du har hørt.

Jan snakker mye om skam, både om egen skam, og om skammen han er redd for å påføre familien:

> Så kan jeg si at historien har vært veldig tøff. Jeg har jo følt liksom at det var mye bedre at jeg døde, ikke sant? Enn at kona mi og familien skulle få skam over dette her. Jeg har jo tenkt flere ganger til og med at… tidligere, liksom, at det siste jeg skulle si til min kone liksom når… hvis jeg skulle dø først: «Beklager dette her». Det er jo sånn det er. Jeg tenker at det er jo altså, for meg som… ja, oppvokst i skolelaget og… og så… så kommer dette inn til meg. Den skammen og den… den… fullstendig følelse av å være mislykket.

Skammen over å være trans er noe han over lang tid har jobbet seg gjennom:

> Det der med at hadde jeg fått kreft, så hadde det kanskje vært like greit. Jo, fordi at den skammen som jeg ville ha påført min kone og familie - det er ikke noe som vi snakker om vi to - men at det er en reell opplevelse av dette, fordi at skammen har vært så stor, og følelsen av å være så mislykket har vært så stor. Men nå… det er nesten borte. Jeg kan merke det sånn av og til liksom, at hadde det vært det beste? Jo, men altså, det er såpass eksistensielt dette her at liksom det… så når han Benestad bare fnyser av at… selvmord… så sier jeg: Øivind, du vet ikke så mye om dette her. (…)

I begynnelsen av prosessen var Jan sterkt plaget av internalisert skam. Nå som han og kona har funnet ut hvordan de kan leve med hans kvinneuttrykk på en god måte, og han har kommet ut til noen andre nærstående, sier han at han nesten har fått bukt med skammen. Han sier at nå er han nesten i ferd med å bli stolt av seg selv, at han ser seg selv på en ny måte som en del av Guds mangfoldige skaperverk, og han nesten føler at han kan takke for at han er den han er.

Men selv om den internaliserte skammen er nesten borte, og han ikke i samme grad skammer seg over seg selv mer, strever han allikevel med tankene om at kona og familien kan føle skam, og han ønsker ikke å utsette dem for det. Han velger derfor å fortsette å leve skjult.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

I dette kapittelet har vi sett hvordan Charlotte, Kamilla og Cecilie giftet seg og prøvde å leve som mann, i tråd med samfunnets forventninger. Kamilla ble skilt før hun kom ut som trans, og sier at hun slet med angst og depresjon i ekteskapet, på grunn av identitetsproblemene. Charlotte og Cecilie ble skilt som direkte følge av at de kom ut. Begge de to som har barn forteller at det er vanskelig kommunikasjon med ekskona, og at dette får konsekvenser for relasjonen til barna. Vi har også sett hvordan Jan og Kjell fortsatte i sine ekteskap, hvor begge har opplevd å ha en støttende kone som har hjulpet dem i prosessen.

Med bakgrunn i alle syv intervjuene vil jeg argumentere for at skam er den viktigste driveren i etableringen og opprettholdelsen av utrygge rom. Her vil jeg tilføye at jeg ser konturen av generasjonsforskjeller: De to yngste i undersøkelsen, som vi ikke har møtt ennå, gir ikke uttrykk for internalisert skam slik som de andre, og de kom også ut av skapet da var rundt 30 år yngre enn generasjonen over med Kamilla, Cecilie og Charlotte. De igjen er rundt 30 år yngre enn Jan og Kjell, som vil fortsette å leve skjult med sin transidentitet. Denne forskjellen kan også handle om kjønn; at det er mer skam forbundet med å være transkvinne enn å være transmann. Allikevel observerer jeg at forestillingen om hva vi bør skamme oss over er i endring, og de som

er unge i Norge i dag vokser opp med helt andre forestillinger enn Jan og Kjell, som var unge på 1950- og 60-tallet.

UNG OG TRANS

I dette kapittelet får du møte de to transmennene i undersøkelsen, Jonas og Tobias. De kom begge ut i ung alder; Jonas som trans, og Tobias kom først ut som skeiv jente. Begge forteller om hvordan voksne snakket til dem og hva det medførte.

Det er mange menigheter i Den norske kirke som har erfaringer med konfirmanter som er trans. Noen menigheter har spørsmål til hvordan utfordringer kan løses, og noen har gode erfaringer med hvordan utfordringene ble løst. Det finnes så vidt jeg vet ennå ingen samling av disse ressursene. Her forteller Jonas og Tobias om hvordan de opplevde å *være* den utfordringen som måtte løses. Som vi skal se, har de veldig ulike erfaringer med hvordan de ble møtt i kirken og menigheten.

KANSKJE DU BARE ER LESBISK

Jonas kom ut som trans i ung alder:

> Jeg har jo vært egentlig litt sånn androgyn hele tiden. For jeg ville kle meg i gutteklær, og i starten ble jeg kledd opp i jenteklær, men så skjønte de at dette går ikke å tvinge. Så da fikk jeg på en måte bestemme litt mer til slutt. Alltid lekt med gutter når jeg var liten. Altså, jeg har liksom hatt det der litt dumme, stereotypiske, early onset trans…
>
> *Ja, det er jo ikke dumt da. Det er jo bare…*
>
> Neida. Men det er bare så klassisk Rikshospitalet. Det er jo sånn de vil at det skal være. Så jeg fikk jo diagnosehormoner etter kort tid.

Da Jonas var barn, forstod han at noe var galt, men han visste ikke hva. Han sier at han var spørrende helt siden har var liten. Han hadde aldri hørt om trans før han var 13 år.

> Jeg visste jo ikke at det fantes. Men jeg leste vel om det da jeg var 13, og så fant jeg hjelp på nett da, med den landsforeninga som var der, flere på min alder. Og så tok det meg vel et år, halvannet, før jeg fortalte noe til foreldrene mine da.
>
> Og de tok det jo greit, altså… Men det er klart det var vanskelig. De hadde trodd at jeg liksom… ja, kanskje du bare er lesbisk da. Men så var det jo ikke det.

MANGE FORKLARINGER

Jonas opplevde at voksne mennesker hadde meninger om ham som de ga direkte uttrykk for.

> Nei, det ble ikke tatt sånn kjempebra. Flere som stilte spørsmål om… ja, dette var jo bare en fase, eller de mente at mamma og pappa hadde oppdratt meg feil, ikke gitt meg nok oppmerksomhet. Det var så mye sånne teite ting. Og en psykolog jeg gikk hos, som mente at jeg skulle ta over plassen etter broren min, blant annet[40]. Så det var veldig mange teorier som verserte om hvorfor jeg var som jeg var.

[40] Luca Dalen Espseth beskriver en lignende situasjon i sin bok *Født i rett kropp:* «Legen på Rikshospitalet ser på et punkt bak hodet mitt og sier med helt flat stemme: 'Du sier at din bror døde da du var svært ung. Tenker du at det mangler en mann i din familie, at du må ta hans plass?' Selvfølgelig mangler det en mann

Disse motforestillingene fra voksne mennesker bidro ikke positivt til den prosessen Jonas var i. Han tok det de voksne sa på alvor.

> Det gjorde det jo vanskelig å stå på sitt, da, selvfølgelig, når du får høre alle disse tingene. «Ja, men det er på grunn av dette og dette.» Da tenker man jo, åja, det er jo rimelig det sikkert, når du som voksen person forteller meg at jeg ville bli mann på grunn av broren min.

Etter hvert ble Jonas lei av alle forklaringene, og kontaktet Esben Esther Pirelli Benestad. Det var til stor hjelp både for Jonas og for familien hans.

FEILKJØNNING OG DEADNAMING

Noe som ofte gjør vondt for transpersoner som kommer ut, er å bli feilkjønnet, altså at folk bruker feil pronomen. Jonas forteller om hvordan dette gjorde ham noen ganger sint, og noen ganger lei seg.

> Men den gangen så visste jeg jo ikke helt hvem jeg var. Og jeg så ganske androgyn ut. Så jeg forstår jo at jeg ble litt feilkjønnet. Men det gjør det jo bare vanskeligere. Når man ikke selv føler at man passerer godt nok, og så i tillegg blir feilkjønnet, så er det sånn åhh… det er kjipt. Så jeg hadde mye av det. Sånn spesielt på videregående sikkert, da jeg akkurat hadde begynt på hormoner, og så litt sånn halvveis ut, og vanskelig å vite hva jeg egentlig var, hvis man skulle ha gjetta.

Noe annet som er vanskelig når du er trans, er at andre fortsetter å bruke det gamle navnet. Jonas opplevde at dette ikke bare skjedde fordi folk glemte seg, men også med vilje, for å plage ham:

> Jeg fikk masse sånn… ja, de insisterte på å bruke Helene i hver eneste setning. Altså, de sa det på en måte ikke sånn høyt-høyt, de sa det sånn, litt bare sånn at *jeg* skulle få det med meg.
>
> På videregående så ble det ekstra ille (…) Folk spyttet etter meg i gangene, og kastet bøker, altså så mye sånne ting.

Jonas var den første som var trans på sin skole. Det tok flere år før han fikk egen garderobe, noe som resulterte i at han hadde minimalt med gym de første årene. Han tror at det tilrettelegges bedre for unge som kommer ut som trans i dag.

I menigheten ble det ikke gjort noe nummer av at Jonas kom ut som trans. Han fortsatte å være med i menighetens ungdomsarbeid, men han ble ikke med på leirene som de andre dro på.

> For jeg følte at der ville det på en måte blitt for vanskelig. Sånn der… hvem skal jeg bo med? Skal jeg bo med guttene? Skal jeg bo med jentene? Det sier seg selv at jeg får ikke lov å bo med guttene. Men jeg vil ikke bo med jentene heller. Så… det ble liksom bare… ja. Så den delen av livet liksom bare forsvant.

Dette temaet er det mange menigheter som har erfaring med, men det mangler foreløpig et rom for å dele disse erfaringene. Det Jonas forteller, er en viktig stemme inn i denne samtalen, hvor

---

i min familie. Han kan aldri erstattes. Men det mangler også en plass til meg i verden.» Espseth (2024) s. 13.

fokuset fort kan bli at det er vanskelig for lederne hvordan dette «problemet» skal løses. I tilfellet med Jonas slapp lederne å forholde seg til det, fordi Jonas selv valgte å ikke dra på leir for at det ikke skulle være et problem.

KATEKETEN VAR KJEMPEFIN

Menighetens ungdomsmiljø var et sted der Jonas opplevde trygghet og tilhørighet:

> Der *(i ungdomsmiljøet)* følte jeg at jeg ble… der ble jeg liksom… ja, godtatt. Det var ikke noe problem der, føler jeg. Men jeg vet jo at… jeg var på gudstjenester og sånn, og jeg snakket jo med andre i menigheten, og jeg vet jo om prester der som var imot homofilt ekteskap. Og at det hadde vært noen uttalelser om at trans, det fantes ikke. Altså sånne ting. Men da var jeg fortsatt litt sånn… jeg hadde ikke så mye med prestene å gjøre. Jeg var jo bare med i det lokale menighets… altså… ja. Med kateketene. Og kateketen var kjempefin, og hun likte meg veldig godt, så det var liksom ikke noe stress.

Jonas forteller her at kateketen likte ham, og at han var godtatt i det kristne ungdomsmiljøet. Han forteller om mye utrygghet på skolen, og vanskelige erfaringer med voksne som stilte spørsmål ved identiteten hans, men at menigheten var et godt sted å være. Til tross for prester med negative holdninger til skeive, klarte ungdomsmiljøet og kateketen å skape et trygt rom. Jonas opplever fortsatt tilknytning til kirken, og formidler et trygt gudsbilde.

Dette er en fortelling om menighet og kristent ungdomsmiljø som er veldig forskjellig fra den fortellingen du skal få lese nå:

JEG VISSTE HVEM JEG VAR

Tobias har vært åpen om at han er skeiv siden han gikk på barneskolen, men ble den gangen oppfattet som skeiv jente. Han kom ut som trans til venner på begynnelsen av videregående, og til samfunnet i midten av 20-årene.

> Ja, det har egentlig handlet litt om at jeg var ikke noe særlig plaget. Altså, *jeg* visste hvem jeg var. Men det var ikke noe problem for meg i utgangspunktet å ha et damenavn og bli sett litt på den måten, på et vis. Også fordi jeg vanket mye i skeive miljøer, hvor kjønn ikke spilte noen rolle, så du møtte det veldig sjelden. Men så beveget jeg meg mer og mer ut av den Oslo-bobla. Og da ble det vanskeligere. Og da måtte jeg ta noen grep for å fortelle samfunnet rundt meg hvordan de skulle speile meg.

Etter studietiden flyttet Tobias til et mindre sted, og da ble det vanskeligere. Han sier at han måtte ta noen grep da han erfarte at det ikke holdt å si hva han het og at han var mann.

> Så jeg måtte liksom veldig ofte si sånn, ja jeg bruker pronomen «han» og jeg ser meg selv som en mann, og… jeg havnet i samtaler for eksempel om det, og jeg måtte ta den der kampen om at det gikk ikke an å ha et damenavn og være en mann, ikke sant? Sånn at da må jeg velge da, skal jeg fortsette med det, eller skal jeg gjøre det litt lettere for meg sjøl? Så da byttet jeg navn. Og så opplevde jeg på en måte selv at jeg syntes at det førte til veldig mange fine endringer i livet mitt. Jeg følte at jeg ble speilet mer sånn som jeg syntes var riktig.

Tobias byttet navn fordi han ble lei av å diskutere om det gikk an å være mann og ha det som i Norge oppfattes som et damenavn. Det var ikke hans eget behov å bytte navn, men det ble enklere i møte med andre.

> Altså, hvis det kommer noen hit fra Kuala Lumpur og forteller meg hva de heter, så aner jeg ikke om det er et mannenavn eller et damenavn, ikke sant? Fordi jeg har ikke kulturforståelse til å forstå det. Det er ikke noen biologiske komponenter i navn. Det er fortolkningen vår av det.

MEST NÆRLIGGENDE Å LEVE SOM MANN

Tobias forteller:

> I det samfunnet vi lever i, hvor jeg har de valgmulighetene jeg har, så er det ingen tvil om at det for meg er best og mest nærliggende å leve som mann. Og at jeg føler et ganske stort ubehag som gjør at jeg ikke har det noe bra ved å bli plassert som kvinne. Men jeg vet ikke helt om jeg tenker at vi liksom kommer sånn «hardwired from nature's side».
>
> Altså hvis du tenker det der narrativet som noen kjører, som er sånn at det finnes damehjerner og mannehjerner, og så noen ganger så gjør naturen en feil, så vi bytter på dem liksom? Det kjøper jeg overhodet ikke.
>
> Forskjellen internt for eksempel da, mellom kvinnehjerner, er like stor som forskjellen på gruppenivå mellom menn og kvinner på en del ting, for eksempel. Ikke sant, det finnes myriader av intersex-tilstander.

Tobias forteller oss her at han ikke tror på narrativet om to adskilte kjønn. Han sier at kvinnehjerner kan ha større innbyrdes forskjeller enn forskjellen mellom kvinnehjerner og mannehjerner, og at intersex-tilstander befinner seg over et stort spekter. Derfor mener Tobias at kjønn ikke er enten-eller. Han stiller seg med andre ord ikke bak en binær forståelse av kjønn, heller ikke når det kommer til hans egen opplevelse av seg selv.

AVMAKTSPOSISJON

Tobias ble med i menighetens ungdomsmiljø da han var konfirmant, og han fortsatte med Milk-kurs[41]. På denne tiden ble han oppfattet som skeiv jente, og det ble fort vanskelig.

> Jeg opplevde at jeg ikke var ønsket, i lokalmenigheten min. Jeg opplevde at jeg var et problem som måtte løses, som 14-15-åring. (...) Og det er ikke for at det ikke skal være lov til å ha moralske meninger eller tanker, folk må nå gjerne mene at det ene eller andre er synd for min del. Men det gir deg ikke noen blankofullmakt til å behandle 14-15-16-åringer som annenrangs.

Han forteller at soknepresten skrev i lokalavisen om hvor feil det var med felles ekteskapslov, og at det skapte usikkerhet.

> Når du er ung og skeiv, så er du hypersensitiv for hva alle andre tenker og mener. Du bruker masse energi på å sense andre mennesker. Det gjør du mindre når du er voksen,

[41] Milk: Minilederkurs - ettårig lederkurs for ungdom mellom 15 og 17 år, utviklet av KFUK-KFUM.

> men du gjør det da også. Nå snakker vi om minoritetsstress. En del av minoritetsstresset er at du skanner hele tiden. Nye mennesker er slitsomt, fordi at du må finne ut hvor de er. Er de trygge? Og da mener jeg jo ikke bare om de er trygge til å ta deg imot. Da mener jeg også, er de voldelige? Kan de finne på å slå meg hvis de finner ut at... og det bruker du masse energi på. Når du er 14-15 år så bruker du enda mer energi fordi du er i et mye større avmaktsforhold.

Han reflekterer over hvor annerledes dette er nå, som voksen, enn det var den gangen.

> Jeg har utdannelse og penger. Jeg har masse autonomi. Når du er 14 år, så har du ikke det. Du er i en kjempeavmaktsposisjon overfor voksne mennesker. Så du bruker masse tid på å skanne.
>
> Så jeg visste jo at det var utrygge voksne i de miljøene her.

«EN VANSKELIG DEBATT»

Tobias opplevde som 15-åring at en ansatt i menigheten sa «Ja, det er en vanskelig debatt», og «ja, dette er jo et vanskelig tema, som kanskje tilhører sjelesorgens rom.» I dag, som voksen, er han svært kritisk til å snakke sånn til et ungt menneske.

Da han gikk på Milk-kurs ble det problematisert at han var skeiv:

> Det ble tatt opp med meg, etter et kurs, på et enerom, at det kunne være litt vanskelig. At jeg... eh... var skeiv. Fordi at det var på en måte ikke det de lærte opp til at var... riktig, da. På en måte at ikke jeg skulle drive med noe feil... hva skal vi kalle det? Feilopplæring? Så da var vi... og det var en kort samtale, vi var bare enige begge to, om at det skulle være et ikke-tema da.

Året etter skulle Tobias være leder på konfirmantleir. Da var han kjæreste med en av årets konfirmanter. Det var også andre Milk-ledere som var kjæreste med konfirmanter. Tobias opplevde da å få andre regler enn de andre:

> Men da fikk vi veldig tydelig beskjed, om at vi ikke kunne vise det. At vi ikke kunne kysse. Vi kunne ikke leie. Og det var andre som var par (...) som ikke hadde den typen retningslinjer. Så det var fordi vi var skeive... at man ikke ønsket det. Så det fikk jeg uttalte føringer om.

Det Tobias forteller om her, er diskriminering. Heterofile kjærestepar fikk lov til å leie hverandre og kysse, mens Tobias og kjæresten, som ble oppfattet som et lesbisk par, fikk ikke lov til å vise at de var kjærester. Diskrimineringen fortsatte også på andre måter:

> Så begynner jeg på videregående, og da skal vi begynne å få lov til å holde andaktene på KRIK-samlingene. (...) Når jeg skulle ha andakt, så plutselig så var det avlyst, eller utsatt, eller da skulle vi noe annet, eller... så da kan ikke jeg bevise at det ikke hadde vært tilfeldig. Men når det hadde skjedd to ganger, etter all den historikken her, så ga jeg til slutt bare blanke. Så da bare, når det var årsmøte så gadd jeg ikke ta gjenvalg, jeg bare sluttet å være aktiv. Ja... tenkte at jeg kan bruke tiden min på noe bedre.
>
> *Så du sluttet fordi du opplevde at du ble forskjellsbehandlet?*

> Jeg opplevde at jeg ble frosset ut, jeg. Jeg opplevde at de ikke ville ha meg der. Jeg opplevde at når jeg var ung, så kunne de på en måte ikke si «vi vil ikke ha deg». For du er 15 år, et eller annet sted går grensen. Men når jeg begynte å bli voksen, og i tillegg begynte i Skeiv Ungdom, så opplevde jeg at de gjorde alt ganske åpenlyst, bortsett fra å si «vi vil ikke ha deg.» For det skjønner de at de ikke kan si. Det var mye sånne skjulte greier, som jeg sikkert ikke husker halvparten av i dag.

MASSE UTRYGGE VOKSNE

Tobias forteller om voksne enkeltpersoner som var trygge, og at de var viktige.

> Det skal sies at vi hadde en konfirmasjonsprest som jeg i alle fall i dag skjønner at var veldig liberal, og så var det nok grenser for hvor åpen han kunne være om det, fordi det var en trosopplærer og en sokneprest blant annet som ga ganske tydelig uttrykk for hva de tenkte. Og han hadde kommet ut av presteskolen året før tror jeg. Han var vikar.

Denne unge konfirmasjonspresten, som ennå ikke hadde fått fast jobb, forholdt seg annerledes til Tobias enn de andre voksne gjorde:

> Og så var det... det skulle være et arrangement, hvor det blir sagt noe sånt som at, og hvis noen har noen jevnaldrende eller kjæreste, så må de bare ta med det. Også hadde jeg en kjæreste da, og da fremstod på en måte vi som et lesbisk par, og da spurte jeg om jeg kunne ta med henne også. Han konfirmasjonspresten, han var sånn «selvfølgelig, det er det ikke noe forskjell på.» Så han var liksom det hederlige unntaket fra veldig mange andre voksne som...

Her ser vi hvordan en liten bagatell kan bli veldig vesentlig. Jonas var vant til at det ble problematisert at han var sammen med kjæresten sin, og han husker fortsatt at den unge vikaren ga ham og kjæresten aksept.

> Men de andre, hvis disse temaene på en måte ble tatt opp, så var det liksom: Ja, dette er jo et vanskelig tema, som kanskje tilhører sjelesorgens rom... Hva faen er det å si til en femtenåring? Jeg skjønner ikke hva det betyr engang. Nå skjønte for så vidt jeg det da, men det tror jeg mange femtenåringer ikke forstår. Men det husker jeg. Jeg husker den trosopplæreren som sa det til meg. Jeg husker hun sa «Ja, det er en vanskelig debatt.» Som er sånn... hvis man hadde vært biskop i den norske kirke, så hadde man kanskje opplevd det her som vanskelig. For jeg skjønner at de har flere hensyn å ta. Fordi det er noe med totaliteten i menigheter. Det forstår jeg som voksen. Men den gangen så bare opplevde jeg det som at det var masse utrygge voksne, som du hele tiden måtte vite hvor du hadde. Det var jo én ting. Og så tenkte jeg jo mye på, i de periodene, ikke sant... Er det her synd? Er det bare jeg som er helt ute?

Tobias forteller om en god oppvekst med omsorgsfulle foreldre, og mener at han er heldig som har en grunnleggende trygghet på at han er som han skal være. Selv med denne grunnleggende tryggheten ble han usikker på grunn av holdningene han møtte. Han valgte å stole på sin egen opplevelse.

> Når jeg hadde kjæreste, når jeg hadde de første erfaringene der, så opplevdes jo det kjempefint og godt og trygt. Da er min konklusjon at da får ikke dette vært feil.

> Og så kom jeg inn i Skeiv Ungdom, hvor det også jo da var skeive kristne foregangsmodeller. Man ble opptatt av skeiv teologi. Altså, det var... det var et miljø, da. Jeg møtte andre skeive som også var kristne. Som jo etter hvert bare bekreftet at det er noen andre som er på jordet.

Tobias fant et fellesskap, men altså ikke i Den norske kirke eller en annen menighet.

VI KUNNE HA VÆRT EN RESSURS

Tobias forteller om hva som ble konsekvensen av diskrimineringen, og det å bli skjøvet ut av det kristne ungdomsmiljøet:

> Det at du ikke blir spurt om ting, det er alltid noen andre som blir spurt, til tross for at du er den som alltid møter opp, ikke sant. Så det kommer på toppen av de der eksplisitte situasjonene, vi har fått beskjed om at du kan ikke fortelle om det, du kan ikke vise at du har en kjæreste, det kan de andre. Sånn at... nei, da gadd jeg ikke mer.
>
> Det ble jo bare til at jeg ikke gadd da, fordi... og så kan man jo si sånn... hvor troende var man da? Men... og det tenker jeg at jeg fortsatt er, men jeg bare gidder ikke å ha noe fellesskap i det, fordi det koster for mye.
>
> Så knyttet til dette prinsippet mitt, at jeg er opptatt av å bruke tida mi og livet mitt på ting som er bra, som gir meg noe, eller som gir noe til andre, og hvis folk ikke vil ha meg, så gidder ikke jeg å bruke tid på å trenge meg på.

Tobias begynte å studere, og var en periode aktiv, og delvis også ansatt, i en større menighet. Også der fikk han en blandet mottakelse.

> Men igjen så var det jo litt den samme følelsen at, gidder jeg å bruke tid på å oppholde meg i et miljø som på en måte ikke er trygt, hvor du må bruke så mye energi på det, da. For det opplever jeg jo at man må i kristne miljøer, mye mer enn i andre miljøer. Det er det absolutt mest utrygge miljøet som jeg noen gang har vært borti. Fordi prosentandelen av de som er negativt innstilt til deg, da, bare på bakgrunn av hvem du er, er så mye større.

Tobias kommenterer her en opplevelse som riktignok er subjektiv, på bakgrunn av opplevelser han selv har hatt, men som samtidig gjenspeiler en debatt om trans som har foregått i kristne fora. Dette vil jeg komme tilbake til under overskriften «Felleskristen erklæring».

Samboeren til Tobias kommer fra et annet sted i landet, og er også oppvokst i et kristent miljø som var viktig for henne. Tobias forteller at da samboeren fikk en kjæreste av samme kjønn, sluttet menigheten å kontakte henne, og folk sluttet å hilse på henne.

I dag er ingen av dem involvert i noe som har med kirken å gjøre.

> Ja, altså, vi er jo to kristne som er sammen, og som ikke er aktive i menigheten what so ever. Så der er det jo mange som har gått glipp av veldig mye langpanne-sjokoladekaker som vi kunne ha laget, vet du. Og det er det jeg synes er synd, på en måte, for jeg tenker at vi kunne ha vært en ressurs. Men vi gidder ikke å bruke tida vår på det (...) Så... nå har jeg ikke noe tilknytning. Annet enn at jeg er medlem, da.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

I dette kapittelet har vi fått lese om Jonas og Tobias, som begge kom ut i ung alder. Jonas opplevde å bli akseptert i kirken og det kristne ungdomsmiljøet, mens Tobias, som først kom ut som skeiv jente, opplevde å bli forskjellsbehandlet og etter hvert frosset ut. Tobias tematiserer mye av det han opplevde. Han har i dag ingen forbindelse til kirke eller menighet utover å være medlem, og det samme gjelder samboeren hans, som også har bakgrunn i et kristent ungdomsmiljø. Tobias sier at «vi er to kristne som er sammen, og som ikke er aktive i menigheten what so ever.» Han vender stadig tilbake til at han ikke *gidder* å ha noe med kristne miljøer å gjøre, og at dette er hans valg: han velger seg gode fellesskap hvor det er rom for den han er. Her viser han fram noe sårt: dette et valg han tar på bakgrunn av at både han og samboeren hans har følt seg avvist og utstøtt fra de kristne miljøene de har tilhørt.

Noe som bør skape refleksjon, er det Jonas og Tobias forteller om hvordan voksne snakket til dem, og hva det skapte. Det er tydelig ut fra det disse to forteller, at det de voksne sa hadde betydning. Voksne har makt, mens unge er i en avmaktsposisjon, som Tobias formulerer det. Her har vi sett hvordan voksnes forklaringsbehov skapte forvirring og ubehag. I likhet med voksne har også barn og unge behov for å bli lyttet til, så de får anledning til å formulere sine egne tanker om det de opplever.

Vi bør også ha bevissthet rundt det å gjøre konfirmanter og andre unge til et problem. Jonas lot være å dra på leir for ikke å skape problemer. Antallet unge med åpen transidentitet er økende. Her finnes det erfaringer i norske menigheter som det kan være nyttig å dele. Jeg mener at det er kirken sentralt som bør samle inn disse erfaringene og dele anbefalinger, både fordi det vil være til hjelp for kirkens ansatte, og fordi det vil bidra til kvalitetssikring av arbeidet som gjøres.

LIVET I SKAPET

Jonas og Tobias kom ut i ung alder. Kamilla, Cecilie og Charlotte kom ut i voksen alder (40-55-årsalderen), og Jan og Kjell, som begge er pensjonister, har ingen planer om å komme ut offentlig. Disse forskjellene mellom generasjoner er interessant, og sier noe om hvordan synet på trans har forandret seg siden 1950-tallet, da Jan og Kjell vokste opp.

Dette kapittelet handler om grunner til ikke å komme ut som transperson, om å begrense seg selv, om hensynet til ektefelle og barn, og om lengselen etter å leve åpent.

DET ER JO FOLK SOM IKKE BØR VITE NOE

Kjell er blitt enkemann, og lever nå alene. Etter at han ble alene har han kommet ut til flere nære venner og noen bekjente som han opplever som trygge.

> Du kan si at etter at jeg ble alene, så har jeg følelsen av at jeg har fått et større behov for å komme ut.

Han begrunner det økte behovet med at han ikke lenger har kona å dele det med. Han har en lengsel etter at flere skal få vite, men han ser ikke for seg å komme helt ut offentlig. Nå som kona er død handler dette ikke lenger først og fremst om hensynet til de nærmeste, men om behovet for å beskytte seg mot dem han ikke oppfatter som trygge.

> Det er jo folk som ikke bør vite noe. Og det er vel kanskje… altså, det er mye lettere å komme ut til en dame enn til en mann. For meg iallfall. Jeg har liksom en følelse av at enkelte menn, de… man har jo hørt uttalelser sånn fra sidelinja. De kan føle seg provosert, eller tar det som en trussel, nærmest. Så de reagerer på en måte med enten med frykt eller aggresjon.

Kjell gir ikke direkte uttrykk for frykt, men han er tydelig på at det ikke vil være trygt for ham å komme ut offentlig. Han tror at åpenhet ville kunne føre til at folk reagerer negativt, både i nære relasjoner og blant ukjente. Lengselen etter å uttrykke seg som kvinne offentlig ser derfor ut til å være knyttet til bestemte sammenhenger, hvor det ikke er mange folk han kjenner. Han snakker blant annet om at han har vurdert å gå på gudstjeneste i kvinneuttrykk. Å komme ut til alle dem han kjenner er derimot ikke noe han ønsker seg. Blant annet sier han at han er usikker på hvordan den ene svigersønnen ville komme til å reagere. Usikkerheten/frykten for reaksjoner hos venner og familie er større enn frykten for reaksjoner fra samfunnet ellers. Han kan altså se for seg å gå i kvinneuttrykk i kirken, men ikke i familieselskap.

I HIMMELEN SKAL JEG FÅ GÅ MED KJOLE

Jan reflekterer en del rundt tanken på eventuelt en gang å skulle komme ut. Det er bare de aller nærmeste som vet at han er trans, i tillegg til meg og Marion Arntzen. På spørsmålet om han kunne gått med kjole utenfor huset, svarer han: «Nei. Ikke enda.»

> For mange år siden, så sa kona mi: nei, nå må du gå til… nå må du få veiledning, nå må du snakke med noen. Så sa jeg… Nei, det kan jeg ikke, sa jeg. For hvis jeg kommer til en sånn sexolog og snakker om dette, så sier de jo bare at jeg må leve det ut. Og det tør jeg ikke. Det sa jeg til henne for mange år tilbake. Men nå har det skjedd veldig mye. Hvor

> langt jeg kommer, det kommer an på hvor lenge jeg lever. Og det kommer litt an på omgivelser, hva skjer med kirken, jeg trodde jo vi var på god vei, og så kom den der erklæringen[42] som jeg tror satt en del ting tilbake.

I dette avsnittet sier han veldig mye: tidlig i prosessen ville han ikke snakke med noen fagperson, for det var helt utenkelig for ham å leve det ut. Nå sier han at det avhenger av en del ytre faktorer hvor langt han kommer. Det er ikke lenger de indre begrensningene som hindrer ham i å komme ut, men et bevisst valg basert på hva han vurderer som forsvarlig.

I alt det Jan forteller, er han veldig lojal mot kona og familien, og opptatt av ikke å utsette dem for skam. Han sier at han har slått seg til ro med at han får gå i kjole hjemme, og har ingen planer om å komme ut offentlig. Samtidig gir han uttrykk for glimt av lengsel etter å komme ut:

> Så egentlig kan du si at når jeg sitter her sånn *(i kjole)*, så er det jo dette som er meg. Og hadde det ikke vært for kulturen vår og omgivelser og sånn, så kunne jeg gjerne, altså, jeg kunne gjerne gått sånn. Ja. Men (...) hadde jeg kommet sånn på gudstjeneste, så hadde det jo vært en snakkis til de grader, ikke sant? For meg hadde det gått greit, men det hadde ikke vært noe gøy for familien. Det er vel der vi er.

Selv om Jan sier at han ikke kan komme ut offentlig, gir han allikevel uttrykk for lengselen etter å kunne uttrykke den kvinnelige delen av seg også i det offentlige rom. Dette kommer bare til uttrykk glimtvis, som når han sier «ikke enda» når jeg spør om han kan gå med kjole ute, og når han sier at han gjerne kunne gått sånn ute, og at det hadde vært greit for ham selv å være en snakkis, men at det ikke hadde vært like greit for familien. Lengselen er der, men han har også slått seg til ro med å få gå i kvinneuttrykk hjemme, og er takknemlig for å ha kommet så langt:

> For før så tenkte jeg liksom at, for meg så er det egentlig først når det blir en ny himmel og en ny jord, at jeg skal få lov til å få kjole. Da skal jeg sikkert bli tatt imot der, da skal jeg få lov til å gå i kjole. Men så har jeg fått lov til det mens livet er her på jord. Og det er jo fantastisk.

Gjennom intervjuet tegner Jan et bilde av en langsom, langsom reise, hvor det tok tid å oppdage seg selv, forsone seg med denne oppdagelsen, og nå lengte etter å bli sett som den han opplever at han er. Samtidig er han altså hele veien opptatt av kona og familien og hvordan dette er for dem, og det er det han setter høyest, og det er det som veier tyngst[43].

ALLE KJENNER EN TRANSPERSON

Kjell forteller om en gang han var på et treff i regi av FTPN:

> Det viste seg jo faktisk at det var en kollega fra jobben som også var der, men jeg kjente ham ikke igjen. Han var omkledd og sånn. Jeg kjente ham ikke igjen. Det var ikke mulig at jeg kunne kjenne han igjen. Så han kjente jo meg igjen da, for jeg var jo i sivil, for å si det sånn. Han kjente meg igjen, men han sa ingenting. Først i etterkant så har jeg tenkt på at, oi, det var jo han.
>
> *Så dere har aldri snakket om det?*

[42] Felleskristen erklæring, denne omtales senere i rapporten.

[43] Janet skriver om det samme under overskriften *Experiences of a Christian transvestite*: «Loving my wife is a very important reason that I stay as I am.» Beardsley s. 172.

> Nei, vi har aldri snakket om det. Jeg har aldri sett han siden, der. Men vi var jo kollegaer, og vi satt i samme ledergruppe. (...) Det er jo et eksempel på at alle kjenner minst én transperson, men bare vet ikke om det. Vi hadde jo jobbet side om side, på en måte, fra jeg begynte der.

Jan snakker om det samme:

> Hvor mange prester som sitter i skjul rundt omkring i landet, det har ikke jeg peiling på, men jeg tror det er noen da. Hvor mange som har... som kjemper mot dette her.

Han bruker igjen bildet om å bli flyttet fra tribunen og ned i manesjen:

> Så det har vært lærerikt, enormt lærerikt, både for meg som person og meg som prest.
>
> *Du sa at nå kan du nesten være takknemlig for det?*
>
> Ja, for den måten det har gjort noe med meg og hvordan jeg tenker og hvordan jeg møter mennesker. Så jeg har av og til lurt på, liksom, hadde ikke jeg hatt dette, (...) hvor hadde jeg vært da? Da hadde jeg iallfall sittet på tribunen, det kan jeg være sikker på. Det er jeg redd for.
>
> *Du ville sittet på tribunen.*
>
> Ja, jeg er redd for det.
>
> *Og ment.*
>
> Ja.
>
> *Så på en måte kan du også sette deg inn i situasjonen til de som sitter der og mener?*
>
> Ja, jeg kan det. Og så vet jeg det at en del av de som sitter på tribunen, de skulle egentlig vært nede, men de lever skjult sånn som meg.

LEVE I HÅPET

Charlotte, som har et androgynt uttrykk til daglig, og kaller seg transfeminin/ikke-binær av hensyn til barna sine, lengter også etter å kunne leve helt som seg selv.

> Så tenker jeg at det kommer... man lever litt i håpet. Men det kommer flere muligheter, tenker jeg litt. At en dag blir barna så store at... at de klarer å ta mer på en måte av hvem jeg er. Sånn tenker jeg litt, kanskje.

Allikevel snakker hun positivt om det å ha en gradvis overgang. Selv om hun kunne hatt lyst til å leve helt som kvinne med én gang, er det også noe bra med det å bruke tid.

> Liksom, jeg var *der (viser)*. Og så så jeg for meg at jeg skulle være *der (viser)*, hvis *det* er liksom den totale forandringen. Men så har jeg gitt meg det rommet til å jobbe i *(mellom de to ytterpunktene)*. Det er jeg egentlig veldig glad for. Fordi at da kan jeg ta liksom litt av gangen, og finne ut av, hvor er jeg nå. Å være her og nå, der jeg er, da. Og så har jeg et ønske om å gå videre, men det er mange forhold som spiller inn. Det er liksom familiære ting. Sosiale ting. Det er økonomi. Det er mange ting, da. Men jeg har gitt meg det spillerommet. Og det er det jeg har sagt til verden rundt meg, at det spillerommet må jeg ha, for å kunne trives.

> Så ligger det noen fine ting foran meg i forhold til behandlinger og så videre som jeg tenker at er feminiserende og kjønnsbekreftende. Så jeg tenker at jeg har mye fint foran meg som jeg ser frem til, i forhold til akkurat disse tingene.
>
> Men jeg har kanskje lært meg å leve litt i håpet akkurat nå. Og at det er en tøff tid akkurat nå, men at det kommer noe fint.

Charlotte har et ambivalent forhold til prosessen med å komme ut, fordi hun ble «avslørt» og ikke valgte selv når det skulle skje. For sin egen del ønsker hun å leve helt som kvinne, men hun har valgt å kalle seg ikke-binær eller transfeminin for å gjøre det enklere for barna. Hun gir uttrykk for at prosessen ble forsert, men også at hun selv har tatt styringen over sin egen utvikling når hun først ble tvunget ut av skapet.

> Jeg strakk meg selv, og jeg strakk omgivelsene mine, til å si at jeg er… jeg er kvinne. Jeg er hun. Jeg er på en vei.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

I dette kapittelet har vi sett hvordan Kjell, Jan og Charlotte forteller om lengsel etter å kunne uttrykke seg som kvinne. Kjell har fått et større behov for dette etter at kona døde, men har tanker om hva som er trygt og ikke. Han sier at særlig menn kan bli provosert og reagere med frykt eller aggresjon. Han er derfor svært forsiktig med hvem han kommer ut til, og han vil ikke komme ut åpent.

Jan gir uttrykk for lengsel etter å komme ut, men anser det som utelukket. Han er samtidig takknemlig for at han har kommet så langt at han kan få gå med kjole hjemme og ha det godt med seg selv. Det er først og fremst hensynet til kona og familien som hindrer ham i å være åpen om seg selv.

Charlotte uttrykker også en lengsel etter å kunne leve helt som seg selv. Hun begrenser seg av hensyn til barna sine, og velger et androgynt uttrykk til daglig. Hun er ikke ved målet; hun er på en vei.

Hensynet til den nære familien er sentralt i disse fortellingene.

Vi ser også at veien mellom skapet og det stedet der man lever helt som seg selv, er lang og variert. Disse fortellingene viser oss at det finnes transpersoner som lever skjult. De viser også at det å komme ut ikke nødvendigvis betyr det samme som å vite hvor man skal. Da datteren min kom ut, var det først som ikke-binær. Det var en gradvis overgang, og da hun byttet pronomen for andre gang – fra hen til hun – opplevde jeg at enkelte uttrykte oppgitthet og irritasjon over at datteren min ikke fikk «bestemt seg». Fortellingene til Kjell, Jan og Charlotte viser oss betydningen av tålmodighet og åpenhet fra omgivelsene – og en erkjennelse av at livet ikke er statisk, men dynamisk og alltid i bevegelse.

KOMME UT

Datten min sier at noe som gjorde det vanskelig å komme ut som trans, var opplevelsen av at hun tvang alle hun kjenner til å endre sin virkelighetsoppfatning, sitt syn på henne, og sin stilling til transpersoner. «Det føltes som å be om veldig mye,» sier hun. «Det å komme ut som trans er veldig synlig. Det er som å bli en sårbar tenåring som prøver å finne ut av seg selv, bare at man kanskje er i 30- eller 50-åra.»

Å komme ut er sjelden noe som skjer en gang for alle. Vi lever på mange forskjellige arenaer: Familie, venner, skole/jobb, fritidsaktiviteter, vi går i butikken og kanskje i kirken. Det er mange mennesker som skal få informasjonen om at du har kommet ut, enten ved at de får det fortalt, eller ved at de ser det, og det kan være krevende å forholde seg til andres reaksjoner. Å komme ut som trans blir ofte veldig synlig, fordi det å gå fra et kjønnsuttrykk til et annet er noe som blir lagt merke til.

I dette kapittelet får du lese noen av deltakernes fortellinger om å komme ut.

DEN SOM SØNNEN FÅR FRIGJORT

Da **Kamilla** hadde kommet ut, sa ekskona at nå kan du i hvert fall ikke gå i kirken. Hun sa «nå må du slutte der, for det kan du ikke, du vet jo...»

> Da var det midt i en sånn homo-strid, det stod i avisene og... så det har vært mye spetakkel i kirken her de siste årene, og prester vil ikke feire nattverd, eller det var spesielt én prest som ikke ville ha nattverdfellesskap med den andre presten som jobbet der, for han var så liberal.
>
> Og... det er altså som å stikke hodet inn i et vepsebol og... men på påskedag det året, da kom jeg som kvinne i kirken for første gang.(...) Jeg og mine foreldre bestemte oss for å gå i kirken på påskedag. Jeg tenkte: det skal jeg gjøre i år – som meg selv. Og det var en *fantastisk* opplevelse. Det å komme frem til Gud som seg selv, uten skam, da kan man snakke om at... den som Sønnen får frigjort blir virkelig fri. Det var fint. (...) Frem og ta nattverd hos presten som er en fantastisk og ganske også liberal prest da, så han heiet jo veldig på meg da...

Kamilla kom som trans ved å gå i kirken kledd som seg selv som kvinne. Hun forteller lite om hvordan andre reagerte på dette. Det hun legger vekt på, er hvordan hun selv opplevde det, at hun ble tatt imot av presten og at hun også opplevde at hun ble tatt imot av Gud, som seg selv.

DU FÅR BARE AKSEPTERE AT DU ER TRANSPERSON

Charlotte ble fratatt muligheten til selv å velge å komme ut. Hun sier at hun «falt ut av skapet» eller «ble dratt ut av skapet» etter at noen i nærmiljøet oppdaget at hun kledde seg om, og at det ble kjent via rykter at hun var trans uten at hun selv var klar til å erkjenne det for seg selv, eller fortelle om det til andre. Dette førte også til at det ble vanskelig på jobben.

Så fikk jeg tilbud om å dra til bedriftshelsetjenestens psykolog. Det gjorde jeg. Og gjennom de timene landet vi, eller hun landet på at du er transperson. Ut fra det jeg fortalte. Ok, greit. Da var det greit. Da er vi der. Hva gjør vi nå.

Jeg var i fornektelse ennå. Jeg tenkte at, jammen, jeg vil komme til bunns i hvorfor jeg er transperson. Jeg vil kjempe for familien min. Jeg vil kjempe for alt jeg har kjært. Jeg er villig til å gå hele veien for å prøve å redde stumpene av livet mitt, sånn som det var. Så sa hun *(psykologen)* at vi kan lete til vi er gule og blå. Men jeg tror ikke vi finner noe mer svar. Du får bare akseptere at du er transperson. Litt sånn da. Du må bare leve med det. Det er sånn det er. Det er ikke bare å knipse i fingrene så er det borte liksom. Men det var egentlig veldig godt å få den bekreftelsen, kan du si da. At jeg var under den... i det begrepet.

Så begynte jeg å finne noen miljøer å gå i. Blant annet, det var FTPN. Og der begynte jeg liksom å finne noen lommer, da, i hverdagen, hvor jeg kunne få være litt meg selv og treffe andre som var der jeg var. Traff noen folk som jeg har holdt kontakten med faktisk helt til i dag. Og tok mine første skritt ut av skapet, utenfor skapet. Og så ringte jeg etter hvert til Marion. Stensveen Ressurssenter.

For Charlotte var det ikke en udelt lettelse å komme ut som trans, og hun er ambivalent til måten det skjedde på.

DET KAN HENDE HUN HADDE EN MAGEFØLELSE

Kjell har kommet ut til noen få, men veldig forsiktig og gradvis.

Men er det noen andre i familien din som vet om deg?

Nei.

Barna dine?

Ja, ja, ja. Og svigerdatteren vet det. Svigersønnen har jeg vært litt mer usikker på. Men foreldrene mine visste ingenting. Det er mulig at moren min kanskje kan ha hatt en mistanke. Men for henne så tror jeg det var så fjernt at jeg tror ikke hun har tenkt tanken helt ut en gang. Nei, jeg tror ikke det.

Jeg har aldri gitt uttrykk for noe ovenfor dem. Men hun... jeg vet ikke. Husker en gang... da hadde jeg litt langt hår. Så husker jeg at hun var liksom... ordnet litt med håret mitt. «Du kunne jo hatt det sånn, kanskje.» Og det var litt sånn jentefrisyre. Men det var det eneste som jeg kan huske. Men det kan hende at hun kanskje hadde ønsket seg en jente også, en gang. (...) Det er mulig at hun kanskje hadde hatt et ønske en eller annen gang, om... *(pause)*

Eller en magefølelse.

Eller en magefølelse, ja. Ja, det kan hende at hun hadde en magefølelse. Det vet jeg ikke. Men den magefølelsen tror jeg ble der den var.

Man snakket vel ikke om sånne ting...

Man snakket ikke om sånt, nei. Nei, man gjorde ikke det. Nei, hun... nei, altså, det var ingen som fikk vite noen ting. Faren min, han døde før jeg kom ut til min nærmeste

familie. Og da var det helt utelukket. Jeg var egentlig ikke kommet til det stadiet heller at jeg kom ut til noen.

Så kona di var den første du kom ut til?

Hun var den første jeg kom ut til. Hun var den første.

HAN BLE FAKTISK VELDIG RØRT

Kjell kom også ut til de voksne barna sine for mange år siden.

Hvordan tok barna det? Da du snakket med…

Du, de tok det ganske pent. Veldig pent egentlig. Det viste seg jo at den eldste hadde jo hatt i klassen sin på skolen, så hadde de hatt en jente som var transkjønna. Eller, en gutt som var transkjønna, egentlig. Som gikk den veien. Fra jente til gutt.

Så det var ikke helt fremmed?

Det var ikke helt fremmed, nei. Og den yngste fikk vel vite det et par år etter, og tok det også pent. Veldig pent. Og hadde vel også litt erfaring med kjønnsdysfori blant medelever og sånn.

Men det er ikke sånn at naboene eller folk…

Jo, nå skal du høre.

Kjell forteller at han har kommet ut til noen få utenom familien, ved å fortelle om det: «I helgen skal jeg være dame» og «Ja, du skjønner det at, av og til, så bare må jeg være dame også.» De han har fortalt det til, har tatt det imot på en veldig fin måte, og flere har blitt beveget over å bli vist den tilliten. Om en tidligere kollega sier han:

> Han ble faktisk veldig rørt over at jeg fortalte det til han. For det viste seg at han har en nabo. Familiemann, småbarnsfar og greier. Så han syntes jo at det var veldig sterkt at jeg fortalte det til han.

Her forteller Kjell at kollegaen som Kjell kom ut til, har en nabo som er transperson, og at han derfor ble berørt av det Kjell fortalte.

En annen Kjell kom ut til var en gammel klassevenninne. Hun jobbet som lærer da Kjell kom ut til henne. Ikke lenge etterpå ringte venninnen med et «litt sånn halvfaglig spørsmål»:

> Du skjønner at jeg har en elev i klassen som heter… ja, hva var det hun sa? Marius eller noe sånt. Men som vil hete Mari. Og så er spørsmålet, hva slags pronomen skal jeg bruke? Den eleven kom på skolen kledd som Mari, og… så sa jeg det at det naturlige vil jo kanskje være å kalle hen for Mari, og bruke hunkjønnspronomen. Men for å være sikker, spør! Spør, sa jeg. Spør. Hva slags pronomen skal jeg bruke? Og så sa jeg også til henne at hvis noen spør deg hvordan du har fått vite det, så kan du godt si at du har førstehånds kjennskap til saken. *(Vi ler)* Og ja, hun gjorde det, og det var jo selvsagt at hun skulle bruke hun og henne, altså. Og da fikk hun de andre lærerne også til å bruke det.

For Kjell er det veldig godt at noen vet, samtidig som han er tydelig på at ikke alle bør vite. Han uttrykker seg som kvinne bare i enkelte, trygge sammenhenger i regi av FTPN, i tillegg til at han har enkelte feminine klær som han kan gå med og fortsatt bli oppfattet som mann.

JEG HAR LEVD ET SKUESPILL OG SKJULT HVEM JEG ER

Datteren min forteller om forskjellen mellom hva folk tror trans er, og hvordan det faktisk kjennes å være trans. Hun sier at det kanskje kan se ut som om man begynner å kle seg ut som noen andre, når man kommer ut av skapet. Men at det føles mer som om man tar av seg utkledningen, og masken, som man har prøvd å ha på for å passe inn. Hun sier at for henne var det å komme ut som trans «å være ærlig om at jeg har vært uærlig hele livet».

Justin Sabia-Tanis skriver om det samme i boka *Theology, Ministry and Communities of Faith*: «I felt like a fraud, playacting at being female, despite my best efforts to integrate and accept being a woman[44].»

Han tar også opp spørsmålet om sannhet, og beskyldningen om at transpersoner utgir seg for å være noe de ikke er. Han skriver: "Some people charge that by altering our appearances, we are fundamentally misleading others about our natures. Yet, for us, our approach is about making visible that which have been invisible. Rather than telling others a lie about who we are, we are expressing the elemental truth about ourselves. We are not creating something that has not been present, but revealing that which has always been there[45].»

Kamilla snakker om dette:

> *Hva tenker du nå om alle de årene hvor du…*
>
> Nei, det har jo vært mye av, hva skal vi si, av bitterhet, og et skuespill da, som jeg ble dødssliten av å spille. Måten jeg gikk på måtte jeg jo liksom gjøre til, måten jeg snakket på… Du… du skal være så mandig. Måten du sitter på *(viser)*…
>
> I dag er jeg kommet, endelig, til et stadie, ja, jeg er 100% kvinne på innsiden, men jeg vet også at jeg er transkvinne, jeg vet at folk kan stirre på meg på kjøpesenteret. Men jeg bærer det med stolthet. (…) Og det gir meg en enorm frihet.
>
> Jeg har levd et skuespill og skjult hvem jeg er. Skal jeg på nytt begynne å skjule hvem jeg er? (…) Jeg er meg selv, og det er godt nok. Og det er et hav av frihet, da. Og jeg går på hormoner. Det er fint. Jeg prøver ikke å skjule meg.
>
> Kjønnsidentitet, det handler jo dypest sett om hvem man er.

JEG FIKK KOMME OG FORTELLE HISTORIEN MIN

Kamilla forteller at det var Esben Esther Pirelli Benestad som ble redningen da hun hadde det vanskeligst, og at hun aldri har vært i kontakt med den nasjonale behandlingstjenesten for kjønnsinkongruens ved Rikshospitalet:

> Men hen *(Esben Esther)* reddet jo altså mitt liv, da.
>
> *Hvordan da?*

[44] Sabia-Tanis (2018) s. 4.
[45] Sabia-Tanis (2018) s. 48.

> På den måten at jeg fikk lov til å komme til hen og fortelle historien min, og få hjelp. Altså medisiner, altså kjønnshormoner, altså tilskudd da, det er jo ikke medisiner sånn da.
>
> *Har du vært innom Rikshospitalet[46] og, eller?*
>
> Nei. Jeg går til en privat lege. Han kan henvise meg til Riksen hvis jeg vil, men jeg er så fornøyd med den hjelpen som han gir, og jeg hører så mye negativt om de, så jeg er litt redd for... jeg er redd, da.

Kamilla er ikke alene om være redd eller usikker når det gjelder det hun kaller «Riksen»: Nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens (NBTK). Det er her beslutningen tas om du skal få diagnosen kjønnsinkongruens – eller ikke.

NASJONAL BEHANDLINGSTJENESTE FOR KJØNNSINKONGRUENS (NBTK)

NBTK jobber med utredning og behandling av kjønnsinkongruens, og har vært et sentralisert tilbud. I 2020 fikk de regionale helseforetakene i oppdrag å opprette regionale sentre for kjønnsinkongruens i Distriktspsykiatrisk senter (DPS) og Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP). En transperson som ønsker helsehjelp skal først henvises til sitt regionale senter, men må allikevel henvises videre til NBTK dersom hen ønsker diagnosen kjønnsinkongruens og evt. kjønnsbekreftende kirurgi.

Dessverre har NBTK et dårlig rykte blant transpersoner. Det er flere grunner til dette, og jeg vil ikke gå inn på hele denne tematikken her, men det er ikke til å skjule at dette er et betent tema. Kritikken mot NBTK fremkommer i Bufdir-rapporten *Likeverdig helsehjelp for personer med kjønnsinkongruens*[47]. Et viktig funn i denne rapporten er at transpersonene i undersøkelsen har lite tillit til helsetjenestenes evne til å gi god og likeverdig helsehjelp til personer med kjønnsinkongruens.

Noe av kritikken mot NBTK handler om manglende helsetilbud til ikke-binære. Dette henger sammen med kritikken om at de har en binær oppfatning av kjønn, og opererer med kjønnsroller som kan oppfattes som stereotype, som at gutter er tøffe og leker med biler, og jenter leker med dukker og sminker seg. De får også kritikk for uttalelser i media og fremstilling av statistikk[48].

Her vil jeg tilføye at det finnes andre helsetilbud rettet mot barn og unge, slik som HKS Oslo[49], og altså regionale behandlingstilbud som er i startfasen. Spesielt HKS har en annen tilnærming enn NBTK. Det er altså uenigheter også innad i det medisinske fagmiljøet, og det er mulig å få faglig helsehjelp som oppleves mer inkluderende for transpersoner, slik som Kamilla forteller at hun får.

---

[46] Rikshospitalet, eller «Riksen» betyr i denne sammenhengen Nasjonal Behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens (NBTK).
[47] Langeland (2023) og Laursen (2023).
[48] Åm (2025, 6. mars).
[49] HKS: Helsestasjon for kjønn og seksualitet.

Å STÅ FORAN SPEILET FOR Å BLI KJØNNET RIKTIG

Charlotte forteller at hun ofte blir feilkjønnet. Hun sier at det er veldig vondt, og i begynnelsen var hun fast bestemt på å rette på folk når de sa feil. Men etter hvert kjenner hun at hun ikke orker. Nå er hun bare veldig glad når folk bruker riktig pronomen.

> Det er jo litt... familie og sånne ting. Og så er det sånn... jeg tenker at der ute er det ikke så farlig på en måte. For jeg går jo en del sånn *(androgynt)* kledd. Og jeg har ikke et sånn utrolig ultrafeminint uttrykk til daglig da. Så jeg... Jeg godtar det på en måte litt også.

Charlotte synes det er slitsomt at hun må har et veldig feminint uttrykk for å bli kjønnet riktig.

> Det skal ikke være nødvendig at jeg bruker masse tid og ressurser på å stå foran speilet for å bli kjønnet riktig. Jeg orker ikke å leve det livet. Det blir for tungt og slitsomt, rett og slett. Så jeg har et sånt mål at jeg ønsker å komme dit at jeg blir kjønnet riktig uansett hvordan jeg går kledd.

Å FÅ VÆRE EN DEL AV SAMFUNNET

Kamilla opplever også ofte å bli feilkjønnet.

> Jeg stod på Meny for noen dager siden og skulle sette inn noen penger da, kledd i kjole og sminket og alt, da. Og så... forstod ikke han bak skranken helt hvordan han skulle gjøre det. Så han sa: «Du, det er en kar her som skal sette inn noen penger»... istedenfor å... altså... det er jo litt trist, da.
>
> *Hvordan opplever du det?*
>
> Jeg blir jo litt lei meg, da. Hva tror de om meg da, at jeg bare gjør dette fordi at jeg er drag-artist eller... men samtidig så må man bære det på et vis, man kan ikke gå hjem og grine seg i søvn heller - det kan jo man også gjøre, men... *(sukker)* jeg er en transkvinne, og det er det jeg er, og det kommer jeg sikkert alltid til å være. Det har jeg forsonet meg med, og... da kan sånne ting skje, tenker jeg. Men om det er greit... det er jo ikke greit, da. *(lang stillhet)*
>
> Men mine foreldre, de er veldig flinke til å bruke navnet mitt. Han og hun, det går litt sånn i sammenblanding, men de er over 80 år, så det er på en måte greit, da. Men jeg stopper dem ofte på det. Han Kamilla, høres det ut som et mannenavn, liksom? sier jeg og da blir de: neida...

Hun forteller at det er ganske vanskelig i familien for øvrig. Folk sier at de ikke har noen problemer med at hun er trans, med de fortsetter å bruke feil navn og feil pronomen.

> Men venninnene mine, de glemmer ofte, sier de, at jeg ikke er en biologisk kvinne, for jeg er jo med på mensen-prat og alt, og det er jo det viktigste for meg, da, å få være en del av samfunnet.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

I dette kapittelet har vi sett at det å komme ut som transperson kan bety flere ting. Kjell forteller om hvordan han kom ut til kona, til en kollega, og til en tidligere klassevenninne. Selv om han ikke har kommet ut til samfunnet, har det betydning for ham at noen vet om hans transidentitet. Vi har også lest om hvordan Kamilla kom ut ved å gå på gudstjeneste kledd som kvinne, gå til nattverd og oppleve å bli tatt imot av presten og av Gud, og hva det betydde for henne.

Å komme ut innebærer å vise frem en del av seg som tidligere har blitt holdt skjult. Det å bli møtt på en god måte, akseptert og lyttet til, er nødvendig for å tørre å ta de neste skrittene ut av skapet.

Vi har også sett hvordan det å komme ut være en pågående prosess. Kamilla forteller om en episode i butikken, hvor den uerfarne butikkmedarbeideren feilkjønner henne, og hvordan det gjør henne både oppgitt og såret. Butikkmedarbeideren var sannsynligvis ikke hatefull, men bare uten kunnskap om trans, og situasjonen ville aldri ha oppstått om han hadde visst noe så enkelt som at en transkvinne er «hun». Denne episoden beskriver derfor veldig godt hvorfor kunnskap om trans er viktig.

Charlotte problematiserer det at hun må bruke tid foran speilet for å bli kjønnet riktig. I tilknytning til denne tematikken forteller datteren min om sin observasjon av at hun og andre transkvinner må være «pene nok» for å bli kjønnet riktig. Hun snakker også om hvor mye makt som ligger i det å kjønne noen riktig. «Det å bli kjønnet riktig er et privilegium som kan trekkes tilbake om folk ikke liker oss», sier hun. Dette sier noe om hvor sårbart dette er, og hvor viktig det er at omgivelsene lærer seg å bruke riktig pronomen.

Jeg vil også tilføye hva datteren min sier om da kjønnsdysforien forsvant: «Det var et tidspunkt, jeg vet ikke når det var, men en kvinne begynte å se tilbake på meg i speilet. På et tidspunkt skiftet selvbildet mitt, og jeg hatet ikke lenger det jeg så i speilet. Jeg har fortsatt dager hvor jeg føler meg stygg og uattraktiv, men sånn er det bare å være menneske. *Dysfori* er noe annet.»

IDENTITET VS. IDEOLOGI

I 2023 da jeg fikk tildelt Olavstipend, gikk jeg inn i dette arbeidet med en naiv optimisme. Jeg tenkte at tausheten om trans måtte brytes, slik rapporten «Å være en sak» oppfordret til. Men jeg så ikke for meg at det ville skje i form av en så polarisert debatt som vi fikk, ikke minst i kristen dagspresse.

Gjennom de ni månedene jeg har jobbet med dette prosjektet, har samtalen om trans endret seg, og transpersoner er nå (2025) under direkte angrep i USA og deler av Europa. Anti-trans-bevegelsen består av mange ulike grupperinger, som høyreradikale, kristenkonservative og andre kristne, og en liten del av feministbevegelsen. Dette er ikke en ensartet gruppe, men tvert imot mange forskjellige grupper.

Mitt arbeid med dette prosjektet har som mål å bidra til mer kunnskap, men uten å forsterke polariseringen. Derfor vil jeg ikke gå dypere inn i ideologien som driver anti-trans-bevegelsen, selv om jeg har lest en del forskning om dette[50]. I stedet vil jeg holde fokus på deltakernes fortellinger, og relevant informasjon og fagstoff som belyser fortellingene.

Dette kapittelet handler om politikk, ideologi, «Felleskristen erklæring», og om deltakernes tanker om disse temaene.

HADDE JEG VISST

Cecilie forteller at da hun kom ut som transkvinne for noen år siden, var samfunnet annerledes enn det er nå.

> Altså, jeg var så naiv og optimist at det var helt sånn… jeg tenkte liksom at det kommer til å gå ti ganger fortere enn det har gjort for de homofile. Og liksom alle sånne tanker jeg hadde. At jeg bare så at… nå er det bare god fremtid. Hadde jeg visst da hvordan det ville bli, så tror jeg at jeg hadde nølt veldig. Men det hadde jo ikke gått å være i skapet i lengden uansett. Det er jeg jo ganske sikker på.
>
> Så var det liksom en sånn god periode da. Hvor «gender» var årets ord i Time Magazine. (…) Du kan jo tenke deg… alle de tingene som skjedde, da.

Hun sier at nå har det snudd helt.

> Nå er det jo på en måte motsatt. Og de som har tatt makta de fleste steder er jo motsatt. Og de som ikke hater, de holder kjeft, ikke sant, som for eksempel styresmaktene i Norge[51].

FELLESKRISTEN ERKLÆRING

I oktober 2024 kom «Felleskristen erklæring om «kjønns- og seksualitetsmangfold», som pr. juni 2025 er underskrevet av 60 kristne kirkesamfunn, menigheter og organisasjoner. Erklæringen

[50] Er du interessert i dette, kan du se på litteratur- og kildelistene bakerst i rapporten: Platero (2023), Moazami (2024), McLean (2021), Fardan (2024), Turner (2023), Leigh (2025), Kunkeler (2024).
[51] Det Cecilie kaller «styresmaktenes passivitet» beskrives også hos Fardan (2024).

kan leses i sin helhet på nettstedet felleskristen.no. Erklæringen fastholder at det finnes to biologiske kjønn, og at «ideen om subjektivt kjønn og selvvalgt «kjønnsidentitet» basert på følelser eller preferanser, bygger på ideologi og har ikke et biologisk eller naturvitenskapelig fundament.»

Erklæringen sier altså at transidentitet er en idé og er bygget på ideologi. Som vi har lest tidligere, reagerer **Jan** på denne fremstillingen.

Også for **Cecilie** er det tydelig at Felleskristen erklæring er problematisk. Når den uttaler at trans er en idé og bygger på ideologi, er det det samme som å si at transidentitet ikke finnes. Cecilie sier om erklæringen:

> Nå får du sånne stygge ting rett i fjeset, mens før så var det liksom usynlig. Da *lot* de som om det ikke eksisterte. Nå *sier* de at det ikke eksisterer. Mens da altså… man lot som om transfolk ikke fantes. Og da vet jeg egentlig ikke hva som er verst da.

Erklæringen uttaler seg også om seksualitet, reproduksjon og familie, under overskriftene «Bibelen», «Biologien», «Barnet» og «Verdigrunnlag». Underskriverne mener at punktene i erklæringen bygger på et bibelsk fundament.

Erklæringen innrømmer at interkjønnede personer finnes, men interkjønn aksepteres ikke som en normal variasjon: «Selv om det hvert år blir født en del norske barn med kromosom-avvik, og 10-15 barn blir født med uklare kjønnsorganer, så betyr ikke dette at det finnes mer enn to biologiske kjønn.[52]» Som jeg skrev under «Ordforklaringer» er det langt flere interkjønnede blant oss enn de som oppdages ved fødsel. Interkjønn er en kjent biologisk variasjon, som erklæringen altså både anerkjenner og samtidig avfeier.

Erklæringen skapte mye uro da den kom, ikke minst blant medlemmer i organisasjonene som skrev under[53]. Selv om mange av de 60 underskriverne er små organisasjoner eller menigheter som de færreste har hørt om, er det også store aktører med mange medlemmer. Blant underskriverne er Norsk katolsk bisperåd, Pinsebevegelsen i Norge, Den Evangelisk Lutherske Frikirke, Laget (NKSS), Normisjon, Norsk Luthersk Misjonssamband (NLM), Indremisjonsforbundet (ImF) og Misjonskirken i Norge ved hovedstyret.

Helt «felleskristen» er erklæringen riktignok ikke. Den norske kirke står ikke på lista over underskriverne, og ble heller aldri invitert til å underskrive[54]. Allikevel ser vi at flere av Den norske kirkes samarbeidsorganisasjoner er blant underskriverne, og at de deltakerne som er aktive i en menighet – Cecilie, Kamilla, Charlotte og Jan – ble berørt av erklæringen og debatten som oppstod i kjølvannet av den.

Under arbeidet med denne rapporten har jeg hatt en e-postutveksling med Øivind Benestad, som var initiativtaker til Felleskristen erklæring. Dessverre kom svaret hans for sent til at jeg kunne rekke å inkludere det i rapporten på en ordentlig måte. Det jeg har fått ut av e-

---

[52] Felleskristen erklæring, felleskristen.no

[53] I avisen Vårt Land kom denne uroen til syne spesielt fra Frikirken og Misjonskirken. Baptistkirken valgte etter interne protester å trekke seg fra erklæringen som kirkesamfunn, og står nå oppført som «Hovedstyret og gen. sekr. i Baptistkirken Norge». Reymert (2024).

[54] Dette gjelder flere kirkesamfunn enn Den norske kirke, for eksempel Kvekersamfunnet. I et innlegg i Vårt Land 12.03.2025 skriver representanter for Kvekersamfunnet at erklæringen oppleves som «en implisitt fordømmelse av mennesker som ikke passer inn i det heterofile eller binære mønsteret, og et ubarmhjertig krav om at de må avstå både fra den trofaste kjærligheten og samlivet som er så grunnleggende viktig i menneskers liv, og fra muligheten til å være fullt ut delaktige og likeverdige i organisasjonene som har skrevet under erklæringen.» Berge (2025).

postutvekslingen, er at det han og jeg er grunnleggende uenig om, er hva trans er, og hva slags samfunn vi ønsker oss i fremtiden. Han frykter en utvikling som går i retning av større rom for kjønnsmangfold, og jeg frykter en fremtid hvor transpersoner tvinges tilbake i skapet. I lys av dette tenker jeg: Vi må våge å snakke om hva vi frykter.

MITT LIV ER IKKE EN IDEOLOGI

Nå skal vi vende tilbake til intervjuene og deltakernes fortellinger. **Jan,** er pensjonert prest og har vært en «konservativ teolog», reflekterer rundt «transdebatten» og Felleskristen erklæring:

> Det virker jo som at… altså… at jeg er blitt sånn på grunn av at jeg har fått en ideologi. Og det synes jeg ikke er riktig.

Jan har lest Felleskristen erklæring grundig. Slik han leser den, og forstår seg selv, sier erklæringen at trans er ideologi, mens han selv opplever det som biologi. Under overskriften «Det kom alltid tilbake» sa han: «Men altså dette er jo tydeligvis et eller annet biologisk. Det kommer innenifra uten at jeg i det hele tatt hadde lyst til å tenke på det.»

Jeg spør **Jonas** om han har noen tanker om temaet ideologi.

> *Er det en drivkraft for deg?*
>
> Ja, ideologi i den forstanden at jeg vil jo støtte opp om de som er som meg. Som trenger hjelp og trenger at jeg er åpen og tydelig og synlig. Og jeg er medlem i FRI, jeg er medlem i PKI. Vi anser oss som transaktivister på en måte. Så det er jo viktig for meg sånn sett. Jeg er jo ikke enig i den tokjønnsmodellen vi driver og holder på med. Jeg synes jo den er for snever, fordi jeg har opplevd noe annet. Men jeg vet ikke om jeg vil kalle det en ideologi. For det første så er det jo bare mitt liv da. Mitt liv er ikke en ideologi, det bare er sånn. Jeg har ikke valgt å være trans.
>
> *Så det er ikke fordi du har en ideologi på at man bør leve sånn?*
>
> Nei, jeg har ikke noe ideologi bak det. Det er bare det at sånn er livet mitt.

DU KAN LÆRE OM SVARTEDAUDEN UTEN AT DU FÅR DET SELV

Jeg spør **Kamilla** om det å være trans for henne handler om ideologi.

> På ingen måte. For meg handlet det om liv og død, og det handler om altså, hvem jeg er. Ideologi, jeg tenker at det blir et helt feil ord, men som de konservative har kommet opp med, dette med sånn radikal kjønnsteori og ideologi og disse…
>
> Hadde jeg fått vite når jeg var sju år gammel at sånn som du føler er helt greit, da hadde mitt liv sett veldig annerledes ut[55]. Så jeg tror nødvendigvis ikke at rosa kompetanse er så

[55] Dette er et tema i rapporten «Alskens folk»: «Flere forteller at de skulle ønske at det var et tilbud i oppveksten for de med kjønnsidentitetstematikk. Det hadde vært mye lettere om ordene for å beskrive det de opplevde var der tidligere. Og til tross for at forbildene finnes i større grad i dag enn tidligere, forteller også de unge voksne at de savnet synlige forbilder i oppveksten som de kunne kjenne seg igjen i.

> farlig som mange mener. (...) Du kan lære om svartedauden uten at du får det selv, tenker jeg. Og du kan lære om homofili uten at du... men det er noen som altså tror at dette er smittsomt, da.

Cecilie sier det samme:

> Du blir jo ikke skeiv av å møte en annen som er skeiv. Det kan hende dere finner hverandre og at det blir bra og sånt, men altså... det smitter jo ikke.

Kamilla forteller:

> Det er faktisk folk som har kommet bort og trodd at det rett og slett er altså smittsomt. Det skremmer meg litt, da.
>
> *Men du har ikke opplevd selv at noen...*
>
> Joda... Dette var i en pinsemenighet, da. Det kom en dame bort til meg, og så sa hun: ja, dere er jo så mye frempå, det må jo være smittsomt, dette her. Men du er en flott mann, sa hun, og jeg skal be for deg, og dette skal vi liksom... Jeg gikk derfra med en veldig mismodighet, da.

Du som leser dette, ler kanskje litt av at noen kan tro at det er smittsomt å være trans. Men det foregår en samtale om «sosial smitte» - forenklet sagt at det blir «populært» å være trans.

SOSIAL SMITTE

Forestillingen om sosial smitte går ut på at transidentitet oppstår fordi man utsettes for informasjon, at det å være trans har blitt en trend, og at denne trenden må bekjempes. Debatten om trans har blitt tilspisset de senere årene, og forestillingen om sosial smitte er en av komponentene som driver anti-trans-bevegelsene. En amerikansk forsker, Lisa Littman, skrev i 2018 en artikkel om økningen i antall unge transpersoner som søker hjelp, og hevdet at «sosial smitte» var en av årsakene[56]. Begrepet fikk dermed fart – men forestillingen er gammel.

Ketil Slagstad viser i sin forskning hvordan forestillingen om sosial smitte har gjort seg gjeldende gjennom hele transmedisinens historie, ved at myndighetene har forsøkt å begrense informasjon om transmedisinsk utvikling, med mål om å begrense antallet personer som søker medisinsk behandling[57]. Han går i dybden om dette temaet i en artikkel i The New England Journal of Medicine[58], hvor han blant annet beskriver forestillingen om «det sårbare barnet» som må beskyttes mot påvirkning. I en artikkel i Tidsskrift for den Norske Lægeforening skriver han: «I dag er det transpersoners liv som debatteres, men likhetene til 1950-årenes homofilidiskusjoner er slående: trans 'smitter', vi er vitne til en 'kjønnsskifteepidemi', og transaktivister korrumperer skolen og helsevesenet med 'radikal kjønnsideologi'.»[59]

Alle opplevde at de i større eller mindre grad gikk alene med vanskelige opplevelser og spørsmål relatert til egen kjønnsidentitetstematikk i barndommen.» Ros (2013) s. 84

[56] Littman (2018).

[57] Det samme skjedde da homofile begynte å gjøre seg gjeldende i det offentlige rom. Slagstad sier: «Det normative utgangspunktet som aldri diskuteres, er at det er bedre å ende opp som heterofil eller ciskjønnet». Åm (2025, 17.02).

[58] Slagstad (2024).

[59] Slagstad (2021).

På 1950 og -60-tallet beskrev leger fenomenet med at flere transpersoner søkte medisinsk hjelp som «en verdensomspennende epidemi.» I Norge har leger ved NBTK kalt økningen i antallet unge transpersoner som søker hjelp, for «eksplosiv»[60]. Språk er ikke nøytralt. De reelle tallene har ingenting med verken epidemier eller eksplosjoner å gjøre, og Slagstad sier til Morgenbladet at økningen trolig handler om både tilgang på behandling og mer informasjon og åpenhet i kulturen[61].

Grunnen til at jeg skriver et eget avsnitt om sosial smitte, er at forestillingen har fått fotfeste, og at det påvirker transpersoners liv. Når Kamilla opplever at en dame kommer bort til henne og sier noe i retning av at hun har blitt smittet, eller er smittsom, så kommer den tanken fra et sted. Kritisk tenkning er nødvendig for at vi skal kunne utvikle oss som mennesker og som samfunn, og da er det nødvendig å klare å gjennomskue disse forestillingene. Vi trenger å ha et bevisst forhold til vår egen omgang med ord og begreper. Smitte, epidemi, eksplosiv utvikling; dette er ord som forbindes med frykt og kanskje til og med panikk – og er egnet til å igangsette nettopp disse følelsene.

Slagstad sier at når samtalen handler om at vi må beskytte de sårbare barna, blir det en veldig paternalistisk forståelse om at «vi vet best hvem du egentlig er». Han sier at å anerkjenne ikke er ensbetydende med å gi medisinsk behandling, men at det er helt nødvendig at barn og unge med kjønnsdysfori møtes på en måte som tar deres subjektive erfaringer på alvor. Han påpeker det problematiske i at «diskusjonen har flyttet vekk fra legekontoret, der den egentlig hører hjemme, i en individuell vurdering mellom klinikerne, legen, pasienten og familien, og inn i kommentarfeltene og stortingssalen. Det er en voldsom innblanding i medisinsk frihet og klinisk skjønn.[62]»

DET ER VEL DERFOR FORELDRENE ER REDDE

Jonas forteller:

> Når jeg var ferdigbehandlet 19 år så tenkte jeg sånn (...) Jeg kommer aldri til å få meg kjæreste. Jeg kommer aldri til å få en familie. Jeg er ikke elskbar. Jeg er helt... jeg kommer til å være ensom resten av livet. Og det må jeg bare liksom deale med. Og jeg vet at jeg ikke er den eneste som har tenkt sånn. Jeg har snakket med mange andre transpersoner som har det samme. Og hadde jeg *[fått den kunnskapen]* når jeg var 19, så hadde jeg (...) kanskje jeg hadde hatt litt mer håp, da. Rett og slett.
>
> *Så når man er så... altså de som... de som er uenige. De er jo veldig opptatt av at man skal ikke gi for mye informasjon til barn og ungdom om dette. Fordi at det kan på en måte skape flere... jeg vet ikke. Flere transfolk eller. Hva tenker du om det?*
>
> Jeg tenker at det er helt feil. Det er ikke noe smittefarlig. Det er ikke sånn at du blir trans. Det er du bare. Men selvfølgelig, ja, de barna kan komme ut tidligere. Og gudskjelov for det. Men at de skal sitte inne med det og vente til de er 15, 20, 30... altså... jo tidligere, jo bedre.

---

[60] Wæhre (2018).
[61] Åm (2025, 17.02). Slagstad sier også at det er åpenbart at mennesker påvirkes av sosiale trender og informasjon: «Alt i medisinen påvirkes av mediene. Hvis man ikke hadde medier som fortalte om muligheten for assistert befruktning, ville ikke kvinner kunne bedt om det når de kom til legen.»
[62] Åm (2025, 17.02).

> Og igjen, om det så er sånn at det hadde vært en smitteeffekt. Hva så? Hva er problemet med trans? Man ser det jo på en måte helt feil, fordi man går jo ut ifra at trans er grusomt, og fælt, og en sykdom. Men hvis man hadde klart å se på det som at det er jo bare en måte å være på. Det er ikke noe farlig med det. Du trenger ikke å få et verre liv bare fordi du er trans. Så hadde man kanskje ikke vært så redd da. Det er vel derfor foreldrene er redde. De er redde for å få transbarn fordi de tror at det er et liv som er dømt, og at de ikke får det noe fint, vil jeg tenke.
>
> For jeg er jo helt, selvfølgelig, uenig i at barn ikke skal lære om det her.

DE FÅR HOLDE PÅ MED GOLFEN SIN

Tobias sier:

> Jeg opplever at det ordet «egentlig» dukker opp så mye. Ja, for da er du «egentlig» mann. Da er du «egentlig» en som er sånn. Som om det er en sånn dypest sett sannhet, som man må finne ut.
>
> Så jeg har styrt etter, hva oppleves behagelig? Hva oppleves godt? Hva oppleves riktig? For det er jeg som skal leve i mitt liv og min kropp. Så hvis det oppleves bra for meg, så er det vel bra, da. Og hvis det ikke oppleves bra, så er det ikke bra. Og da slipper man alle de der «egentlig» og «meningen» og… skjønner du hva jeg mener?
>
> Jeg tror også det har vært kjempeviktig for meg, for å ha det bra, og for å føle meg liksom… jeg vet ikke, hel, eller å ha det fint rett og slett, så har det vært viktig for meg å være i miljøer, og med mennesker hvor det er rom og mulighet til å gjøre det, og hvor det at jeg sier at jeg er meg, er nok. (…)
>
> Jeg registrerer at det er en hel haug med folk som bruker innmari mye tid på å spille golf. Det har jeg ingen forståelse for at noen vil vie livet sitt til. Men jeg er jo ikke negativ til folk som spiller golf av den grunn. De får holde på med golfen sin. Og litt sånn føler jeg at det har vært, i forhold til at jeg er avhengig av folk som bare, når jeg sier at sånn er jeg og det liker jeg, så sier de «ok, den er god for meg».

Tobias sier her at han ikke trenger å mene så mye om hvordan andre er og hva de gjør. Om folk vil spille golf, er det helt greit. Han ønsker at andre skal forholde seg til ham så samme måten, med å helt enkelt akseptere ham sånn som han er.

JEG FORSTÅR IKKE PRIORITERINGSLISTA

Tobias forstår heller ikke hvordan kampen mot trans kan bli så viktig:

> Jeg bare skjønner ikke hvordan man ut fra et kristent perspektiv klarer å tenke at: Dette er den viktigste kampen. Det er *denne* vi skal ta. Ikke vold, ikke sult, ikke fattigdom, ikke seksuelle overgrep. Det er *denne*.
>
> Du kunne tenkt sånn, dette er en ting jeg ikke liker spesielt godt, men det får nå bare være, jeg bruker ikke så mye energi på det. Men de folkene som går til kamp… Da mener jeg at du har totalt mistet det moralske gangsynet, rett og slett. Og så tenker jeg at det er

> litt sånn... det er bare et veldig merkelig syn på skaperverket, rett og slett... og et veldig merkelig syn på at du kan få lov å bestemme over andre mennesker... og være dømmende overfor andre mennesker, på ting som ikke skader noen.
>
> Jeg forstår ikke prioriteringslista, da.

Han sier også:

> Du kan ikke være for eller mot dette som en sak, fordi da er du for eller mot hele mennesker. Da må vi jo eventuelt begynne å diskutere sånn: er vi for eller mot folk med Downs syndrom. Det er en diskusjon på samme nivå. Og den diskusjonen er det *ingen* som er interessert i, fordi den er helt umoralsk, den representerer et menneskesyn som er helt horribelt, som *ingen* vil vedkjenne seg. Og så opplever jeg at det er ikke noe annet, at man skjønner ikke at det er en helt lik diskusjon, rett og slett.

Tobias forklarer her det samme som Jonas også påpeker: at det å være trans er like medfødt som alt annet i livet. For ham blir det like umoralsk å diskutere om man er for eller imot transpersoner som å diskutere om man er for eller imot andre mennesker som er født slik de er. I dette tilfellet snakker Tobias om de med Downs syndrom, men det kunne like gjerne vært en annen minoritet. Tobias mener at man ikke kan være for eller mot mennesker.

JEG VET HVA SOM KAN VÆRE FARLIG

Da jeg intervjuet **Cecilie** i begynnelsen av januar 2025, tenkte jeg at hun tok litt hardt i, med det du skal få lese nå. Ikke lenge etter var USAs nye president i gang med å angripe transpersoners rettigheter og fjerne informasjon om kjønnsidentitet. Transpersoner i fengsel blir nektet medisinsk behandling, og transkvinner overføres til mannsfengsel. Dette er bare noen eksempler på de foreløpige konsekvensene av Donald Trumps uttalelse på sin første dag som president: «There are only two genders». Cecilie sier:

> Alle vet jo at du må jo finne noen nye jøder, når de sterke tar makten. Sånn har vi jo sett. Vi er i mellomkrigstiden igjen nå, på en måte. Jeg tror jo det kommer til å gå... altså, jeg tror ikke jeg kommer til helvete, men jeg tror jo at verden går til helvete, og at det er vi som er de nye jødene, da. Det tror jeg. Og jeg er alvorlig bekymret. (...) Jeg synes det er vanskelige tider.

Cecilie snakker om det problematiske i at prinsippet om ytringsfrihet brukes til å forsvare hatefulle ytringer, og om farepotensialet i at meninger kan føre til voldelige handlinger.

> Selvfølgelig mener jeg at folk skal kunne mene hva de vil da, men... skal du kunne mene ting som får meg først inn i konsentrasjonsleiren?
>
> Grensa går ved meninger som får meg i konsentrasjonsleiren, eller meninger som i ytterste fall kan føre til at jeg blir utsatt for vold eller drept.

Cecilie bruker referansen til konsentrasjonsleirene under 2. verdenskrig fordi vi alle vet hva som skjedde med jødene. Sammenligningen kan virke drøy, men samtidig er det viktig å huske at flere enn jøder ble sendt til konsentrasjonsleirene – det samme skjedde med homofile,

transpersoner og andre minoriteter[63]. Cecilie opplever det som en reell trussel at dette kan skje igjen. Transpersoner er i 2025 en minoritet som rammes av hatefull propaganda og konspirasjonsteorier. Cecilie sammenligner tiden vi lever i med 1930-åra, og er redd for hvordan holdningene vi ser nå kan eskalere.

Fra sitt eget liv forteller hun om skremmende hendelser med overfall, vold og trakassering. En av disse hendelsene var livstruende.

> Jeg har jo opplevd (...) ting som har vært ganske forferdelige. Det har jeg jo. Og på en måte... forskjellen er jo bare at da var jeg i skapet. Og kunne liksom ikke gjøre noe etterpå, bare glad jeg slapp fra det med livet i behold.
>
> *Så dette her ble du utsatt for fordi du...*
>
> Fordi jeg var meg, da. Jeg gikk ikke ut på fire år etterpå. Altså, *han* gikk jo ut da, men jeg gikk ikke ut som meg. På fire år. (...) Så jeg vet liksom hva som kan være farlig.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

I dette kapittelet har jeg skrevet om Felleskristen erklæring og sosial smitte, og vi har sett hva deltakerne sier om disse temaene. Jan sier at det virker som om utgiverne av Felleskristen erklæring mener at han er blitt transperson fordi han har fått en ideologi. Selv opplever han at det kommer innenfra og mener at det må være biologisk. De andre deltakerne beskriver det å være trans som noe som handler om identitet.

Felleskristen erklæring hevder at «ideen om subjektivt kjønn og selvvalgt «kjønnsidentitet» basert på følelser eller preferanser, bygger på ideologi». De sier altså at transpersoners kjønnsidentitet ikke er en realitet. Cecilie forstår dette som at de mener at transpersoner ikke finnes.

I et samfunn der det er forbudt å være høyere enn 1,70 vil det bli mange krokryggede mennesker. I et samfunn der det er forbudt å være venstrehendt vil folk tilpasse seg og skrive med høyre hånd – i hvert fall offentlig. Jeg lurer på om anti-trans-bevegelsens mål er å reversere de senere årenes utvikling, hvor transpersoner er blitt mer akseptert i samfunnet. På meg virker det som om målet er å få transpersoner tilbake i skapet, og gjeninnføre usynligheten.

[63] Marhoefer, L. (2023). Selv om transpersoner og andre skeive utgjorde svært få enkeltpersoner i forhold til de seks millioner jødene som ble drept i nazistenes konsentrasjonsleire, tilhørte de utsatte grupper som var et spesifikt mål for nazistenes utryddelsesstrategi.

KIRKE PÅ GODT OG VONDT

I dette kapittelet handler det om deltakernes møter med kirke og menighet, om hvordan Den norske kirke har forholdt seg til temaet trans, og om hva deltakerne tenker om hvilke rom som er trygge og utrygge. Som du vil se, har de forskjellige erfaringer og forskjellige måter å håndtere disse erfaringene på.

JEG STOLER PÅ DEN NORSKE KIRKE NÅ

Cecilie blir påvirket av Felleskristen erklæring, men mest på andres vegne. Hun har skeive venner som har tilhørighet i menigheter som er blant underskriverne av erklæringen. Når de i tillegg har familie som ikke aksepterer dem, ser hun at de har det vanskelig.

> Fordi man vet at i den sammenhengen de kommer fra, der er fremdeles kanskje både foreldre og søsken og venner og nærmiljø og folk de føler med... det er derfor tror jeg det gjør så vondt for dem. Mens jeg bør ikke bry meg om det *(Felleskristen erklæring)* så mye. Fordi at jeg vet... jeg stoler på Den norske kirke nå da.
>
> *Kan du si noe mer om det?*
>
> Jeg tenker jo at, det er sikkert en og annen idiot som ville ha skrevet under personlig. Men Den norske kirke ville aldri ha sluttet seg til noe sånt vås, da. Nei. Det tror jeg er ganske bankers.

DEN NORSKE KIRKE I DAG

Den norske kirke har valgt en forsiktig tilnærming til temaet trans. Transpersoner er indirekte inkludert i kirkens dokumenter som handler om likeverd, inkludering og mangfold, og mer direkte inkludert gjennom kirkens LHBT-utvalg.

Etter utgivelsen av Felleskristen erklæring ble det nødvendig for Den norske kirke å uttale seg, og preses Olav Fykse Tveit uttalte seg i flere medier, også om transpersoner. I et intervju i avisen Vårt Land uttalte han: «Vi vet fra forskningen at transpersoner er mer sårbare og utsatt for trakassering og stigmatisering, og med dette øker de risikoen for at det skjer. Jeg er spørrende til at man tenker at dette er en oppgave for norske kristenledere.» [64]

I dette intervjuet understreket preses at alle er skapt i Guds bilde. Det å si at noen egentlig er feil, vil være et brudd med forståelsen av at alle er skapt i Guds bilde.

På spørsmål om det er rom i kirken for å forkynne at det bare finnes to kjønn, svarer preses:

«Da vil jeg spørre tilbake hvorfor de skal gjøre det til et tema i forkynnelsen. Det må eventuelt bli opp til biskopen å ta opp med presten hva som skjer når man gjør det, dersom budskapet blir at enkelte egentlig ikke har noe i kirken å gjøre. Vi har en ganske stor romslighet for meningsmangfold i Den norske kirke, men når vi forkynner må vi ta ansvar for hva det kan føre til.»

[64] Frantzen, Herman (2024).

Kirken har altså uttalt seg om trans, men siden denne samtalen ikke har begynt før de senere årene, er det en annen tilnærming enn vi har sett i kirkens historie med homofile og lesbiske. Med sine uttalelser gir preses uttrykk for en holdning som tilsier at kirken ikke ønsker en gjentakelse av det de homofile og lesbiske ble utsatt for.

EN GOD MANN FOR KIRKEN

Kamilla leser sjelden hva kristen dagspresse skriver, og har ikke noe forhold til Felleskristen erklæring. Men hun snakker – helt uoppfordret – varmt om Den norske kirkes preses[65], Olav Fykse Tveit.

> Men han godeste presesen vår, han holdt jo en veldig flott andakt[66] for noen år siden, da, om en transkvinne. Og det gjorde sterkt inntrykk på meg.
>
> *Hvor hørte du den?*
>
> NRK P1 på andakten, jeg hører på den stort sett hver eneste dag. Og der hadde han vært på en sånn konferanse borte i Canada, og der hadde han snakket med mye folk i kirken, men det var en historie som gjorde sterkt inntrykk sa han, og det var en kvinnelig prest som var, før altså, en mann, og den menigheten som hun jobbet i fikk hun ikke fortsette, for hun var ikke lenger den de hadde ansatt, da.
>
> *Han snakket om det…*
>
> Fykse Tveit, ja. En god mann for kirken.

KIRKEN ER LOKAL

Så langt har Den norske kirke fra sentralt hold uttalt seg på en varsom, og samtidig tydelig inkluderende måte om temaet trans. Men hva med menighetene? Det er jo der kirken *skjer*, og det som sies fra Den norske kirkes øverste representanter og organer må få plass i menighetenes liv hvis det skal virkeliggjøres. **Cecilie** sier:

> Kirken er jo lokal. Den er jo alltid det. Det er jo den store styrken til kirken, at den er lokal. Og på en måte… på en måte å huske at man har lokale folk som er trans da. Og så kanskje ikke behandle dem så annerledes enn andre, men… det er liksom viktigere at jeg deltar i en gudstjeneste eller på kirkekaffen etterpå, enn at jeg er trans. Ikke sant?

Jan, som er pensjonert prest, sier:

> Selv om bispedømmet er kurset i dette her, så kommer det jo ikke ned. Det kommer jo ikke ned til menigheten.

Han er opptatt av at kirken må jobbe med holdninger, og jobbe med det kristne liv. Han forteller om da han vokste opp, og det var «lausunger» som ble avertert til salgs i avisen, og han sier at de verste holdningene var blant folk på bedehuset. Han sier at hvis man skal tale om synd så må de holdningene vi har til hverandre tas fram i lyset.

---

[65] Biskop i Nidaros bispedømme, kirkens øverst rangerte representant.
[66] Tveit (2021).

> Skal vi få trygge rom i kirken så er det ikke bare å skape noen rom der borte. Du må jobbe med hele systemet og da må du jobbe med hele Luthers teologi. (...) og skape menighetsfellesskap, en kirke, hvor alle kan være og hvor alle er den de er...
>
> Det handler om mye mer enn å inkludere enkeltpersoner, det handler egentlig om hele grunntanken, hva denne kirken skal være. (...) Men så er ikke kirken så opptatt av dette i praksis, sånn som jeg opplever det.

Dette er en tydelig oppfordring til kirken om at holdningene som handler om likeverd, inkludering og mangfold må jobbes med «nede» - i menighetene.

MINE FORDOMMER VAR MYE STØRRE

Cecilie forteller at hun hadde fordommer mot folk i kirka før hun kom ut som trans. Hun tenkte at det kanskje ville bli veldig vanskelig for mange.

> Altså, mine fordommer mot folk i kirka har vært mye, mye større, da jeg kom ut da, enn de hadde mot meg. Altså, det var jo motsatt. Det er jo *jeg* som har vært teit, for å si det sånn. Det var jo veldig befriende å oppdage det, da. Eller, jeg måtte erkjenne at det var jo faktisk sånn.

Hun opplevde at de det ble vanskelig for, var sekulære, konservative venner. De som hadde kristen bakgrunn tok det helt «normalt og fint». Hun føler seg velkommen i de sammenhengene hvor hun er med, enten det er arrangementer for kvinner, eller andre menighetsarrangementer.

Cecilie sier at hun ikke har noen negative erfaringer fra kristne sammenhenger knyttet til at hun er trans. Hun forteller om en konservativ menighet hvor ingen av prestene vil vie likekjønnede eller delta på regnbuegudstjenester. Til tross for dette har hun aldri følt at hun ikke er velkommen.

KIRKEN ER ET FRISTED

Jonas går sjelden på gudstjenester, men bruker andre tilbud i menigheten.

> Jeg har aldri fått noe negativt. (...) Altså, jeg blir godt behandlet. (...) Og så synes jeg at folk i kirken, mannen min sier at de er skinnhellige folk som ikke snakker sant. Men så tenker jeg at, men det er ikke så farlig for meg hva de andre egentlig syns om meg, så lenge de behandler meg ordentlig. For jeg kan uansett ikke bestemme hva de syns. Men de får ikke lov å behandle meg dårlig, selv om de ikke er helt enige med hva jeg...
>
> Mens i den virkelige verden utenfor kirka, så kan man, så får jeg en del dritt fra folk som bare, ja, som ikke bryr seg så mye om hva de egentlig sier. Altså, jeg vet ikke om du liksom skjønner helt... i kirka synes jeg de på en måte oppfører seg mye bedre enn folk gjør utenfor kirka. Jeg syns jeg får mer dritt derfra.

Han sier at kirken har vært, og fortsatt er, et fristed for ham, selv om han vet at det finnes forskjellige meninger. Han kunne ønske seg at han og mannen ble tatt imot med åpne armer, og en tydelighet på at de er velkomne, men det oppleves ikke innenfor rekkevidde.

JEG ER IKKE KLAR FOR Å GI SLIPP PÅ KIRKA

Jonas vet at en av prestene i menigheten er mot homofilt ekteskap, og at menighetsrådet er delt for eksempel når det gjelder regnbuegudstjenester. Hjemme er det stadige diskusjoner, og mannen hans, som er kritisk til kirken, lurer på hvorfor de skal gå i en kirke hvor de ikke vet om de er godtatt, og mener at de egentlig ikke er velkomne.

> Og så er det jo jeg som på en måte så veldig gjerne vil ha et sted hvor jeg kan få lov å være kristen, at jeg nesten bare... later som at det ikke eksisterer. Jeg ser bare de gode. Jeg ser bare kateketen. Jeg ser trosopplæreren. Jeg ser diakonen. Og jeg ser de som på en måte alltid hilser på meg. Og velger å ikke se de andre. Og så er det litt sånn: ok, hva er rett? Skal vi bare droppe det, eller skal vi fortsette på den måten jeg holder på?

Ut fra det Jonas forteller, er det tydelig at dette er en pågående diskusjon, ikke bare hjemme sammen med mannen, men også en diskusjon han har med seg selv. Han reflekterer rundt de negative holdningene han vet finnes i menigheten, og hvordan han velger å forholde seg til det:

> Jeg velger vel kanskje bare å lukke litt og late som om det ikke eksisterer. Selv om jeg selvfølgelig vet at det finnes. Men jeg vet jo ikke hvem. Så jeg kan jo på en måte ikke gå rundt og tenke at ingen i dette rommet her vil meg vel. Altså, det går jo ikke. Jeg må jo bare tenke at jeg går ut ifra at dere synes det er greit, på en måte. Det er jo ikke noe annet jeg kan gjøre. Jeg kan ikke gå rundt og spørre hver enkelt, hva tenker du? Har jeg og mannen min rett til å være her? Hvis vi skal det, så er det mange arenaer.
>
> (...)
>
> *Jeg hører i fortellingen din er at veldig mye handler om enkeltmenneskene man møter også. At de blir veldig viktige.*
>
> Veldig. Ja. Det er jo bare sånn det går an å leve. Altså sånn... er min tanke da. Som trans. Altså... hvis du skal ta inn over deg hele verden, eller hele menigheten, eller... det går ikke, det. For da får du det ikke noe fint. Du må velge deg de menneskene som tydelig liker deg. Hvis ikke så funker det ikke. Det er i hvert fall sånn jeg har tenkt og levd. Sånn har jeg kommet meg gjennom skolen. Jeg har funnet meg de lærerne som likte meg. Og så har jeg tviholdt på dem, og prøvd å stenge ute de andre. Jeg har en følelse av det er sånn jeg kommer til å fortsette i kirka også. For jeg er ikke klar for å gi slipp på kirka. Selv om jeg er annerledes.

HVIS DU IKKE ER TRYGG, ER DU UTRYGG

I intervjuet med **Tobias** snakker vi om hvordan samfunnsutviklingen har ført til at folk har moderert seg.

> Men så er jo spørsmålet: er det riktig retning når folk bare ikke sier det de mener, men fortsatt mener det?

Jeg spør ham hva han tenker om menigheter som ikke sier noe om skeive spørsmål, sånn at du kan gå der og føle deg velkommen, men du vet ikke hva de egentlig mener.

> Du kan ikke gjøre det med skeive spørsmål. Fordi at folk er alltid utrygge. Så det finnes ingen annen måte å forholde seg til skeive spørsmål på enn å eksplisitt si at det er greit.

> (...) Så du må på en måte prøve, eller du må iallfall signalisere på et vis. Fordi at å ikke gi noen beskjed er det samme som å være utrygg. (...) Det er jo det latente. Sånn at hvis du ikke er trygg, så er du utrygg, punktum.

Tobias er kompromissløs når det gjelder tydelighet. Han mener at utydelighet skaper utrygghet, og at du ikke kan være trygg når du ikke vet hvordan den/de andre forholder seg.

> Og så kan man argumentere for... Ja, men jeg er *ganske* trygg på, eller man kan finne sånne unntak, men i hovedsak så enten så er du trygg, og da vet jeg hvor jeg har deg, eller så er du utrygg. Og det er det perspektivet som jeg tror at veldig mange ikke forstår. At man er på skanning. Man skanner hele tiden.

DA VET JEG AT DU GODTAR MEG

Jeg spør **Jonas** hva han tenker om betydningen av menighetens profil utad.

> *Noen menigheter har jo sånn profil, hvor de har regnbueflagg i våpenhuset, og er tydelig på at her er vi, her er vi sånn. Tenker du, har du noen tanker om det?*
>
> Ja, det hadde vært helt fantastisk.

Sånn er det ikke i hans menighet. Der vet han at det er noen som er kjempekonservative og noen som er radikale, og han aner ikke hvordan folk flest forholder seg.

> Eller du kan bare ha på deg et regnbuearmbånd, for det hjelper masse. For så fort man ser det, så tenker man sånn: ok, men da er du en trygg person. Det er så lite som skal til. (...) da kan jeg slappe av. For da vet jeg at du godtar meg. Og alle de som jobber i kirka, de burde virkelig hatt det. Så fremt de tror på det selv da, selvfølgelig.

Gjennom intervjuet med Jonas er det et ord han bruker mange ganger, og det er ordet *godta*. Han ble godtatt i det kristne miljøet da han var ungdom, han er usikker på om han er godtatt i menigheten han tilhører nå. Han sier at menigheter som har synlig positiv profil betyr mye for personer med LHBT+-identitet.

> ... Kanskje spesielt de som jobber med ungdom, da. De er nødt til å være så sykt *på* akkurat dette her. Altså, det kan liksom ikke være tvil om hva du tenker og tror. Du må si det, helt klart, tydelig, så ungdommene får det med seg at du er en trygg person, og at du synes skeive er helt topp. Altså... ja. Det må komme *så* tydelig fram, da.

Å SIGNALISERE TRYGGHET

Jeg spør **Tobias** om hva han tenker om menigheter som for eksempel har regnbueflagg i våpenhuset.

> *Ja, hvilken forskjell gjør det?*
>
> All forskjell. For der er det på en måte signalisert at her er det iallfall noen mennesker, som har makt nok til å bestemme at det skal henge et der, som er trygge. Så kan det fortsatt selvfølgelig finnes enkeltelementer. Men det er noe med at der er det iallfall noen i en posisjon med nok påvirkning, som har noen tydelige holdninger. Og det betyr at,

altså i det øyeblikket, hvis det skjer noe, så går det kanskje an å si ifra, for da finnes det noen allierte der. Men sånne ting som for eksempel å bruke et regnbuearmbånd, det er en måte å si «her er det trygghet» på.

Jeg har hørt noen si at «men jeg synes det er så vanskelig, for jeg kan ikke nok». Men drit nå i hva du kan og ikke kan. Det du trenger å kunne for å ta på deg et regnbuearmbånd, det er å tenke at hvis folk forteller meg noe i den retningen, eller det kommer frem, så skal jeg si noe sånt noe som «Nei, men så ålreit» eller så fint, eller jeg skal iallfall ikke gjøre noe nummer ut av det, jeg skal iallfall ikke bli lang i maska, eller jeg skal iallfall ikke gi en negativ tilbakemelding. At du liksom bare tenker jammen det ordner vi, eller det går seg til. Det tenker jeg at, det handler ikke om hvem du er, det handler egentlig om hvem du vil være. Å signalisere trygghet, det gjør all type forskjell.

Tobias bruker Hans Majestet Kongens tale sommeren 2016 som en illustrasjon på at du ikke trenger å ha så mye kunnskap for å være tydelig:

Jeg tror ikke for eksempel Kong Harald, jeg tror ikke han har inngående skeiv kunnskap. Han slår meg ikke som typen. Jeg tror han kan mer om skismørning, for å si det sånn, eller rundetider til Kupper'n, enn det han kan om skeive spørsmål. Men han kan si at nordmenn er jenter som er glad i jenter, og gutter som er glad i gutter og jenter og gutter som er glad i hverandre, nordmenn er...

Og i denne kirken så er vi bla bla bla, så kan du ramse opp.

Jeg tenker litt sånn: hvis du har hodet på... eller, hjertet på riktig sted, så er det begrenset hvor gærent du får gjort det på en måte.

BRUK DEN SAMME VERKTØYKASSA

Tobias har klare råd til prester og andre som møter transpersoner og andre skeive.

Jeg vil tippe at det er prester som har holdt gudstjenester og prekener om ting de kanskje kan lite om. Jeg har sett noen bilder fra noen sånne MC-gudstjenester. Det er ikke sikkert at den presten kan så veldig mye om MC-klubber og motor og sånn. Det kan nødvendigvis være en ildsjel og, men det hadde jo ikke vært noe problem for de fleste prester og gått inn og gjort en sånn type gudstjeneste. Du skal ha en MC-gudstjeneste, og da får jeg snakke litt med de folka her, og så får jeg finne ut hva jeg skal si på en måte, og så får jeg finne noen paralleller.

Du har en grunnkompetanse som prest, som psykolog, som lege, som sosialarbeider, som hva nå enn du er, lærer og. Det kommer en del ting som du egentlig ikke helt vet hva du skal si til, og det det har du ei verktøykasse for. Da sier du noe sånt som: Ja, kan ikke du fortelle litt mer om hva det betyr for deg? Eller: Hvordan er det viktig i livet ditt, eller: Ja, kan ikke du si noe mer, dette synes jeg er spennende. Alle som jobber med folk har sånne verktøy som er sånn, hva sier du når du ikke vet hva du skal si?

Bruk den samme verktøykassa. Bare få folk til å prate. Ta imot det de sier, og speil folk. Det er utrolig hvor lenge du kan ha en samtale gående hvis du bare gjentar det folk sa.

Men for deg så kunne jo ting tatt en annen retning da, hvis du hadde blitt tatt imot på en annen måte, altså sånn i forhold til det med å være aktiv i kirken?

> Ja, det kunne det jo. Det kunne det absolutt.

REGNBUEGUDSTJENESTE

Jonas forteller at menigheten han går i arrangerte regnbuegudstjeneste for noen år siden. Det kan jo oppfattes som et signal om hvilken profil menigheten ønsker å ha utad.

> Ja. Men der var det også selvfølgelig... en del i menighetsrådet som ikke ville. Det var noe med at det gikk akkurat med én stemme eller noe sånt, så ble det godtatt. Og jeg vet at diakonen og presten som hadde gudstjenesten fikk masse pes fra folk i menigheten. Så det er jo...

Jonas gir her uttrykk for at regnbuegudstjeneste ikke bare er en feiring av kjærlighet og mangfold, men at det også blir en konstant kamp, når menighetsrådet er delt og det er folk i menigheten som aktivt uttrykker motstand.

Cecilie forteller om en menighet der skeive i menigheten selv arrangerte regnbuegudstjeneste, og prosten måtte skaffe prest utenfra. Menigheten bidro ikke i det hele tatt til gjennomføringen av gudstjenesten. Det synes hun er litt bittert. Hun peker på at dette er et sted hvor kirken står veldig sterkt, men hvor få går på gudstjenester, og hun mener at det er tusen ganger viktigere at det arrangeres regnbuegudstjeneste der enn i de store byene. I de store byene har de ressursene og viljen til å gjennomføre, mens på bygdene kan det lett bli overlatt til lokale ildsjeler.

> Og så tenker jeg at i en sånn anledning, så vil det jo komme en god del folk i kirken som aldri går i kirken ellers. Og det kan jeg si, halvparten av dem som har vært på de der regnbuegudstjenestene våre, de har ikke vært i kirken siden de måtte i en begravelse.

Hun mener at her er det et potensiale for menigheten til å vise en annen side, og tiltrekke seg mennesker som ellers ikke går i kirken.

DEN SOM TRENGER AT NOEN ER PÅ SITT LAG

Tobias er ganske kompromissløs når det gjelder det å være tydelig.

> Man må jo velge da, hvem er, altså, hvilket perspektiv er viktigst? Er det viktigst som kristne å ta vare på de som sitter med all makt, majoritetsposisjon, og som strengt tatt er de som dømmer andre?
>
> Eller er det viktigst å ivareta de som vi vet at er i minoritetsposisjon, som vi vet statistisk sett fra forskning har vanskeligere liv, som er i avmaktsposisjon, som har kommet med lua i hånda, som har vært utsatt for dritt, er det de vi skal beskytte? Hvem er viktigst? Hvem er våre folk? Dette tenker jeg at Jesus mente en del om. Her tenker jeg at det ligger en del i evangeliet, som sender deg i retning av hvem som er på en måte dine folk, ikke sant? Det er jo det jeg opplever at Jesu gang på gang på gang på gang prater om, i sine handlinger og taler, og alt han driver med, så handler det, altså bunnessensen er, når du blir stilt overfor et valg... hvilke perspektiver skal du ta? Hva er det som er viktig å vurdere?

> Og da er det jo *alltid* den som trenger at noen er på sitt lag. Det står ikke sånn i Bibelen: Jesus var veldig opptatt av hvordan dette var for Herodes. Han er ikke en fyr vi er så opptatt av følelsene til, hvis du skjønner. Nå er ikke jeg teolog, men det er i hvert fall sånn jeg oppfatter hele budskapet. Det er jo de som trenger noen på sin side, det er de som trenger en hånd, det er de som trenger å bli varetatt, det er de som trenger å bli invitert inn, det er de man er opptatt av.
>
> Og så sitter man og er så opptatt av at ikke alle de der utrolig fine folka, som har hatt et strømlinjeformet liv, som alltid har vært i majoritet, som kanskje aldri har skilt seg ut, at *de* ikke skal bli lei seg og ikke føle seg varetatt. Det synes jeg er et moralsk kompass på voldsom utur. Og så er det jo ikke… dette er jo kjempesammensatt. Det finnes jo masse folk som utenfra virker å ha det veldig fint, som har det veldig vanskelig.

Selv om Tobias er svært tydelig her, er han også klar over at det som synes på utsiden ikke nødvendigvis reflekterer det som finnes på innsiden.

NÅR DET SKULLE FEIRES OG NÅR JEG SKULLE TRØSTES

Cecilie har opplevd mye vanskelig knyttet til å være trans, men med kirka og kristne miljøer ellers sier hun at hun alltid er blitt møtt på en god måte. Navneseremonien i kirken betydde mye for henne. Etter å ha fortalt om den ene voldshendelsen forteller hun:

> Det at jeg hadde begynt å tro, det har jo hjulpet meg veldig. Det har vært veldig fint. Hun som var prest i kirka her fulgte meg opp en del etterpå. Sånn at jeg fikk jo… jeg fikk jo veldig mye fint av kirka, når jeg… både når det skulle feires, og når jeg skulle trøstes. Altså det er jo det jeg vil si jeg er veldig glad for i ettertid da.

Charlotte forteller også om støtte fra ansatte i menigheten. Hun snakker om perioden da ekteskapet begynte å rakne og hun strevde med å akseptere seg selv som trans:

> Det var jo helt forferdelig å oppleve, å stå der i en situasjon man skal plutselig stå helt alene med barna og… (…) Men, i den tiden så var jeg veldig på leting etter å finne folk som kunne hjelpe meg litt. Så… kirken ble faktisk et sted hvor jeg traff to utrolig flotte mennesker, som hjalp meg til å ta noen skritt ut av skapet. Det var en kateket. Og en diakon.

Hun forteller at de så henne og bekreftet henne.

> Det var veldig flott å oppleve. Selv om menigheten for øvrig var relativt konservativ, sånn sett, så var de to… ja. Jeg opplevde mye omsorg og kjærlighet. Det var en fin menighet, sånn all in all.

JEG ER UNDER HANS VINGER

I dag går Charlotte i en menighet hvor hun vet at mange er konservative, men hvor presten er en veldig viktig støtte.

> Det oppleves veldig trygt. Det gjør det. Presten, han bruker jo alltid riktig navn og pronomen, uansett hvordan jeg kommer på gudstjeneste. Det er ikke noe sånn… han er bare veldig inne i det.

> Men så er det jo folk i menigheten her som… alle mener ikke det samme. Og det er helt sikkert folk her også som synes det er vanskelig med skeiv og trans og alt. Men han har gitt meg et rom da, og står liksom på min side. Så er det veldig tydelig at han er villig til å ta den kampen, hvis det blir et spørsmål rundt det. Han har sagt at jeg er under hans vinger. Det gir jo en betryggelse da, at man slipper å kjempe mot ledelsen.

Kamilla opplever også støtte fra ansatte, men hun opplever i tillegg mye motstand:

> Den ene presten, han støttet meg. Men han er veldig konfliktsky, da, så han vil helst ikke ha så mye… men Arvid er blitt en veldig god venn av meg, altså han i menighetsrådet, han støttet meg. Diakonen støttet meg. Mens den andre presten og kateketene møter meg fortsatt med steinansikt, og det er vondt og vanskelig, selvfølgelig.
>
> Og det må jeg altså leve med, men det gjør at jeg ofte har tenkt at, skal jeg melde meg ut av kirken? Ikke slutte å tro på Jesus, for han tror jeg på, og han er god, men om kirken er en plass jeg kan være. Men jeg har tenkt at skal kirken endre seg, må jeg bare stå på.

VI ØNSKER IKKE AT DU KOMMER

Justin Sabia-Tanis skriver i sin bok at erfaringene transpersoner har med menigheter varierer veldig, fra aksept bekreftelse av transidentiteten til intoleranse, utstøtelse og hån[67]. Han skriver: «Some communities allow gender-variant people in groups with adults but not in situations in which children are present[68].»

Kamilla forteller at hun tidligere var med som frivillig på superonsdager i menigheten, med familiemiddag og aktiviteter. Dette skjedde etter at hun kom ut som trans:

> Jeg fikk en sms da, et par timer før en superonsdag der jeg… der det stod at vi har diskutert dette på kammerset, og vi ønsker ikke at du kommer på superonsdag. Grunnet det er mye barn til stede der og… og de kunne føle seg utrygge hvis de så en person som… ja, en mann i dameklær, da.
>
> Og da tenkte jeg: ja, Den norske kirke er ikke et hjem for meg lenger. Men… jeg har en veldig god kompis som sitter i menighetsrådet, og jeg tok kontakt med ham, og han ristet på hodet og sa at dette er så trist, det skal… men det sier litt om menigheten her, at den er trang, den er konservativ, den er… ja. Og det har den vært lenge, da. Så det ble en vanskelig episode for meg. For da måtte jeg… fra å være litt sånn forsiktig så tenkte jeg at nei, nå må jeg bli litt mer aktivistisk. Dette skal jeg ikke la knekke meg. Og jeg fortsatte å gå i kirken, og gikk der, og møtte disse her, og jeg bare stod på, da.

Det er nødvendig med refleksjon rundt hvorfor barn skulle bli utrygge av å være i nærheten av en transperson. En del av det å oppdra et barn er å hjelpe barnet til å finne svar på veldig mange spørsmål. Hvis voksne tenker at det blir vanskelig for barn å møte en transperson i kirken, kan vi like gjerne tenke oss at det blir vanskelig å møte en person som bare har én arm, eller utviklingshemming, eller et fødselsmerke eller en brannskade eller noe annet som ved første møte tar oppmerksomhet, men som så blir en selvfølgelighet når vi har vent oss til det. Vi kan ikke skjerme barna mot en verden full av variasjoner og annerledeshet, eller mye vanskeligere

[67] Sabia-Tanis (2018) s. 86.
[68] Sabia-Tanis (2018) s. 87.

temaer som døden, eller krig. Oppdraget vårt som oppdragere er å møte barnas spørsmål på en klok måte, og vår trygghet – eller utrygghet – smitter over på barna.

Når Kamilla blir utsatt for den diskriminerende praksisen vi ser her, og ingen i menighetens ledelse griper inn, handler dette om lav grad av refleksjon. Trygge voksne hjelper barna til å bli trygge. Selv husker jeg første gang jeg møtte ordet «homofil». Da var jeg kanskje 10 år og leste en bok. «Mamma, hva betyr homofil», spurte jeg. Mamma svarte: «Det er når en gutt blir forelsket i en gutt, eller en jente blir forelsket i en jente». «Åja,» svarte jeg, og så var det ikke noe vanskeligere enn det.

Enten barna møter en synlig transperson på superonsdag eller i butikken, må vi uansett kunne svare, eller snakke med barna, når de spør. Når barn har spurt meg om datteren min, har dette vært uproblematisk for dem – de som opplever det som vanskelig, er voksne.

DET VAR JO MER KJÆRLIGHET HER ENN I KIRKEN

Kamillas opplevelse av å bli ekskludert fra superonsdag var vanskelig å fordøye. Hun har flere ganger lurt på om hun heller burde finne et annet fellesskap enn kirken:

> Human-etisk forbund har jo sagt til meg mange ganger: du må komme og være med oss! Nå skal vi få det så fint her og det skal bli så bra og vi skal... så har jeg sagt nei... jeg kjenner mange som er med der. Altså kjærlighet består jo... du finner mye kjærlighet der også. Jeg var faktisk på et møte der, og det var masse kjærlighet. Så tenkte jeg: det var jo mer kjærlighet her enn i kirken. Det skremte meg litt.
>
> Men jeg skal brette opp ermene, og jeg skal fortsette i Den norske kirke. Jeg er bare et lite frø i den store sammenhengen, men jeg vil så gjerne at skeive mennesker også skal føle seg hjemme i kirken her.

Et viktig perspektiv for Kamilla er at hun ikke bare gjør dette for seg selv. Når jeg spør om det er noen andre skeive i menigheten, sier hun at det er «ingen som er åpne». Det er en viktig motivasjon for henne å åpne dørene så det kan bli mindre vanskelig for andre skeive i menigheten å komme ut.

> Vi skal være der på familiegudstjeneste, vi skal være der på superonsdager. Det er ikke farlig når barn på 4-5 år kommer og bare spør litt og ser litt, studerer, hvem er du, liksom. Men det er jo mange som ikke vil det.

HVIS BLIKK KUNNE DREPT

Da Kamilla ble utestengt som frivillig, bestemte hun seg for å bli «mer aktivistisk» i stedet for å slutte. Hun forteller om flere vanskelige episoder, senest søndagen før intervjuet. Da opplevde hun noe hun beskriver som «litt ekkelt». En eldre dame stoppet foran henne på vei ut:

> ...hun målte meg opp og ned, og så fikk hun sånn morsk... og jeg tenkte at nå kommer det et eller annet. Og så gikk hun. Så hvis blikk kunne ha drept... og da tenkte jeg at Jesu kjærlighet var ikke der. Nei.

Kamilla opplever at det i kristne miljøer med endetidstenkning letes etter tegn på at vi nå er i «endetiden» (religiøs terminologi).

> Nei, jeg føler kanskje at... ja. Jeg og Arvid har snakket om at det er kanskje mange som bruker oss som et slags sånt endetidstegn, at nå er tiden fullmoden for liksom... vredesskålen til å... Nå skal de *(transpersoner)*, ikke nok med at de bare skal ut i samfunnet, men de skal inn i kirken og. De skal pinadø være tekstlesere og, det er nesten... det har jeg kjent litt på, da.

Hun opplever også at ansatte i menigheten ikke hilser på henne og oppfører seg avvisende. Hun velger aktivt å støtte seg på presten, diakonen og de i menighetsrådet som støtter henne.

> Det var en kandidat fra Åpen Folkekirke som kom bort, og det var veldig godt, da. Så ja, jeg har mye støtte også. Og det er viktig å si, da.
>
> (...)
>
> Ofte i kirken så opplever jeg at du må liksom gå litt mot. Men jeg tror jo at vi som er skeiv eller trans eller... har en plass i kirken. For jeg tror sånn på det at her er ikke jøde eller greker, trell eller fri, mann eller kvinne, vi er alle én i Kristus Jesus. Og det... det tror jeg på.

KRISTNE FOLK OG FULLE FOLK

Tobias har ikke lenger kontakt med kirken, og er skeptisk til kristne:

> De tingene jeg har opplevd som er ubehagelige, som ikke har vært i Den norske kirke, det har vært når folk er drita fulle.
>
> Så hvis du på en måte unngår de to tingene: kristne folk og veldig, veldig fulle folk, så er du ganske, det er min opplevelse, at du er ganske trygg og sikker. Det er de to tingene som gjør meg utrygg. Det er kristne settinger, og så er det veldig berusa voksne menn. Uten sammenligning for øvrig. Men det er de to settingene hvor jeg kjenner at jeg blir på vakt, og jeg tenker at her er det folk som ikke vil meg vel, muligens. Og så er det fryktelig urettferdig, både overfor de veldig snille, hyggelige, drita folkene på fest, som bare er fulle liksom, og som ikke har noen intensjon om å gjøre meg noe fælt i det hele tatt, og selvfølgelig veldig dårlig gjort overfor alle de kjempehyggelige menneskene som jeg vet at også representerer og jobber i Den norske kirke.
>
> Men for å bruke en analogi: Jeg har glemt å dukke før og fått meg en i trynet. Så jeg har ikke tenkt å gjøre det på nytt. Det kan man jo si på en måte er en eller annen form for sånn traumerespons, eller altså... samtidig som det er jo, i min verden, ikke sant, helt reelt, fordi jeg har opplevd det. Jeg vet at det finnes.

Om opplevelsene i ungdomstiden sier han:

> Jeg tenker at noe av det her er psykisk vold. For jeg tror ikke på at de voksne menneskene ikke forstod at dette var krenkende. Noe av det. Altså, tilgi, for de forstår ikke hva de gjør. Men jeg tenker at noe av det må de ha forstått, at det var krenkende for en 14-15-16-åring. Og da tenker jeg at det er psykisk vold.

KIRKENS B-LAG

Kamilla sier:

> Jeg føler vel at jeg er på kirkens B-lag. Kanskje C-lag også.

Hun sier at hun noen ganger har følt at prekenen er rettet mot henne. Hun forteller om en dåpsgudstjeneste for noen uker siden:

> Jeg tenkte at disse i dåpsfølget kommer aldri tilbake igjen hit, for det var så mørkt og det var så trist alt sammen. «Vi er skapt til *mann* og *kvinne*» ikke sant, og da... (...) Men så har du enkelte andre *(prester)* som er bare så fantastiske og som virkelig... går ned fra prekestolen og... prater om livet, da. Sånn som det *er*.
>
> Gudstjenesten er viktig. Det å gå og høre evangeliet og... Men av og til så føler jeg at det evangeliet som blir fortalt på en måte blir... litt imot *meg* på et vis, og da blir jeg litt trist, da.
>
> Jeg sa til en som har vært aktiv i menigheten lenge, på kirkekaffen for en 14 dager siden at jeg føler meg ofte på et sånt B-lag. Det måtte jeg ikke gjøre, vi var alle på A-laget og sånt, da... men det handler litt om de... hvis du sier «god søndag» til en person og personen nesten går rett forbi deg, så er det... så er ikke det så bra, da. Tenker jeg.

NÅR KIRKEN BLIR FYLT AV DEN KJÆRLIGHETEN

Kamilla har valgt å stå på barrikadene, selv om det ofte er vanskelig. Den grunnleggende motivasjonen hennes handler om det kristne fellesskapet og hva hun ønsker at kirken skal være:

> For meg så handler kirken om kjærlighet. Evangeliet handler om kjærlighet, og at størst av alt er kjærligheten. Og hvis vi som kirke ikke klarer å leve etter det, eller i det minste forkynne det, så har vi egentlig tapt, da.
>
> Så jeg heier på Den norske kirke, og jeg har tro på Den norske kirke... men... det er en tøff vei å gå, og i hvert fall for meg som er såpass aktiv i kirken, og i en menighet om har rykte på seg for å være veldig konservativ og litt sånn gammeldags i uttrykksformen, da.

Charlotte snakker om det samme:

> Jeg har alltid vært veldig glad i kirken. Det kristne fellesskapet. Og jeg har kjent at, etter at jeg kom ut, og fått rom til å bare være meg selv, og fått en plass i denne kirken her, så har på en måte jeg fått blomstre litt på den åndelige biten også da. Altså, jeg blir jo spurt om jeg kan være med i forbønnstjenesten. Jeg leser bibeltekst, søndagens tekster...
>
> For jeg kjenner så sterkt på det, at kirken skal være et sted fullt av kjærlighet, hvor folk kan komme akkurat sånn som de er. At det er lav terskel. Og at når kirken blir fylt av den kjærligheten, så renner det over, og ut, til samfunnet rundt. Så det har jeg veldig tro på. Det tror jeg kommer til å skje, rett og slett. Virkelig.

ER DU KLIN GÆREN, ELLER?

Personer med LHBT+-identitet er en minoritet. Det mange ikke tenker på er at i det norske samfunnet i dag er også praktiserende kristne en minoritet over store deler av landet. LHBT+-personer som er åpne som kristne kan dermed tilhøre to minoriteter, og blir en dobbel minoritet. I menigheten kan de oppleve motstand fordi de er skeive, og i skeive miljøer kan de oppleve motstand fordi de er kristne. **Jonas** sier:

> Det føles rart å skulle være så kristen utad. Jeg har fjernet alt av symboler. Jeg gikk jo med kors og sånne ting før. Men jeg har fjernet alt. Fordi… litt av respekt for mannen min. Og litt av… bare fordi at når jeg møter andre transfolk så tenker de sånn: fy faen, er du klin gæren, eller? Du kan ikke være *kristen og trans*. Det har jeg møtt *så* mye av.
>
> *Blant andre som er trans, liksom?*
>
> Ja, trans, og andre som er skeive. Som bare, herregud, vil du deg selv så vondt, liksom? For de har jo da ikke den samme oppfatningen av det kirka er som det jeg har, da, tydeligvis.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

To av deltakerne har erfaringer med diskriminering og avvisning i menigheten: Tobias, som i kapittelet «Ung og trans» fortalte om hvordan han opplevde at han ikke var ønsket i det kristne ungdomsarbeidet, og Kamilla, som har hatt negative opplevelser med enkeltpersoner i tillegg til at hun ble bedt om å slutte som frivillig på superonsdager. De to har håndtert avvisningen på ulike måter. Tobias reagerte med avvisning og sluttet å oppsøke kristne sammenhenger. Kamilla vurderte også å slutte, men bestemte seg for å bli. Hun løste dette ved å bli «mer aktivistisk», og hun jobber for at også andre skeive skal oppleve at det er rom for dem i kirken.

Cecilie sier at hun stoler på Den norske kirke. Hun sier at fordommene hennes mot folk i kirka var mye større enn fordommene de hadde mot henne. Også Jonas er inne på temaet fordommer, men i en annen variant. Han sier at han ikke viser like tydelig nå som før at han er kristen, fordi folk i det skeive miljøet har oppfatninger om kirken som er annerledes enn hans. Som trans og kristen blir han dermed en dobbelminoritet: i kristne miljøer er han minoritet fordi han er trans, og i skeive miljøer blir han minoritet fordi han er kristen. Dette kan være vanskelig, fordi det forsterker utenforskapet, og Jonas håndterer dette på en måte som nok er ganske vanlig, nemlig ved å ikke være veldig åpen om deler av identiteten sin.

I dette kapittelet ser vi at noen av deltakerne har direkte oppfordringer til kirken. Dette handler om at kirken er lokal, og at det ikke er tilstrekkelig at kirken sentralt har gode holdninger. Det må også «ned» til menigheten lokalt. Samtidig berømmes kirkens ledelse ved preses spesielt, for å ha inntatt en tydelig og ryddig posisjon, blant annet i forbindelse med utgivelsen av Felleskristen erklæring. Enkeltpersoners betydning understrekes, og det gjelder på godt og vondt. En observasjon er at de som er i maktposisjoner, som preses, eller presten, blir ekstra viktige. Charlottes fortelling handler ikke egentlig om en trygg menighet, men om at presten allikevel gjør menigheten trygg for henne, fordi han er så tydelig.

En interessant observasjon er at ingen av deltakerne nevner transflagget[69]. Jeg vet ikke hvordan jeg skal tolke det. Transflagget ble til som et samlende symbol fordi en del transpersoner opplevde at regnbueflagget ikke var samlende nok for dem. Datteren min sier at det er transflagget som virkelig gjør henne trygg - eventuelt det progressive pride-flagget, som har sort, brunt, rosa, lyseblått og hvitt, i tillegg til regnbuefargene[70]. Regnbuesymbolet kan bety at du er alliert også for transpersoner, men det finnes også miljøer som protesterer mot at «T» skal være med i LHBT, og derfor er det transflagget som blir den virkelige bekreftelsen for datteren min. Når ingen av deltakerne nevner transflagget, blir jeg nysgjerrig på hvorfor ikke. Det kan være fordi det ikke er viktig for dem, men det kan også være et ubevisst forsøk på å «passe inn» og ikke ta for mye plass eller kreve for mye. Dette kan jeg ikke svare på, men det er et interessant spørsmål.

Konklusjonen på det deltakerne forteller er det uansett ingen tvil om: Tydelighet, i form av ord eller symboler, skaper trygghet.

[69] Det er bilde av transflagget på forsiden av denne rapporten.
[70] Sort og brunt handler om antirasisme, og rosa, lyseblått og hvitt er transfargene. Det progressive pride-flagget har alle disse fargene på siden av regnbuefargene.

TRANSREISER OG TROSREISER

Dette kapittelet handler om hvordan ulike prosesser påvirker hverandre gjensidig. Å være trans er en prosess hvor du utvikler deg fra en gryende erkjennelse via mange ulike tanker og følelser, og kanskje til et sted der du velger å komme ut og leve et annet slags liv enn du gjorde før. Å være troende er også en prosess, hvor gudsforholdet utvikler seg gjennom livet. Disse ulike prosessene – reisene – skjer ikke i isolerte rom, men kan ofte veves i hverandre.

Chris Dowd skriver i This is My Body: « My research showed an almost universal shift in religious outlook from a literalist and often narrow viewpoint to a much more expansive and generous view of God and others. A gentler, all-embracing and all loving deity replaced an angry Father God over the course of years. One of the striking findings of my research was the almost universality of forgiveness.»[71]

Justin Sabia-Tanis beskriver i sin bok transreisen som en «journey to wholeness». Han forteller at jo dypere han gikk, jo sterkere følte han Guds nærvær og et kall til å gå videre. Han skriver: «My process of transition was primarily a spiritual transformation, and I was amazed to hear stories from more and more trans people who experienced it in the same way[72].»

I dette kapittelet får du lese fortellinger om hvordan transreisen og trosreisen kan henge sammen og være én og samme reise[73].

UT AV SKAPET SOM KRISTEN

Cecilie forteller at trosreisen ble viktig gjennom prosessen med å komme ut som kvinne.

> Jeg har vært medlem i Den norske kirke i hele mitt liv. Og er døpt og konfirmert og alt sånt. Men jeg var ikke særlig troende inntil for en god del år siden, da jeg begynte å tenke over en del ting. Og så da jeg var liksom langt ute i min egen kom-ut-prosess som skeiv, så hadde jeg en slags sånn kom-ut-som-kristen-prosess også.

Hun sier at det var noe som ulmet veldig lenge, at hun lengtet etter noe større enn seg selv.

> Før jeg kom ut av skapet, så handlet på en måte hele tilværelsen bare om å overleve. Og så bestemte jeg meg for at livet skulle handle om å leve da. Da måtte du liksom fylle på alle de tingene man trenger for å leve da. Blant annet det å finne ut av det med tro og sånne ting.

Cecilie gikk på alfa-kurs for å bli kjent med troen. Det var i regi av det lokale bedehuset. Hun er veldig fornøyd at det var så lavterskel, og at det var saklig og fint og utforskende. At hun var trans var ikke et tema der.

> Og da er det jo liksom med utgangspunkt i et miljø hvor jeg normalt sett ikke ville vært anerkjent i forhold til hva de offisielt mener. Selv om de felleskristne dustene lager lister og manifester liksom, så er det jo ikke sånn at medlemmene deres er sånn[74].

---

[71] Beardsley (2016) s. 103.
[72] Sabia-Tanis (2018) s. 5.
[73] Det åndelige aspektet ved transisjon er tema i annen litteratur om trans, f.eks. i *Transfaith*: «My transition has been about spirituality from start to finish». Dowd (2018) s. 35. Se også s. 85ff.
[74] Normisjon, Misjonssambandet og Indremisjonsforbundet er blant underskriverne av Felleskristen erklæring. Dette er organisasjoner som ofte forbindes med «Bedehuset».

> Du blir liksom behandlet som et ekte menneske, da. Og også der strebes det etter å bruke riktig navn og pronomen og alle sånne ting. Sånn at det er jo... det er ingen grunn til å måtte være en dust bare fordi man er med på bedehuset. Som sagt, ikke opplevd noe tull der.

KJEMPEFIN SEREMONI

Noe annet som ble viktig for Cecilie, var navneseremoni i kirken[75].

> Det var en sånn kjempefin seremoni, med familie og venner. (...) Det var et veldig fint opplegg. Alle syntes det var kjempefint. Og det er jo ikke en dåp, men det er jo en sånn at man forteller hvem man er, og så knytter man sammen det gamle og nye livet. Og så er det mye at kandidaten, det vil si meg da, får si en del selv. Og så er det helt nydelig med salmer, og man blir bedt for, og... ja, det er et skikkelig fint opplegg da.

Kamilla har også hatt navneseremoni og syntes det var veldig fint. I menigheten var ikke alle like begeistret:

> Det var viktig for meg, og dette har jeg snakket litt om i kirken, om dette navneskiftet i kirken. Og det også merket jeg jo at noen reagerte veldig på, da.
>
> *At det var en kirkelig seremoni?*
>
> Ja. Så jeg er så klart en pest og en plage for enkelte. Men det er en kamp å stå i, da, å være i kirken som trans.

JEG FØLTE MEG UVERDIG

Kjell fikk kontakt med Stensveen Ressurssenter, og meldte seg på et førjulstreff. Der traff han andre transpersoner og kunne kle seg om og uttrykke den kvinnelige delen sin. I forbindelse med førjulstreffet ble det arrangert gudstjeneste i Hoff kirke på Toten.

> Og så dro jeg i kirken. Det var første gang på veldig lenge at jeg i det hele tatt satte min fot i en kirke. For jeg hadde følt at jeg ikke passet inn. (rørt) Det var en sterk opplevelse.
>
> Jeg hadde vel vært i kirken i noen begravelser og litt sånt, men... det var egentlig første gang på veldig lenge at jeg følte at jeg hadde noe der å gjøre. Altså, jeg hadde liksom hatt en følelse av at det passet seg ikke at en sånn som meg... skulle komme der. Fordi, i hvert fall der hvor jeg kommer fra, der var det jo litt sånn strengt. Du skulle ikke være så veldig langt utafor normalen før du ikke ble godtatt. Så hvis noen der bare hadde fått snusen i at jeg hadde sånne tanker, så hadde jeg vært *[gjør feiende bevegelser]* sopt utfor kanten. Så... derfor så... Ja, det ble til at jeg styrte jo unna.
>
> *Men husker du om du hadde noen gudstro, liksom, i...?*

[75] Den norske kirke har ikke en egen liturgi for navneseremoni, så dette ble tilpasset lokalt. Diakon i Kolbu, Janne Alvilde Arntzen, har laget et enkelt opplegg for navneseremoni. Tidligere prost i Toten, Stein Ovesen, har laget en utvidet variant med mer liturgi.

> Ja, det har jeg jo hatt hele tida. *(han begynner å gråte og det blir en pause)* Men det var på en måte sånn at, ut fra det som var blitt innprenta... ja, jeg kan jo si at jeg følte meg uverdig. At det... det var på en måte ikke... det var ikke noen plass for meg der. Så... det var en sterk opplevelse. Å føle seg velkommen.

JEG HADDE ALDRI VÆRT PÅ EN KIRKEKAFFE FØR

Gudstjenesten i Hoff kirke, og det å føle seg velkommen der, fikk stor betydning for Kjells selvforståelse og selvaksept. Det kan se ut som om også gudsbildet hans utviklet seg:

> Ja, jeg blir litt sånn... *(rørt)* Du kan si at senere så har jeg vel egentlig kommet til den... så har jeg jo tenkt den tanken at jeg er som jeg er, og uansett innpakning... det var vel egentlig etter det besøket der, så tenkte jeg at hvis Vårherre ikke er i stand til å se gjennom innpakningen så er han ikke noe til kar. Etter hvert så skjønte jeg jo at innpakningen har ikke så stor betydning. Om man er pakket i gråpapir eller i glanspapir, det er... innmaten er den samme *(fortsatt rørt, pusser nesen)*.
>
> *Ja, det er sant. Og det er det som teller, er det ikke det?*
>
> Ja, det er vel det. Om jeg var pyntet med dress og slips, eller om jeg var pyntet med en pen kjole, det måtte gå ut på ett, fant jeg ut. Og det var i grunn etter den første gangen jeg var der, at jeg kom til den erkjennelsen, at det er jo ikke så farlig.
>
> Og så var det kirkekaffen etterpå, hvor man kunne mingle og prate med folk og sånn. Det var jo en helt ny opplevelse for meg. Jeg hadde aldri vært på en kirkekaffe før. Det var nå en ting. Men jeg hadde jo omtrent ikke snakket med noen andre likesinna heller.

JEG ER IKKE SIKKER PÅ OM DET ER HELT TRYGT

Jeg spør Kjell om han har vært i kontakt med lokalmenigheten. Det har han ikke.

> Tanken har streifet meg, men nå er det jo sånn at jeg kjenner jo noen som er tungt inne i nabomenigheten. (...) Jeg vet ikke... jeg er veldig usikker på om de bør få vite noe i det hele tatt.
>
> *Ja. Så du tenker at i kirken så er det folk som... og da tenker du ikke bare på plapring, men rett og slett holdninger?*
>
> Holdninger, ja. Jeg tenker på holdninger. Akkurat de tror jeg ikke har noen sånne negative holdninger.
>
> Men jeg tenker meg at det finnes en del som kan ha litt vanskelige holdninger. Det er ikke alle som er like åpne for nye tanker. I hvert fall ikke like åpne som for eksempel Lasse Gran og... og også Stein Ovesen på Gjøvik[76].
>
> *Det er prosten, det?*

[76] Stein Ovesen var prost på Toten før han ble pensjonist. Han nevnes av flere av deltakerne som en kirkelig person som har hatt positiv betydning for dem.

Ja. Prost emeritus nå. Ja, de er jo veldig greie, både han og hun. Prostinna. Og jeg tror jo også at han som er prest nå i Hoff kirke, han tror jeg også er ufarlig i så måte. Jeg tror ikke han har noen sånne...

Han mener også at det er en hyggelig og åpen menighet i Hoff. Men lokalmenigheten der han bor, er han usikker på.

Men jeg kan ikke si at jeg *vet* det heller, for jeg kjenner jo ikke alle. Men jeg har vel en følelse av... jeg har tross alt bodd i bygda her nå i veldig mange år. Så man får liksom en viss sånn følelse, i hvert fall av enkelte. Selv om man ikke kjenner personene, så kan man jo registrere ting sånn fra sidelinja.

Så jeg tror... jeg har ikke noen umiddelbare planer i hvert fall om å komme ut til menigheten her. Men jeg har syslet med en tanke. Og det er å gå på en vanlig gudstjeneste, i kirken her oppe. Kle om, og gå på en vanlig...

Men det er et vågestykke. For at jeg kan risikere at det er noen som reagerer... skarpt. Det er jeg redd. Men jeg vet ikke, men jeg tror, kanskje det kan være noen her som ikke... hvor det ikke vil falle i helt god jord. Jeg er ikke sikker, men...

Jeg har syslet med tanken på å gjøre det. Men jeg har liksom ikke våget å ta det skrittet helt ut, enda. Jeg er ikke sikker på om det er helt trygt.

CHARLOTTES REISE

Charlotte var tidligere med i et konservativt karismatisk kristent miljø utenfor Den norske kirke.

Jeg var jo i et veldig konservativt miljø, og da var det veldig tydelig at vi skal få bukt med det, nesten litt sånn moralsk opprustning av samfunnet. Vi skal få bukt med alle disse ulomskhetene som lurer rundt i samfunnet av skeive folk og ideologier og ditt og datt.

Men dette kjente du på selv også. Var du i det, eller?

Ja, jeg var ikke en talsperson for det, men jeg hørte veldig mye om disse tingene. Jeg var i det miljøet, for jeg var jo... jeg ville på en måte veldig at folk skulle få høre evangeliet, liksom. Og så ble det i disse sammenhengene dreid inn på det at... med inspirasjon fra historier fra utlandet, hvor hele byer hadde blitt frelst, og hele områder, ikke sant? At samfunnet på en måte hadde blitt forvandlet gjennom evangeliet, da. Og jeg syntes at det var veldig flott at samfunnet kan forvandles gjennom evangeliet. Men det ble en sånn dreining mot moralsk... mer en sånn moralsk oppgradering, da, av samfunnet.

At vi skulle få bort kriminaliteten, vi skulle få bort ditt, vi skulle få bort datt. Og så var det veldig mange ting som ble kriminalisert. Og som ble puttet i den boksen over samfunnsutfordringer og synder og alt, ikke sant? Og så skulle man be for politikerne at de skulle få innflytelse til å ta gode valg. Det var en miks av politikk og religion, hvis du skjønner. Som ble en litt sånn giftig blanding, da. Selv om det var mye fint også, så var det en del av de tingene som kom litt sånn over meg.

FEIL I FORHOLD TIL GUDS ORD

Charlotte forteller at selv om hun var aktiv i dette miljøet, stod hun ikke selv på barrikadene. Hun var mer nysgjerrig, og ble fascinert av noen frontfigurer som var trans og som tilhørte andre miljøer. Hun tenkte at disse frontfigurene var modige og tøffe.

> Men det var litt sånn feil i forhold til Guds ord. Feil i forhold til… du kan ikke leve sånn. Det tenkte jeg nok litt. Men det var jo liksom den der familietanken, ikke sant? At vi må bevare kjernefamilien. Det er jo det samfunnet skal bygges opp av. Kjernefamilier. Kristne kjernefamilier.
>
> *Hva tenker du om det nå?*
>
> Jeg synes det er helt… det er jo på en måte… det er en strategi. Altså, nesten sånn der… Nei, det blir helt sykt. Altså, å være helt ærlig, det er liksom… det var jo akkurat som at vi skulle be ut en strategi over samfunnet. Fordi at det er den måten vi kan påvirke barna i en god retning, ikke sant, og… uff. Nei, det er mye… nei.
>
> Men jeg var jo… jeg ønsket at, jeg trodde jo at Jesus kunne forandre både folk og samfunn. Men det ble så… Jeg tenker helt annerledes om det nå. Fordi at vi kan ikke gå inn i Guds hode på den måten og si at vi skal, nå må vi fjerne alt. Skal vi fjerne all urett, så må vi fjerne alle menneskene, liksom, ikke sant? Skjønner du hva jeg mener? Det er ikke sånn det funker.
>
> Det er helt bak mål å begynne å klassifisere synder og… Det blir så mye selvrettferdighet også. At vi er på den gode siden. Og så er det mange andre som er på den dårlige siden. Og vi skal forandre samfunnet, med våre bønner og med vår moral. Sånn kan man bli fanget i en tankemåte da. Og en sånn bølge. En bevegelse som på en måte…

JEG VAR IKKE BARMHJERTIG

Her begynner Charlotte å reflektere over sin egen reise i lys av fortellingen om den barmhjertige samaritan:

> Det som på en måte manglet da, merket jeg i disse miljøene, det var barmhjertigheten, overfor de som ikke strakk til. Men jeg var ikke… jeg var jo ikke barmhjertig mot meg selv. Og jeg var heller ikke barmhjertig mot andre, fordi at jeg ikke kunne være barmhjertig mot meg selv. Så den dagen jeg turte å vedkjenne meg at jeg har en side som jeg må forbarme meg over, og være nådig mot da, og på en måte tørre å løfte fram, for meg selv og andre… den dagen så lærte jeg litt om… om barmhjertighet. Overfor både meg selv og andre mennesker, egentlig. Ja. Og det er kanskje den aller flotteste siden ved Guds kjærlighet. Det er den barmhjertigheten. Som… ja. Jeg husker når jeg leste den historien om den barmhjertige samaritan, så ble jeg alltid sånn… jeg ble alltid… jeg likte ikke den. Det var liksom… Både presten og levitten gikk rett forbi.
>
> *Det likte du ikke?*
>
> Nei. Jeg tenkte liksom: Ja, men jeg er jo veldig *der*. Jeg… jeg så meg selv. Det var som et speil. Jeg så meg selv gå forbi den forslåtte som lå der, i… nesten i Guds navn. Så kunne jeg være så hard mot andre. Men det var fordi at jeg var hard mot meg selv først, tenker

jeg. At jeg ikke tillot meg selv å... Det var en side inni meg som trengte barmhjertighet. Men det turte jeg ikke å vedkjenne meg. Så den pakket jeg inn i noe hardt. Og da ble jeg på en måte en forkjemper for det gode. Men jeg glemte barmhjertigheten på veien, da.

Den første gangen jeg kjente meg virkelig forslått, det var jo når ekteskapet ble ødelagt. Da kjente jeg meg liten og svak. For da var det liksom... det var hele livsverket mitt. Det falt sammen, på en måte. Og jeg trengte masse forståelse og masse omsorg og... masse nåde.

Og da... da skjønte jeg hvor svak jeg egentlig var. Og på en måte så var jo... Det at jeg var trans og kom ut, det var en katalysator, på en måte, for hele denne prosessen. Men, ikke sant, det var de siste krampetrekningene hos psykologen. At jeg må bli kvitt... dette her. For det er jo det som er roten til alt ondt her, ikke sant? Det er derfor alt har gått i stykker, både ekteskap og... hele...

Det at du er trans?

Ja, sånn tenkte jeg. Jeg tenkte det, at det var liksom... årsaken.

Hvordan tenker du om det nå?

Jeg tenker at jeg er utrolig glad for at jeg har kommet ut, og at alle spekulasjoner er borte, om hvem jeg er. Og at jeg faktisk har tatt litt tak i mitt eget liv, og gjør noe, tar konsekvensen av den jeg er da. Og gjør noe med det. Og at jeg i mye større grad har lært å stå på egne ben, og ikke høre så mye på hva alle andre mener om meg, eller mener hva jeg skal gjøre, hva jeg skal bruke livet mitt til.

Og at jeg er kommet ut av den der bobla. Selvrettferdighetsbobla da, på en måte. At jeg er bedre enn alle andre. Fordi at jeg har kjent på hvor godt det er å bli møtt med barmhjertighet og nåde. Så vet jeg at det er den måten jeg skal møte andre mennesker på.

GUD HAR BLITT DEN BARMHJERTIGE SAMARITANEN FOR MEG

Charlotte fortsetter:

Og jeg kjenner på det også, at når jeg ser andre mennesker nå, så er det ikke i det lyset da, av at jeg er bedre enn deg, men det er mer... jeg ser deg. Jeg ser at... jeg vet hvor vanskelig dette livet kan være. Og det er rom, og takhøyde for akkurat den du er, på en måte. Fordi at jeg har blitt møtt med den kjærligheten, så kjenner jeg på det selv, at jeg har lyst til å møte andre med den kjærligheten som jeg har blitt møtt med. Og det er en utrolig annen måte å leve på, som er så mye bedre.

Så jeg opplever at jeg har kommet mye nærmere evangeliets kjerne gjennom den prosessen her. Og Gud har blitt mye nærmere, kommet mye nærmere i livet mitt. Og at Gud har blitt den barmhjertelige samaritanen for meg, som på en måte har plukket meg opp, og gitt meg... nytt liv da. Nytt håp. Jeg har møtt på folk, prester og andre folk, som har undret seg over, hvordan klarte du å bevare troen gjennom alt dette her. Men jeg kan bare si at jeg hadde ikke klart det uten troen. Uten den... uten å vite at... for jeg har alltid visst, på en eller annen måte... Og det er kanskje gjennom det møtet med Gud som...

> barn. At jeg på en måte er elsket uansett. Det har jeg nok tviholdt på. At sånn er det. Og Gud elsker hele meg. Ikke bare sider av meg, men hele meg.
>
> Så det var litt av min trosreise.

DEN ALLER VIKTIGSTE REISEN

Charlotte forteller at det er veien som trans er broket, og at det er mange stemmer som vil påvirke henne i forskjellige retninger. Hun opplever at hun må ta mange skritt på egenhånd.

> Pløye ny mark, på en måte. Du har jo noen flotte forbilder og sånn. Men jeg har bare bestemt meg for at jeg må være hel og integrere den trans-biten i hele meg, og være trans på min egen måte, da.
>
> Trosreisen er nok den aller viktigste reisen min. På den måten at, ja, jeg er trans, det er en del av min identitet. Men å være et Guds barn er en enda dypere identitet. For det er en realitet som på en måte er litt sånn... det er ikke kjønn på den måten i Guds rike. Det står litt om det i Bibelen og tror jeg, litt sånn uklart. Men det er liksom ikke noe... det er ikke mann eller kvinne. Det er ikke på en måte slave eller fri eller jøde eller greker eller hvem det er. Det er... alle er ett i Kristus.
>
> Og dette med kjønnsroller og sånt. Det kan jo bli litt sånne bokser som vi bokser hverandre inn i, for å skape kategorier og sånn. Men så er vi, i bunn og grunn, så er vi... ja, vi er bare... vi er barn. Av en... vår felles Far.
>
> (...)
>
> Dette er fantastisk, det som jeg tror på. Og det er jo... det er en relasjon. Det er en relasjon vi snakker om. Det er jo ikke en... det er ikke en idé. Men det er en relasjon. Som forvandler, innenifra. Det er kirke for meg liksom.

DET TRYGGESTE ROMMET

I intervjuene har jeg valgt å ikke adressere temaet «trygge rom» direkte. Men i samtalen med **Jonas** kom det allikevel som et spontant spørsmål fra meg, og jeg ble overrasket over svaret hans:

> *Hva er det tryggeste rommet, for deg, i livet ditt?*
>
> Det tryggeste rommet, hvis jeg liksom... nei, det tror jeg jeg må si at det er [kirken der jeg vokste opp]. Altså, hvis jeg skal velge et... det er ikke hjemme, det er ikke hos mamma og pappa. Det er liksom... det er kirka. For der... fordi at de man ofte har problemer med er liksom familie eller et eller annet. Men i kirka så har jeg alltid følt at der kan jeg bare gå. Og så kan jeg sitte. Og så kan jeg bare få lov å være i fred. Og så blir det bedre, liksom.

Han forteller at når han er ute og reiser, pleier han å finne en kirke, og gå inn og sitte der en stund og få ro.

Men… i forhold til alt det du beskriver rundt, så er jo kirken et potensielt utrygt rom.

M-m. Absolutt.

Men så er det noe der allikevel som er veldig trygt, da?

Ja. Hvis jeg klarer å… selvfølgelig, vi er norske, vi snakker ikke så mye sammen. Så hvis jeg går inn i en kirke, så får jeg lov å sitte der i fred, liksom. Ja. Og som sagt, jeg er veldig god på å lage sånne skylapper. Så jeg kan godt sitte der og… be eller bare… ja, være i fred. Og tenke. Jeg har aldri følt meg… ikke godtatt… av Gud, da. Det har jeg aldri tenkt… Det er ikke Gud som ikke liker meg eller andre skeive. Altså… nei. Det er det mennesker som driver og holder på med. Og som gjør det… i regi av Gud, liksom. Det er det jeg tenker.

Jonas snakker om Bibelen som en kilde til både vondt og godt.

Det var den der… ikke la hjertet bli grepet av angst. Tro på Gud og tro på meg. I min fars hus er det mange rom. Og da har jeg tenkt sånn at, ja, det er også et sitat til meg. Det er plass til alle. Det var nok ikke det de mente den gangen. At det var plass til… eh… meg og andre rare folk. Hva vet jeg. (…) Så… alle disse små sitatene som kan bety mye for… for skeive da, kanskje.

Han siterer også fra 1. Samuelsbok 16,7, hvor det står at mennesker ser på utseendet eller det ytre, og Gud ser på det indre. Og bare Gud kan dømme.

Så derfor mener jeg at jeg har en plass i kirka, uansett hva andre skulle mene om det.

OPPSUMMERENDE REFLEKSJON

I dette kapittelet har noen av deltakerne fortalt om sine trosreiser. Kjell er vokst opp i et strengt miljø hvor du ikke skulle være langt fra normalen før du ikke ble godtatt. Han forteller at han tidligere opplevde å være uverdig, og ikke passe inn. Da han kom i kontakt med Stensveen Ressurssenter og ble med på gudstjeneste i Hoff kirke, var det en sterk opplevelse å føle seg velkommen i kirka. Etter dette har gudsbildet hans utviklet seg, og han er kommet til erkjennelsen av at Gud ikke ser på innpakningen.

Også Charlottes gudsbilde utviklet seg gjennom å komme ut som trans. Hun bruker fortellingen om den barmhjertige samaritan til å sette ord på dette. Hun sier at fortellingen ble som et speil, at hun så at hun selv var presten og levitten som gikk forbi den forslåtte. Endringen kom da hun selv var forslått, da ekteskapet gikk i stykker og livet slik hun kjente det, raknet. Da ble Gud den barmhjertige samaritan for henne. Hun beveget seg fra det hun kaller «selvrettferdighetsbobla», hvor hun ikke ville vedkjenne seg sin transidentitet, til et sted der hun velger å møte andre med den samme kjærligheten som hun ble møtt med av Gud.

Jonas forteller at kirkerommet er det tryggeste rommet for ham. Relasjoner er ofte vanskelige, men gudsrelasjonen oppleves som trygg, uavhengig av om han føler seg godtatt eller ikke av menigheten. Eir Andrea Berg beskriver dette i sin doktoravhandling, hvor hun viser hvordan skeive kristne navigerer sin tro ved bruk av Bibelen og andre kristne tradisjoner for å skape plass til seg selv[77]. Dette innebærer noen ganger en «privatisering» av troen for å navigere sin egen

[77] Berg (2021) s. 78f.

identitet. Jonas finner plass til å være kristen gjennom erfaringene fra oppveksten, kombinert med skriftsteder og med kirkerommet. Når Jonas snakker om «kirka» forklarer det hans forhold til Gud fremfor menighetsfellesskapet. Det første er trygt, det andre er utrygt.

Dette kapittelet har gitt noen svar på hvorfor det kan være viktig for en person som er trans å oppsøke et kristent fellesskap, som potensielt er utrygt. Det handler om hva troen betyr i menneskers liv. Charlotte sier at trosreisen er den viktigste reisen hennes. Hun sier også at det at hun er trans er en viktig del av identiteten hennes, men at en dypere identitet er at hun er et Guds barn. Dette sier noe om at kirkens annerledeshet i forhold til organisasjoner uten religiøs forankring. Troen er viktig i menneskers liv, og kirken gir rom for tro, trospraksis og trosfellesskap.

KONKLUSJONER

Jeg har i denne rapporten presentert noe av det de syv deltakerne forteller om å oppdage seg selv som trans, om å leve med det som en hemmelighet, om å komme ut, og om hva de sier om identitet, ideologi og sitt forhold til kirke og menighet. I innledningen og underveis i fortellingene har jeg gitt en del forklaringer, slik at du som har lest rapporten så langt forhåpentligvis vet mer om trans nå enn du visste fra før.

Hovedspørsmålet for dette prosjektet er todelt:

- Hva betyr og innebærer «trygge rom» for transpersoner i kirken?
- Hvordan kan kirken og menighetene skape trygge rom for transpersoner?

Jeg har gjort noen funn som svarer på disse spørsmålene, og i dette kapittelet vil jeg drøfte disse. De to hovedfunnene er:

1. KIRKEN ER I UTGANGSPUNKTET ET UTRYGT ROM.

Utgangspunktet for transpersoner er ikke at alle er velkomne i kirken. Vi må ta inn over oss at kirken og menigheten i utgangspunktet er et utrygt rom for transpersoner.

2. TYDELIGHET ER EN FORUTSETNING FOR TRYGGHET.

Kirken, menigheten og enkeltpersoner kan skape små og store trygge rom ved å være tydelige. Den enkleste måten å være tydelig på er ved å bruke et regnbuesymbol.

HVA ER ET UTRYGT ROM?

Tobias har som utgangspunkt at det som ikke er trygt, er utrygt. Han forteller om å «skanne» hele tiden for å finne ut hvem som er trygge og hvem som er utrygge. Til både enkeltpersoner og organisasjoner har han et eksplisitt budskap: hvis du ikke er trygg, så er du utrygg.

Dette ble en vekker for meg: Utgangspunktet når du er trans, er at *det er noen som ikke vil deg vel*.

Så lenge du er i skapet er det relativt trygt – men det er også trangt og innestengt. Utenfor skapet er det utrygt. Når du velger å komme ut og leve åpent som trans, velger du frihet og autonomi, men det er også et valg som innebærer reell fare. Transpersoner er mer utsatt for vold og overgrep enn befolkningen ellers. Cecilie forteller om dette: hun har opplevd vold og trakassering som ble utløst av at hun er transkvinne, og sier at hun vet noe om hva som kan være farlig. I denne sammenhengen handler utryggheten om vold eller trussel om vold.

Det er mange grader av utrygghet før vi kommer så langt; utryggheten kan også handle om mobbing eller om frykten for å bli avvist, eller usikkerhet i møte med andre[78].

[78] «Many times, trans people choose not to attend worship in order to avoid what may be an uncomfortable experience and the judgement they perceive will come from a community of faith. (...)

Kamilla forteller om folk i menigheten som ikke hilser på henne, at ansatte møter henne med steinansikt; hun forteller om en eldre dame som åpenlyst fiendtlig målte henne opp og ned med blikket etter en gudstjeneste, og hun er blitt bedt om å holde seg unna superonsdagene hvor hun tidligere var med som frivillig. Kamilla opplever altså både direkte fiendtlighet og utestengelse i menigheten.

Jonas forteller om den kanskje «mildeste» formen for utrygghet, som består i usikkerhet. Han vet ikke hvem i menigheten som godtar ham og ikke.

Boka Transfaith beskriver blant annet funn fra «The Transfaith project» som i likhet med denne undersøkelsen bygger på intervjuer med kristne transpersoner[79]. Et funn, eller en innsikt, er: «Clergy have tremendous power to hurt or heal.[80]» Dette innebærer et stort ansvar, både for prestene og de andre ansatte, og for menigheten. Et rom hvor det er fare for å bli emosjonelt og psykisk såret eller skadet, er nødvendigvis et utrygt rom.

En annen innsikt fra «The Transfaith project» er at det er stor forskjell mellom å feire og å tolerere transidentitet[81]. «Å feire transidentitet» kan være å snakke om hva som er unikt med mennesker og deres liv, å snakke om forskjellighet, og å inkludere transpersoner når det snakkes om minoriteter, utenforskap og marginalisering. I «The Transfaith project» kom det fram at flere av deltakerne følte at de måtte dempe seg for å bli tolerert i menigheten, ikke skille seg ut unødvendig, og ikke påkalle unødvendig oppmerksomhet. Høflig ignorering av forskjellighet er ikke nødvendigvis en god løsning på sikt, og i hvert fall ikke om man ønsker seg et miljø der mennesker kan trives og vokse og heles[82].

Et utrygt rom kan være et rom hvor folk ikke aksepterer kjønnet ditt og navnet ditt, hvor du utsettes for feilkjønning og deadnaming[83], hvor folk stiller spørsmålstegn ved om du er den du sier at du er, hvor de overser deg, eller de ser på deg med et nedlatende, foraktfullt eller tomt blikk, eller hvor ingen smiler til deg eller snakker til deg på kirkekaffen.

Jan bruker bildet av å sitte på tribunen og så bli plassert i manesjen. Dette er et veldig klart bilde på det trygge og det utrygge: Å sitte på tribunen er trygt. Å bli kalt ned i manesjen er utrygt. Når du sitter på tribunen er du sammen med flertallet som kan tenke og mene noe om de som er der nede i manesjen. Når du er i manesjen er du den de peker på, snakker om og mener noe om. Det er en veldig utsatt og utrygg posisjon.

HVA ER ET TRYGT ROM?

Cecilie inntar en litt annen posisjon enn de andre deltakerne. Etter å ha kommet ut og erfart at hennes egne fordommer mot folk i kirka var mye større enn det de hadde mot henne, har hun valgt en tilnærming hvor hun nærmest tar for gitt at hun har en rettmessig plass i kirken, og at

---

People censor themselves before they even begin to seek a place to worship and fellowship.» Sabia-Tanis (2018) s. 115.

[79] 13 personer ble intervjuet i denne undersøkelsen, som del av doktorgraden til Chris Dowd. Metode og en del av resultatene presenteres i boka *Transfaith*. Dowd (2018) s. 57ff.

[80] Dowd (2018) s. 143. Presten i Charlottes menighet er eksempel på en prest som bruker sin makt i menigheten til å hele.

[81] Dowd (2018) s. 142.

[82] Samme sted.

[83] «Language is often a major issue. The most devastating aspect of this communication is calling transgendered persons by pronouns and names that do not represent their current gender presentation or identity. Such language can cause a great deal of pain and discomfort.» Sabia-Tanis (2018) s. 119.

kristne sammenhenger er trygge rom for transpersoner. Hun møter opp og hyggelig og grei, og forventer å bli møtt på samme måte. Hittil har det fungert i de sammenhengene hun har oppsøkt. Både hun og Jonas sier at de møter mer vanskelige holdninger blant folk utenfor kirken, og Jonas sier at han synes folk i kirken oppfører seg bedre enn folk utenfor kirken. Allikevel er ikke menigheten trygg for ham, både fordi han vet at det er flere blant både ansatte og frivillige som er negativt innstilt, og fordi det er mange i menigheten han er usikker på.

Tobias stiller et viktig spørsmål: han spør om det er en god utvikling når folk bare lar være å si det de mener, men fortsatt mener det. Cecilie er inne på det samme: Før *lot* folk som om trans ikke finnes, nå *sier* de at det ikke finnes, og hva er egentlig verst? Jeg har ikke svaret på det, men påpeker at intervjuene reiser spørsmålet om hvorvidt høflighet skaper tilstrekkelig trygghet til at en «høflig» menighet kan kalles et trygt rom.

Jeg tenker at en høflig menighet *kan* være en menighet hvor medlemmene forstår at de trenger mer kunnskap. De kan ta imot denne nye personen som de opplever som annerledes på en måte som ikke synliggjør hva de mener om trans, fordi de ikke har noe grunnlag for å mene noe som helst. Og det må være greit; samfunnet blir ikke bedre av at alle alltid skal mene noe om enhver sak som presenteres. Ofte kan det være en fordel å innta en avventende holdning, vente og se, lytte og lære, før man eventuelt gjør seg en mening om saken. En høflig menighet *kan* være en menighet hvor man ikke er opptatt av sak, men av person, og det må kunne sies å være et godt utgangspunkt for å ta imot en transperson i menigheten – som en person, og ikke som en sak. At mange enkeltpersoner i en menighet gir uttrykk for sin usikkerhet og stiller mange spørsmål til en transperson om det å være trans, kan også fort bli å behandle personen som en sak. Høflighet i denne «positive» betydningen kan derfor være et godt utgangspunkt.

På den annen siden kan en høflig menighet også være en menighet med store spenninger under den høflige overflaten. Hvis høfligheten dekker over enkeltpersoners transfobi, fordommer eller hat mot transpersoner, vil det være uholdbart i lengden. Da reises det veldig viktige spørsmålet: Hva gjør en menighet når enkeltpersoner har negative holdninger til trans, og kanskje mener at trans er synd og feil ut fra Bibelen og Guds vilje? Her vil jeg argumentere for at kirkens ledelse bør bistå de lokale menighetene med ressurser til å skape rom til å opprette dialog i slike situasjoner. Slik dialog må oppleves som trygg for alle parter. Her kan kirken for eksempel dra nytte av erfaringene fra Kirkelig Dialogsenter, som har kompetanse på tros- og livssynsdialog og dialogisk praksis.

Alle de syv deltakerne forteller om trygge rom. Det trygge rommet hjemme, det trygge rommet hos Marion på Stensveen, i Hoff kirke, i Forbundet for transpersoner i Norge, i Skeivt kristent nettverk. Cecilie snakker om Den norske kirke som et trygt rom for transpersoner. Hun føler seg trygg på at Den norske kirke aldri ville underskrevet Felleskristen erklæring.

Enkeltpersoner står også frem som veldig viktige når det gjelder å skape de trygge rommene. Dette går igjen i alle de syv fortellingene:

- Charlotte forteller om presten i menigheten som har sagt at hun er under hans vinger. Med sine tydelige holdninger skaper han det trygge rommet for henne i en menighet med mange konservative medlemmer.
- Kamilla forteller om det trygge rommet som ble skapt da hun gikk i kirken første gang som synlig kvinne, da hun gikk til nattverd og opplevde at hun ble tatt imot av presten, og av Gud.
- Kjell forteller om presten Lasse Gran, om gudstjenesten og kirkekaffen hvor han for første gang følte seg velkommen i kirken.

- Både Charlotte, Cecilie og Jonas forteller om ansatte i menighetene – kateketer, diakoner, trosopplærere og prester – som ser og anerkjenner dem, og som blir viktige i det å skape et trygt rom.
- Kamilla forteller om Arvid i menighetsrådet som støtter henne, og om han i Åpen folkekirke som kom og snakket med henne.
- Jan og Kjell snakker om hvem det har vært trygt å komme ut til blant de nærmeste, og om sine ektefeller som har vært helt sentrale i å skape de trygge rommene for dem.
- Tobias husker fremdeles detaljen med den unge vikarpresten som var positiv til at han tok med kjæresten sin på et arrangement i kirka.
- Kamilla snakker uoppfordret om preses, Olav Fykse Tveit, som en trygg person, på bakgrunn av en andakt han holdt i radioen hvor han snakket om en transkvinne.

At Kamilla opplever preses som en trygg person, er med på å forme hennes selvforståelse i menigheten hvor hun opplever mye motstand: hun opplever at kirken har ledere som ville støttet henne i den kampen hun står i.

Dette sier noe om viktigheten av tydelighet. Preses har gjort seg selv synlig som en trygg person ved å snakke om transpersoner, både i radioandakten og i kjølvannet av Felleskristen erklæring. Tobias understreker dette: For å være trygg, må du gjøre deg synlig.

Justin Sabia-Tanis mener at en kritisk komponent i å ønske transpersoner velkommen, er *intensjon* – å ha en intensjon med holdning, språk, fysisk rom, og menighetens tilbud. Han skriver at det er veldig mange forskjellige måter en menighet – bevisst eller ubevisst – kan skape en atmosfære som lar transpersoner forstå at de ikke er velkomne der. Menighetene må også være oppmerksomme på behovet for et «utvidet velkommen» for å overkomme transpersonens frykt for å bli avvist. [84]

Et eksempel på et slikt «utvidet velkommen» er at en del menigheter i Den norske kirke har et regnbueflagg i våpenhuset. Dette signaliserer at menigheten ønsker å være et trygt rom for skeive. Jonas opplever ikke dette som en mulighet i sin egen menighet, men sier at det hadde vært helt fantastisk. Han sier også at å gå med et regnbuearmbånd er en måte å være tydelig på som enkeltperson. Da er du en trygg person, da vet jeg at du godtar meg, sier han. Tobias sier det samme: regnbueflagg eller regnbuearmbånd gjør «all forskjell» – det signaliserer at du er trygg.

TRANSIDENTITET OG TROSIDENTITET

Alle de syv deltakerne sier at de gjerne skulle ha vært en del av et kristent fellesskap fullt ut som seg selv. Noen av dem har opplevd å bli ekskludert, noen opplever at de faktisk blir inkludert, og noen er usikre på hvordan de ville blitt tatt imot og hva folk i menigheten egentlig mener om dem. Men alle syv gir uttrykk for at de har, eller har hatt, en lengsel etter å kunne være helt seg selv i et menighetsfellesskap.

Ingen av deltakerne gir uttrykk for at identiteten som transperson har skapt vanskeligheter i gudsforholdet. Tvert imot ser det ut til å være en forbindelse mellom identiteten som transperson og identiteten som kristen. Alle syv forteller om reiser hvor troen har utviklet seg gjennom det å erfare seg selv som transperson:

[84] Sabia-Tanis (2018) s. 115.

- Jan snakker om prosessen med å akseptere seg selv og nå være på et sted hvor han nesten kan takke for den reisen han har hatt. Han forteller om opplevelsen av å bli flyttet fra tribunen og ned i manesjen, og at uten den reisen ville han fortsatt sittet på tribunen.
- Kjell følte seg uverdig, til han fikk komme i kirken helt som seg selv og føle seg velkommen og akseptert. Etter den opplevelsen har han funnet ut at Gud ikke ser på innpakningen, men på innholdet.
- Cecilie fant ut, i prosessen med å komme ut som trans, at hun måtte fylle på med det andre man trenger for å leve også, deriblant tro. Det førte til at hun gikk på alfa-kurs og «kom ut» som kristen også.
- Charlotte forteller om hvordan lignelsen om den barmhjertige samaritan ble viktig for henne. Hun beveget seg fra posisjonen til presten og levitten som gikk forbi, til å oppleve seg selv som den forslåtte, og Gud som den barmhjertige samaritan for henne.
- Kamilla sier at for henne handler kirken om kjærlighet, evangeliet handler om kjærlighet, og det er dette hun kjemper for. Hun forteller at det var en fantastisk opplevelse å komme til nattverd helt som seg selv, og bli tatt imot, og knytter det til bibelverset om at den som Sønnen får frigjort, blir virkelig fri.
- Jonas sier at han aldri har følt at han ikke er godtatt av Gud. Han sier at kirken er det tryggeste rommet for ham. Da snakker han ikke om menigheten, men om et trygt indre rom: å være trygg hos Gud.
- Tobias er ferdig med kirken fordi han ikke vil være i sammenhenger hvor han blir dårlig behandlet, men er medlem av Den norske og kaller seg fortsatt kristen. Han holder fast ved at Jesus alltid tok parti for de utsatte; de som trengte at noen var på deres lag.

Det åndelige aspektet er et tema som går igjen i litteratur knyttet til temaet. I boka *Transfaith*, som blant annet inneholder intervjuer fra en undersøkelse som kan ligne denne, beskrives det hvordan flere av deltakerne opplevde at deres kjønnsvariasjon og kampen for å få leve som seg selv har vært en viktig del av deres åndelige reise. Vanskelighetene de opplevde, og spørsmålene de måtte stille seg, førte dem til steder i troen der de ellers ikke ville kunnet komme. Boka refererer også til andre undersøkelser som bekrefter det samme[85].

Justin Sabia-Tanis skriver: «Your congregation may be the one place, outside of a person's home, where she or he can be genuinely themselves. You may provide a very meaningful opportunity for self-expression to a cross-dresser by creating a safe and respectful environment in which that individual can dress as she or he wishes to dress. Perhaps your congregation can be the place where someone tests out a new name and new pronouns to see how they feel. A faith community can become literally a sanctuary in which a trans person is able to feel safe, whole, and dignified. That feeling alone is an incredibly valuable gift for someone, especially early in dealing with her or his trans feelings.»[86]

Et trygt rom er et rom der du er godtatt, godkjent, anerkjent som den du er. Hvor du får være en del av samfunnet, som Kamilla sier. Det rommet hvor du ikke er en «snakkis» eller en «sak», hvor du slipper å kjenne at du er en minoritet, et rom hvor du får være deg selv og hvor du hører til, på lik linje med de andre, som en naturlig del av fellesskapet.

[85] Dowd (2018) s. 85f.
[86] Sabia-Tanis (2018) s. 122.

HVORDAN SKAPE TRYGGE ROM?

Hvordan kan kirken og menighetene skape trygge rom for transpersoner? Det er det andre spørsmålet jeg ønsket å svare på.

Som vi har sett, kjennetegnes en trygg menighet for transpersoner av:

- Inkluderende oppførsel
- Positive holdninger
- En tydelig profil utad, med f.eks. regnbuesymboler

Jeg har aldri lurt på om den menigheten jeg til enhver tid befinner meg i, er et trygt rom for meg. Enten det er hjemmemenigheten min eller en menighet hvor jeg er på besøk. Kirken er for meg per definisjon et trygt rom, jeg har aldri lurt på om det er noen der som ikke vil meg vel. Jeg kan egentlig ikke forestille meg hvordan det er å lure på det. Og jeg synes det er en ganske forferdelig tanke at det er realiteten for ganske mange mennesker, at de lurer på dette: er jeg velkommen her? For jeg har alltid tatt det som en selvfølge at alle er velkomne i Guds hus. Men så skal det sies at jeg er en representant for den privilegerte majoriteten: en norsk, hvit ciskvinne med høyere utdanning og en ofte synlig selvsikkerhet (i hvert fall i kirken), som egentlig aldri har kjent på kroppen hvordan det er å være del av en marginalisert og mistenkeliggjort minoritet.

Jeg tror det er ganske vanlig i menighetene i Den norske kirke å ta for gitt at kirken er et trygt rom for alle. Dessverre er dette utgangspunktet ubrukelig når jeg skal prøve å svare på forskningsspørsmålene om trygge rom. Transpersoner vet at de er «en sak», et tema, at de tilhører en gruppe i samfunnet som utsettes for mye fordommer, ukvalifisert synsing, og sensasjonspreget omtale. Livet er mer utrygt for åpne transpersoner enn for andre, verden er utrygg, og kirken er også – i utgangspunktet – utrygg. Utgangspunktet for å skape det trygge rommet er at det ikke er trygt. Bevisbyrden ligger hos kirken og hos menigheten. Det er den tunge realiteten vi må ta inn over oss.

Du er utrygg, og menigheten din er utrygg. Hva kan du og dere gjøre for at det skal bli trygt? Og hva *vil* dere gjøre?

De trygge rommene skapes gjennom tydelighet om at «her er det trygt». Det vanligste symbolet for å formidle dette, er regnbuefarger. En del mennesker blir provosert av å se regnbueflagg. Samtidig er regnbuen er et viktig symbol i vår kristne tro: et symbol for håp[87]. Mange menigheter tenner regnbuelys i fastetiden som et ledd i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon. Marion Arntzen i Stiftelsen Stensveen sier at hun synes det er rart at folk blir provosert av regnbueflagg. Vi er jo alle under regnbuen, sier hun (med mindre vi er ute i verdensrommet eller veldig høyt oppe i et fly). For transpersoner og andre skeive oppleves regnbuesymbolet som et tegn på trygghet. Det er det universelle symbolet som sier at her er det trygghet for skeive.

Regnbuesymbolet er et uttrykk for noen holdninger. Det er ikke gitt at disse holdningene har flertall i en menighet, og man kan ikke bare henge opp et slikt symbol i et våpenhus uten å ha forankring i menighetsrådet. Det er nettopp det som skaper tryggheten. Som Tobias sier, betyr regnbuesymbolet i våpenhuset at det er fattet et flertallsvedtak, og her er det trygt å si ifra om noe skulle skje, for her finnes det allierte som har en posisjon i menigheten.

Samtidig er det viktig at ikke bare menighetsrådet, men også resten av menigheten, har tilstrekkelig kunnskap og forståelse. Et regnbueflagg i våpenhuset blir et «falskt flagg» dersom en

[87] Fra fortellingen om Noahs ark i første Mosebok: 1. Mos. 9,12-17.

transperson kommer inn og føler seg avvist med blikk, holdninger, feilkjønning eller andre uttrykk for skepsis eller avvisning[88].

Arbeidet med å skape trygge rom begynner på et helt grunnleggende nivå: det begynner med kunnskap, med dialog, med å lytte til hverandre, og noen ganger å gå en ganske kronglete vei sammen. Jan sier at selv om Den norske kirke *sier* at vi skal skape trygge rom, så kommer det ikke ned til menighetene. Det krever en ekstra innsats lokalt å finne rom for å snakke om disse temaene, og jobbe med å finne ut hvem vi er og vil være som kirke.

Men akkurat som i en skoleklasse, i et ekteskap, i en bedrift, i en foreldrerolle: det kommer sjelden noe godt ut av å ikke ha en retning og et mål. Derfor må vi jobbe med kommunikasjon, med dialog, med verdiene og holdningene våre, finne ut av det sammen, og gå i en retning sammen. I en menighet handler det om godt lederskap og om menighetskultur. I boka *Transfaith*, som gjengir lignende intervjuer som i denne undersøkelsen, omtales behandlingen av transpersoner i menigheter som veldig variabelt: «It is entirely dependent on the leadership of the clergy person and the reactions of the congregation[89].»

For det handler selvsagt om mye mer enn å ha et regnbuesymbol i våpenhuset. Det handler om hvordan vi møter hverandre, hvordan vi snakker med hverandre, og hvordan vi snakker *om* hverandre. Det handler om helt grunnleggende verdier. Og det handler om kristen tro, hvordan vi leser Bibelen og hvilke gudsbilder vi har. Det handler om mye mer enn hvordan vi møter transpersoner – men i verden i dag er transpersoner en utsatt minoritet som blir en prøvestein på vår kristne praksis.

Rapporten «Å være en sak» oppfordret til å bryte tausheten om trans. Den norske kirke sentralt har tatt utfordringen – blant annet gjennom å gi midler til arbeidet med den rapporten du nå leser. Men det må også ned til menighetene. Derfor har jeg prøvd å skrive denne rapporten så leservennlig som mulig, i håp om at menighetene kan bruke den som et verktøy i arbeidet med å skape trygge(re) rom.

MER HIMMEL PÅ JORD

Den norske kirkes visjon er «mer himmel på jord». I saksforberedelsen til kirkemøtets behandling av strategidokumentet for 2022-2029 kan vi lese:

«Kirken står alltid i spennet mellom kontinuitet og brudd. Målene bør derfor springe ut av hva som er kirkens oppdrag, og samtidig ta opp i seg hvilke utfordringer som finnes i samfunnet og hvilke muligheter kirken har til å løse disse. Målene bør også formuleres med en endringsambisjon. Ved utformingen av mål har det derfor blitt lagt vekt på at målene både skal ha en tydelig forankring i kirkens oppdrag og samtidig innarbeide en endringsambisjon som svarer på utfordringene i dagens samfunn. Strategi er ikke noe kirken har, det er noe vi som kirke gjør. Og vi er avhengig av å gjøre det sammen for å nå de målene vi ønsker[90].»

---

[88] «Preparing your faith community to be a welcoming and affirming place is a vital step. All of your program and outreach efforts will not matter if the congregation itself is not accepting of transgendered people. A transgendered person quickly feels looks of discomfort or awkward stares from members of the congregation. In order to be genuinely welcoming of transgendered people, the community needs to talk about these issues and become comfortable with some level of gender variation.» Sabia-Tanis (2018) s. 126.

[89] Dowd (2018) s. 79.

[90] Kirkemøtet (2021).

I strategidokumentet for 2022-2029 kan vi blant annet lese at Den norske kirke:

- Fremmer verdier som utfordrer og som bygger et godt samfunn for alle.
- Motvirker utenforskap og utforsker nye måter å være kirke på.

For en del mennesker vil et positivt syn på transpersoner være en «verdi som utfordrer». Å jobbe med verdier er et langsiktig og ofte krevende arbeid. Resultatene i denne rapporten gir viktige innspill til disse to punktene i strategidokumentet.

OPPFORDRINGER

På bakgrunn av denne rapporten vil jeg gi noen oppfordringer til Den norske kirke og menighetene. Utfordringene er basert på rapporten, og fremtidsrettede i betydningen at de har fokus på hva kirken og menighetene kan gjøre for å skape trygge rom for transpersoner i fremtiden.

Jeg kunne ha skrevet «utfordringer» - men jeg liker bedre ordet «problemer» fordi de beskriver en realitet. Vi har noen problemer i kirken når det gjelder temaet trans. Det handler om holdninger, både skjulte og åpenlyse, og det handler om skarpe fronter i en debatt hvor transpersoner har blitt en «sak». I stedet for å utfordre – som i en kamp eller en debatt – vil jeg heller oppfordre. Jeg vil oppfordre til dialog, til å lytte hverandre og til å være åpne for å prøve å forstå andres perspektiver. Det kan mange ganger være vanskelig. Men det at det er vanskelig betyr ikke at det er feil. Problemer er som regel vanskelige. Ofte må de løses i fellesskap, med dialog, med å lytte til hverandre, og tenke i nye baner.

Her er oppfordringene, til ledelsen i Den norske kirke, til ansatte, til menighetene og til enkeltpersoner. Det inkluderer også deg som leser dette:

OPPFORDRING NR. 1: TIL LEDELSEN I DEN NORSKE KIRKE

Den norske kirke har over tid hatt fokus på marginalisering. Det ser vi i hvordan kirken har fulgt opp Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport som avdekket kirkens medvirkning i storsamfunnets strategi for å utrydde samisk kultur[91]. Det samme ser vi i rapporten «Den norske kirke i møte med jødedom og jøder. En kritisk gjennomgang med vekt på historiske, teologiske og menneskerettslige perspektiver». Biskopene har også arbeidet grundig med hvordan kirken skal be om unnskyldning for behandlingen av homofile og lesbiske. Jeg oppfordrer kirkens ledelse til å fortsette arbeidet med kirkens møter med minoriteter, og med grupper og mennesker i utenforskap.

Jeg vil berømme biskopene, ved preses Olav Fykse Tveit, for klokskap og tydelig tale om inkludering av transpersoner i kirka.

Jeg oppfordrer til et strategisk arbeid for å skape trygge rom for transpersoner med tre hovedfokus:

[91] Den norske kirke (2024): Sannhet og forsoning

1. Samle erfaringer fra menigheter om hvordan de har klart å skape trygge rom for transpersoner (barn, ungdom, voksne, eldre).
2. Utfordre og bidra med ressurser til holdningsarbeid i kirken lokalt blant ansatte og frivillige i menighetene.
3. Kommunikasjonen utad. Vi ser av rapporten hvilken betydning det får når kirkens ledere uttaler seg.

Både i det lokale arbeidet og i det eksterne er det nødvendig med teologisk arbeid og teologisk refleksjon. I denne rapporten kommer det fram erfaringer om å bli med møtt med ekskludering og en forventning om ikke å synes i menigheten. For at det skal skje en reell holdningsendring må det arbeides teologisk med temaet, ikke bare innen akademia og blant teologer, men vel så mye i menighetene.

OPPFORDRING NR. 2: TIL ANSATTE

Den andre oppfordringen går til prester, diakoner, kateketer, trosopplærere, organister, ungdomsarbeidere, daglige ledere og alle andre ansatte i Den norske kirke. Jeg oppfordrer dere til å sette av tid til å grunne over hvor transpersoner kommer inn i det kristne kjernebudskapet. Det handler om hvordan Jesus forholdt seg til mennesker i utenforskap, og det igjen stiller spørsmålet om hvordan en menighet kan leve med at mange forskjellige mennesker hører til i fellesskapet.

Vi ser i rapporten hvor viktig det er med tydelig ledelse. Mange ansatte er i en lederposisjon i kraft av sin stilling, og har en stemme som blir hørt. Med den kunnskapen du nå har, vil jeg oppfordre til å forkynne på en slik måte at skeive barn, unge, voksne og gamle føler seg trygge og hjemme i det kristne fellesskapet.

OPPFORDRING NR. 3: TIL MENIGHETENE

Den tredje oppfordringen går til menighetene, og med det mener jeg alle frivillige, og spesielt dere som er valgt inn i menighetsråd, og alle som går på gudstjenester og er del av menighetens arbeid. Jeg vil oppfordre dere til samtale om hvem dere ønsker å være som menighet. Det er dere som sammen skaper menighetskultur. Hvis dere er en så trygg menighet at dere kan henge et regnbuesymbol i våpenhuset, oppfordrer jeg dere til å gjøre det. Hvis ikke, oppfordrer jeg dere til å jobbe med dialog i menigheten for å bli en tryggere menighet.

OPPFORDRING NR. 4: TIL DEG

Den fjerde oppfordringen går til deg som enkeltperson, uansett hvem du er. Jeg oppfordrer deg til å være nysgjerrig på deg selv. Tenk gjennom om du er en trygg eller en utrygg person for transpersoner og andre skeive. Hvis du ønsker å være en trygg og synlig alliert, kan du være det ved å bruke regnbuearmbånd eller andre regnbuesymboler, og ved å flagge med regnbueflagg i juni måned. Deltakerne oppgir slike symboler som de viktigste tegnene på at du er en trygg alliert. Tenk også gjennom om det er sammenhenger hvor du kan ta ordet og si noe om det du

har lært av å lese denne rapporten. Du er også en trygg alliert når du retter på andre som bruker feil kjønn og navn. Det kan være ubehagelig å rette på folk, men det er viktig for å lære oss som fellesskap å akseptere og inkludere.

Hvis du er en person som kjenner på motstand i møte med dette temaet, og synes det er vanskelig med trans og regnbueflagg, og kanskje tenker at det er feil i forhold til Bibelen og kristen tro, vil jeg oppfordre deg til å utforske den motstanden og det ubehaget du kjenner. Ubehag trenger ikke være negativt: om du for eksempel kjenner ubehag når du ser en tigger, kan det handle om synliggjøringen av livets urettferdighet, at tiggeren blir en synliggjøring av verdens fattige, og kanskje handler ikke motstanden du kjenner om tiggeren, men om din egen maktesløshet. Å utforske ubehaget kan være personlig berikende. Det samme gjelder ubehaget eller motstanden som oppstår i møte med temaet trans, eller andre skeive temaer. I stedet for å la motstanden og ubehaget være en fasit, vil jeg oppfordre deg til å bruke det som en veiviser til å forstå mer av deg selv og andre – gjerne i samtale med noen som for deg er trygg nok til å være med på å utforske motstanden.

Oppfordringen til enkeltpersoner er den aller viktigste, fordi kirken og samfunnet består av enkeltpersoner. Biskopene er enkeltpersoner, menighetsrådet består av enkeltpersoner, de ansatte og frivillige er alle enkeltpersoner. Kirken og menigheten består av enkeltpersoner som sammen skaper kirke og menighet. Transpersoner trenger synlige allierte, og det betyr noe hva du tenker, sier og gjør.

ETTERORD

Da sto en lovkyndig fram og ville sette Jesus på prøve. «Mester», sa han, «hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» «Hva står skrevet i loven?» sa Jesus. «Hvordan leser du?» Han svarte: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv.» Da sa Jesus: «Du svarte rett. Gjør det, så skal du leve.» Men han ville rettferdiggjøre seg selv og spurte Jesus: «Hvem er så min neste?» Jesus tok dette opp og sa:

«En mann var på vei fra Jerusalem ned til Jeriko. Da falt han i hendene på røvere. De rev klærne av ham, skamslo ham og lot ham ligge der halvdød. Nå traff det seg slik at en prest kom samme vei. Han så ham, men gikk utenom og forbi. Det samme gjorde en levitt. Han [kom,] så mannen og gikk rett forbi. Men en samaritan som var på reise, kom også dit hvor han lå, og da han fikk se ham, fikk han inderlig medfølelse med ham. Han gikk bort til ham, helte olje og vin på sårene hans og forbandt dem. Så løftet han mannen opp på eselet sitt og tok ham med til et herberge og pleiet ham. Neste morgen tok han fram to denarer, ga dem til verten og sa: «Sørg godt for ham. Og må du legge ut mer, skal jeg betale deg når jeg kommer tilbake.»

Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere?» Han svarte: «Den som viste barmhjertighet mot ham.» Da sa Jesus: «Gå du og gjør som han.»

(Evangeliet etter Lukas, 10, 25-37)

Charlotte forteller om hvordan denne fortellingen fikk ny betydning for henne. Mens hun ennå «satt på tribunen» følte hun ubehag ved lignelsen. Den var som et speil: hun så at hun selv var presten og levitten som gikk forbi. Vendepunktet kom da hele tilværelsen raknet og hun oppdaget at hun var den forslåtte. Hun sier: «Gud ble den barmhjertige samaritanen for meg.»

Fortellingen handler om en som blir slått ned, og som blir reddet av en forbipasserende. Men den handler om mer enn det: han blir ikke reddet av presten eller levitten, som burde ha hjulpet ham, men av en fremmed.

Når Jesus sier til den lovkyndige: «Gå du og gjør som han» er dette et dobbelt bilde: For det første vil det i den historiske konteksten ikke være naturlig for den lovkyndige som Jesus snakker med, å sammenligne seg med samaritanen. Han vil sammenligne seg med den forslåtte, og fortellingen vil være en oppfordring til å akseptere å ta imot hjelp fra en samaritan. For det andre setter Jesus samaritanen som forbilde. Du skal ikke være som presten og levitten, du skal være som samaritanen. Den fremmede – han skal være ditt forbilde, på grunn av det han gjør. Det handler ikke om posisjoner, om etnisitet, religion, hudfarge, kjønn eller seksualitet – det handler om hva han gjør. Det er en fortelling om å se forbi det ytre, og se på det indre.

I Charlottes fortelling, hvor Gud ble den barmhjertige samaritan, kjenner jeg at det treffer noe i meg. Det sier noe om hvem Gud er. I hennes fortelling tar Gud skikkelse av en samaritan. Det understreker noe som er helt grunnleggende i skeiv teologi, og som er utpreget i mange av fortellingene og lignelsene i evangeliene: at Gud ikke bare bøyer seg ned og plukker oss opp, men at Gud selv velger ytterkanten, det marginaliserte, det utstøtte; Gud velger noe annet enn det gode selskap. Gud er der ute, i mørket der de gråter og skjærer tenner, Gud bor i utenforskapet. De største skal bli de minste, og de minste skal løftes opp. Alt er annerledes enn vi trodde: Gud er annerledes, Gud er Den Andre.

Å være kristen er for meg en skeiv ting. Noe annerledes, noe avvikende, noe som ikke passer inn i samfunnet vi lever i, det er å tilhøre en minoritet. Jeg vet at det ikke oppleves sånn for alle. Jeg vet at de evangelikale kristne i USA som valgte Donald Trump til sin president også kaller seg

kristne - de som anser kampen mot «transagendaen» som en av de viktigste kampene i vår tid. Men jeg tror ikke på det samme som dem. I mine mørke stunder tenker jeg at jeg orker ikke kalle meg kristen når jeg må bære den samme merkelappen som dem. Men så husker jeg på Kamilla, og så tenker jeg at når hun klarer det, så kan jeg også.

Regnbuearmbåndet mitt har bokstavene WWJD – What Would Jesus Do? Hva ville Jesus gjort? Jeg tror at hvis Jesus tenkte at kjønn og seksualitet har betydning for gudsforholdet, så ville han ha snakket om det. Men han sa svært lite som kan tolkes i den retningen. Det han gjorde, er som Tobias sa: Han var der for dem som trengte at noen var på deres side. I min virkelighet som kristen er det dette vi er kalt til: å ta parti for dem som trenger noen på sin side, de som trenger en hånd, de som trenger å bli ivaretatt, de som trenger å bli invitert inn.

Jeg tror på Jesus, på det han prøvde å lære oss: noe som handler om det indre, og ikke det ytre. Det hjelper ikke å være lovkyndig, prest eller levitt, statusen din hjelper deg ingenting. Noe av deg er synlig, og noe er usynlig. Jesus viser oss at det som teller, er det indre – og hvordan det viser seg i det ytre.

TILLEGG

REFLEKSJONSSPØRSMÅL – TIL BRUK I FOR GRUPPER ELLER SELVSTUDIUM

Disse spørsmålene er ment som en hjelp til refleksjon, og kan være et utgangspunkt for samtale og dialog. Spørsmålene har ikke fasitsvar. Om de brukes i grupper, er det viktig at gruppen etableres som et trygt rom. Hensikten med spørsmålene er å reflektere – sammen eller alene – for å bli bedre kjent med egne tanker om disse temaene.

1. Oppdagelser

a) Hva i disse fortellingene gjør mest inntrykk på deg?
b) En gutt i menigheten (eller i familien, eller en annen sammenheng) begynner å kle seg i skjørt. Hvordan reagerer du/dere på dette? Hva tenker dere, og hvordan møter dere barnet og foreldrene?
c) Mange eldre transpersoner holder sin transidentitet skjult, som Jan og Kjell. I populærkulturen fremstår «menn i kvinneklær» ofte som noe komisk. Hva kan vi gjøre for å motvirke latterliggjøring av transkvinner?

2. Volvo, voff og villa

a) Gjenfortell med dine egne ord noe fra én av fortellingene, gjerne noe som gjorde inntrykk på deg.
b) Du er sokneprest. Et ektepar i menigheten skal skilles fordi det viser seg at ektemannen ønsker å leve som kvinne. Dette fører til splittelse i miljøet, hvor noen støtter den ene og tar avstand fra den andre, og motsatt. Hva kan du gjøre for å hjelpe menigheten, og de to som skal skilles, videre?
c) Hva kan være årsaker til at mange transkvinner prøver å leve som menn, og til og med stifter familie uten å fortelle ektefellen at de er trans? Hvilke refleksjoner ha dere om konsekvensene av dette?

3. Ung og trans

a) Hva husker du best fra det du leste om Jonas og Tobias?
b) Du er kateket i menigheten, og dere har en konfirmant som er trans. Hva må du tenke over i konfirmantundervisningen? Hva gjør du med romplassering når dere skal på leir? Og hvordan kan du løse dette på en måte som ivaretar konfirmanten som person, så han/hun/hen ikke føler seg som et problem eller en «sak»?
c) I skolen og samfunnet: er det riktig å gi barn og unge informasjon og opplæring om kjønnsidentitet, eller er det best å skjerme dem fra å vite noe om transpersoner? Begrunn svaret.

4. Livet i skapet

a) Les høyt et avsnitt fra kapittelet, gjerne noe som traff deg.
b) En godt voksen kvinne i menigheten betror seg til deg om at mannen hennes går i kjole når det bare er de to hjemme. Hvordan reagerer du på å få del i denne hemmeligheten? Hva gjør du for å støtte henne?
c) Er det bra at voksne og eldre personer kommer ut, eller er det best om de forblir i skapet? Begrunn svaret.

5. Komme ut

a) Fortell om noe du tenker på etter å ha lest dette kapittelet.
b) En i menigheten har kommet ut som transmann. Han har endret navn og sagt at han foretrekker pronomenet «han». Flere i menigheten bruker allikevel det gamle navnet, og omtaler ham som «hun». Hvordan reagerer du på dette? Hva gjør du eller sier du?
c) Er det greit å spre rykter eller dele informasjon om at en person er trans, når personen selv ikke har vært åpen om det? Hvorfor/hvorfor ikke?

6. Identitet vs. ideologi

a) Hva ble du provosert av (eventuelt berørt av) i det du leste?
b) Du er leder i menighetsrådet. En i menigheten din er åpen transperson. De fleste i menigheten har ikke problemer med dette, men presten er åpenbart kritisk. Han har støttet Felleskristen erklæring på Facebook, og snakker ofte om at det finnes bare to kjønn, og at vi er skapt til mann og kvinne. Flere kommer til deg og snakker om uroen og ubehaget dette skaper i menigheten. Hva gjør du?
c) På hvilke måter er dialog forskjellig fra debatt?

7. Kirke på godt og vondt

a) Gjenfortell én av fortellingene fra dette kapittelet, og fortell kort hvorfor du valgte akkurat denne fortellingen.
b) Det er familiemiddag i menigheten. Det kommer en far sammen med en ungdom med et ubestemmelig kjønnsuttrykk. Et av barna i menigheten spør deg: «Er det gutt eller jente?» Hvordan responderer du?
c) Hva kan en menighet gjøre for at kunnskap og holdninger kan komme «ned» til menigheten lokalt?

LITTERATUR

(Alle nettsteder på listen er lest i juni 2025)

Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E., & Holmelid, Ø. (2021). *Seksuell orientering, kjønnsmangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020*. Institutt for samfunnspsykologi, Universitetet i Bergen.

Bains, Priya (2025, 09.05): Vi må slutte å omtale transpersoners menneskerettigheter som kulturkrig. Morgenbladet, essay. https://www.morgenbladet.no/ideer/vi-ma-slutte-a-omtale-transpersoners-menneskerettigheter-som-kulturkrig/9609457

Beardsley, Christina & Michelle O'Brien (Eds.) (2016): *This is my body. Hearing the voices of transgender Christians*. Darton, Longman and Todd Ltd.

Benestad, Øivind, Marianne Braseth, Marianne Brattgjerd og Andreas Magnus (2024): *Felleskristen erklæring om «kjønns- og seksualitetsmangfold»*. https://felleskristen.no/erkleringen/felleskristen-erklering-om-kjonns-og-seksualitetsmangfold

Berg, E. A., & Universitetet i Oslo Det teologiske fakultet. (2021). *Becoming queer Christians in indecency : exploring queer theologies of peripheries: Vol. no. 81*. Faculty of Theology, University of Oslo.

Berge, Jørn Kristin Eskeland, Marit Kromberg og Inger-Ma Gabrielsen (2025, 12. mars): *Som kvekere er vi opptatt av helheten. Vårt Land, verdidebatt*. https://www.vl.no/verdidebatt/som-kvekere-er-vi-opptatt-av-helheten/9563274

Bispemøtet (2022): Kirken har påført homofile og lesbiske stor skade og smerte. Uttalelse i forbindelse med 50 års-markeringen for opphevelse av straffelovens § 213. https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/uttalelse%20fra%20bispemøtet

Bodie A Ashton, The Parallel Lives of Liddy Bacroff: Transgender (Pre)History and the Tyranny of the Archive in Twentieth-Century Germany, *German History*, Volume 42, Issue 1, March 2024, Pages 79–100, https://doi.org/10.1093/gerhis/ghad071

Bolstad, Erik (red.) (2025): *Store norske leksikon*. https://snl.no

Bufdir (lest juni 2025): LHBT+-ordlista. https://www.bufdir.no/likestilling/lhbtiq-ordlista/

Butler, J. (2007). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity* (2nd Edition). Routledge.

Den norske kirke (2024): Utredning om «Den norske kirke i møte med jødedom og jøder» https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/utredning-den-norske-kirke-i-mote-med-jodedom-og-joder/

Den norske kirke (2024): Sannhet og forsoning https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/aktuelt/sannhet%20og%20forsoning%20i%20kirken/

Dowd, Chris, Christina Beardsley & Justin Tanis (2018): *Transfaith: A Transgender Pastoral Resource*. Darton Longman & Todd.

Elgvin, Olav, Arne Backer Grønningsæter og Edvard Nergård Larsen (2020): *Å være en sak. LHBT+: holdninger og arbeidsmiljø i Kirken*. Fafo-rapport 2020:20.

Espseth, Luca Dalen (2024): Født i ett kropp – en transmanns fortelling. Cappelen Damm.

Fardan, Christopher R. (2024, 20.09) Contextualising Transphobia in Norway. C-REX, Center for Research on Extremism, University of Oslo, Faculty of Social Sciences. https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/2024/contextualising-transphobia-in-norway.html

Frantzen, Herman (2024, 21.10): Skuffet over felleskristen kjønns-erklæring – håper ingen DNK-menigheter vil signere. Vårt Land, artikkel. https://www.vl.no/religion/skuffet-over-felleskristen-kjonns-erklaering-haper-ingen-dnk-menigheter-vil-signere/845364

Jessen, Reidar Schei (2024, 22.12): Transperson. I Bolstad, Erik (red.): *Store norske leksikon*. https://sml.snl.no/transperson

Jones, Timothy W. (2023) Reviled, reclaimed and respected: the history of the word "queer". The Conversation UK.

Kirkemøtet (2021): Sakspapir til Kyrkjemøtet 2021. https://www.kirken.no/nb-NO/om kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/dokumenter_vedtak/kirkemotet-2021/

Kunkeler, Celestine S. & Iris B. Segers (2024, 06.08) What characterizes anti-gender mobilization? C-REX, Center for Research on Extremism, University of Oslo, Faculty of Social Sciences.

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann (2021): *Det kvalitative forskningsintervju.* 3. utgave. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.

Langeland, Eggebø, Anderssen, & Stubberud. (2021). Interkjønn og variasjon i kroppslig kjønnsutvikling - Refleksjoner om identitet, politikk og helsetilbud. Nordlandsforskning.

Langeland, Gulli & Rigtrup-Lindeman (2023). Likeverdig helsehjelp for personer med kjønnsinkongruens. Nordlandsforskning.

Laursen, Henrik Haug (2023, 18.09) Ny rapport: Transpersoner opplever at de ikke blir tatt på alvor av helsepersonell. NRK nyheter. https://www.nrk.no/norge/ny-rapport_-manglende-tillit-til-helsehjelp-for-personer-med-kjonnsinkongruens-1.16558636

Littman, L. (2018). Rapid-onset gender dysphoria in adolescents and young adults: A study of parental reports. *PloS One*, *13*(8), e0202330. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0202330

Tanya Marie Luhrmann (2022): Interview methods. I Engler, S., & Stausberg, M. (Eds.), *The Routledge handbook of research methods in the study of religion* (2nd ed.). Routledge, Taylor & Francis Group.

Marhoefer, L. (2023). Transgender Life and Persecution under the Nazi State: Gutachten on the Vollbrecht Case. *Central European History*, *56*(4), 595–601. https://doi.org/10.1017/S0008938923000468

Nadar, S. (2014). "Stories are data with Soul" - lessons from black feminist epistemology. *Agenda (Durban)*, *28*(1), 18–28. https://doi.org/10.1080/10130950.2014.871838

Nasjonal behandlingstjeneste for kjønnsinkongruens (2024) *Årsrapport*. https://nasjonaletjenester.no/rapport/rapport-visning/620

Open Mind Foundation (lest juni 2025): *Intersex portraits*. https://www.stichtingopenmind.nl/intersex-portraits/

Reymert, Per Åsmund (2024, 20.11): Kirkesamfunn snur: Skal ikke lenger være medutgiver av felleskristen samlivs-erklæring. Vårt Land, artikkel. https://www.vl.no/religion/kirkesamfunn-snur-skal-ikke-lenger-vaere-medutgiver-av-felleskristen-samlivs-erklaering/325481

Ros, J. van der, & Likestillingssenteret. (2013). *Alskens folk*. Likestillingssenteret.

Sabia-Tanis, Justin (2018): Trans-gender: Theology, Ministry, and Communities of Faith. Wipf and Stock Publishers.

Slagstad, K., & Malina, D. (2024). How the Idea of Social Contagion Shaped Trans Medicine. *The New England Journal of Medicine*, *391*(16), 1546–1551.

Slagstad, K. (2021). When medicine meets minorities. *Tidsskrift for den Norske Lægeforening*, *141*(9). https://doi.org/10.4045/tidsskr.21.0276

Steinmetz, Katy (2018, 03.04): *The Oxford English Dictionary Added «Trans*. Here's What the Label Means*. Time magazine. https://time.com/5211799/what-does-trans-asterisk-star-mean-dictionary/

Transmannen Levi (2019): *Hvorfor «transe» er et skjellsord* Transmannen Levi (blogg) https://www.transmannenlevi.com/2019/02/hvorfor-transe-er-et-skjellsord.html

Tveit, Olav Fykse (andaktsholder). (2021, 24.06) Å få være den man er. [Audiopodkast-episode] I *Andakten* NRK Radio https://radio.nrk.no/podkast/andakten/sesong/202106/l_27bfbad7-a024-47f6-bfba-d7a024c7f631

VG (2003, 25.02): *Transetreff i Guds hus*. VG, artikkel. https://www.vg.no/nyheter/i/WLbEvG/transetreff-i-guds-hus

Wæhre, Anne og Kim Alexander Tønseth (2018, 21. mars): Vi har fått en eksplosiv økning i antall tenåringsjenter som ønsker å skifte kjønn. Tar du ansvaret, Bent Høie? *Aftenposten, kronikk*.

Åm, Ingrid Grønli (2025, 17. februar): Frykten for sosial smitte har vært der siden transmedisinens begynnelse. *Morgenbladet, artikkel*. https://www.morgenbladet.no/aktuelt/frykten-for-sosial-smitte-har-vaert-der-siden-transmedisinens-begynnelse/9608438

Åm, Ingrid Grønli (2025, 6. mars): Reagerer på fremstilling av trans-tall: – Hva mener de med en «skarp» økning? *Morgenbladet, artikkel*. https://www.morgenbladet.no/aktuelt/reagerer-pa-fremstilling-av-trans-tall-hva-mener-de-med-en-skarp-okning/9619419

KILDER

(Alle nettsteder på listen er lest i juni 2025)

Benestad, Esben Esther Pirelli (2024): Mitt liv som hun og han og hen. Kagge forlag.

Bjåen, Bjørgulv K. (2025, 26.06): – Eg vil jobbe for at kyrkja skal vere eit trygt rom. PRIDE: Preses Olav Fykse Tveit vil dagleg bli minna om verdiane i regnbogeflagget. Vårt Land, artikkel.

Bodie A Ashton, The Parallel Lives of Liddy Bacroff: Transgender (Pre)History and the Tyranny of the Archive in Twentieth-Century Germany, *German History*, Volume 42, Issue 1, March 2024, Pages 79–100, https://doi.org/10.1093/gerhis/ghad071

Cass, H. (2024). Independent review of gender identity services for children and young people: Final report. https://cass.independent-review.uk/home/publications/final-report/

Den norske kirkes strategidokument: https://www.kirken.no/nb-NO/om-kirken/slik-styres-kirken/plandokumenter/strategi/

Eggebø, Stubberud, & Anderssen. (2019). Skeive livsløp. En kvalitativ studie av levekår og sammensatte identiteter blant lhbtis-personer i Norge. Nordlandsforskning.

Gramvik, Simon (2022, 17.11): En todelt kjønnsforståelse kan ha ført til overbehandling av transpersoner. Kilden, artikkel. https://kjonnsforskning.no/nb/2022/11/en-todelt-kjonnsforstaelse-kan-ha-fort-til-overbehandling-av-transpersoner

Iversby, Malin Kristine (2024, 30.10): *Å ta avstand fra konsekvensene av sine meninger.* Vårt Land, Verdidebatt. https://www.vl.no/verdidebatt/a-ta-avstand-fra-konsekvensene-av-sine-meninger/322590

Jessen, R. S., Jessen, R. S., Universitetet i Oslo Psykologisk institutt, & Universitetet i Oslo Det samfunnsvitenskapelige fakultet. (2021). *Inside out and outside in: towards a clinical and dialectical model of gender dysphoria amongst transgender and gender non-conforming youth: Vol. no. 869*. University of Oslo, Faculty of Social Sciences.

Kunkeler, Celestine S. & Iris B. Segers (2024, 06.08) What characterizes anti-gender mobilization? C-REX, Center for Research on Extremism, University of Oslo, Faculty of Social Sciences.

Leigh, D. (2025). Transness as insecurity: Anti-trans movements and the security politics of reproduction. *Security Dialogue*, *56*(1), 3-20.

Marchal, Joseph M., Sellew Harl Melissa & Valentine E. Katy (Eds.) (2025): *Trans Biblical. New Approaches to Interpretation & Embodiment in Scripture*. Westminster John Knox Press.

Marhoefer, L. (2023). Transgender Life and Persecution under the Nazi State: Gutachten on the Vollbrecht Case. *Central European History*, *56*(4), 595–601. https://doi.org/10.1017/S0008938923000468

McLean, C. (2021). The Growth of the Anti-Transgender Movement in the United Kingdom. The Silent Radicalization of the British Electorate. *International Journal of Sociology*, *51*(6), 473–482.

Moazami, Sahar (2024). Legalizing transphobia: How the anti-gender movement utilizes the law to uphold anti-trans hate. *California Western International Law Journal*, *54*(1), 179–220.

Noone, C., Southgate, A., Ashman, A. *et al.* Critically appraising the cass report: methodological flaws and unsupported claims. *BMC Med Res Methodol* 25, 128 (2025). https://doi.org/10.1186/s12874-025-02581-7

Platero, L. R., (2023) “Strange Bedfellows: Anti-trans Feminists, VOX Supporters and Biologicist Academics”, *DiGeSt - Journal of Diversity and Gender Studies* 10(2), 124-130.

Slagstad, K., Universitetet i Oslo Institutt for helse og samfunn, & Universitetet i Oslo Det medisinske fakultet. (2022). *On the boundaries of care : the ephemerality of transgender medicine in the welfare state, Scandinavia 1951-2001*. University of Oslo, Faculty of Medicine, Institute of Health and Society.

Smith, Gregory A. (2017, 27.11) Views of transgender issues divide along religious lines. Pew Research Centre. https://www.pewresearch.org/short-reads/2017/11/27/views-of-transgender-issues-divide-along-religious-lines/

Turner, Jackie (2023) The Anti-Trans Movement Framework. *The Commons*. *Social Change Library*. https://commonslibrary.org/the-anti-trans-movement/

Telefonsamtale med Lasse Gran, 2. juni 2025.

Telefonsamtale med Marion Stensveen, 3. juni 2025.